

A. PERSII FLACCI SATYRAE

sex, Ioanne Murmellio Ruremundensi, Scholiaste, cum Indice copiosiore & Annotatione uarietatis quæ est in carmine Persiano.

Item ~~Hermanni Buschii~~, docta & noua prologi ac primæ Satyræ explicatrix Epistola, Autoris uita ex Crinito ac paucullis quibusdam de Satyra & Satyrographis, annexis.

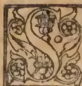

PARISIIS

Excudebat Christianus Wechelus, sub scuto Basileiensi, in uico Iacobeo, anno

1531

IOANNES MVRMELLIVS RVREmundensis Alardo Amstelredamo suo S.

Vperioribus mensibus uir doctissime, tuas accepi literas sanè quàm elegantes, unáq; cum eis acceptissimum mihi munus, christiani principis institutionē, saluberrimis refertam præceptis, ex Erasmi laudatissima nobis officina depromptam: quam utinam principes semper in manibus haberent, ac uelut pulcherrimum archetypon imitarentur, quemadmodum Africanus ille Scipio Socratiam Xenophōtē nunquam deponebat, quem & Mar. Tul. Cicero se legēdo pene cōtriuisse gloriatur. Remitto tibi (quo crimen ingratitudinis si non depellam, at certe differam) meas enarratiūculas in Persium satyrographum, subcisiuis (ut aiunt) horis hac æstate preter alia quædam compositas, in quibus hoc unum maxime studui, relictis grammaticorum dissensionibus, ueram Persianæ sententiæ medullam studiosis porrigere, & in quantis interdum uulgares glossematarij uersentur erroribus, facere palàm: quod an consecutus sim aliqua ex parte, iudicent eruditi. Diomedis inquies permutationem facis, qui aurea donanti reddidit ærea, uixq; nouem iuuencis æstimanda. Sunt hæc mi Alarde (fateor) uilia, neq; pro tali tantoq; munere benignitati tuæ rependenda, sed nec Glauci stupiditas in te cadit, qui ut es acris ingenij, probatissimisq; diu ac multum philosophiæ studijs expoliti, munerum scis animum multo esse optimum, magisq; mentem donantis, quàm pretium rei quæ datur æstimandam. Vale, & hoc qualecunq; est munusculum, ut à tui amantissimo profectum, boni consule. XVII. calendas Nouembris, Alcmariæ.

INDEX VOCABVLORVM
Murmellianis Scholijs enodatorum.

¶Adagiorum explicatorum index.

FINIS.

¶ Varia lectio iuxta Aldinum exemplar.

Facie	Versu	
9	8	affero nostrum
	Versum undecimum,	Coruos quis olim &c. non habet
eadem	16	poëtridas picas
17	4	nemo hercule, nemo?
33	ultimo	quum, & Dictatorem induit
37	3	tepidum hoc optes
eadem	3	bellum hoc. hoc bellum?
42	24	scrobe? nusquam?
45	28	uegrandi cum sene
eadem	30	inde uaporata
46	2	posāt dicere lusce. Basiliense
48	14	conditur uxor
eadem	15	flumine mergis
59	2	findor ut Arcadiæ
eadem	eodem	rudere dicas
eadem	5 & 7	querimur

Facie	Versu	
60	12	*teneroq; columbo*
68	3	*aut quidnam uicturi*
eadem	4	*flexus, & unde*
eadem	12	*defecerat orca*
73	21	*meditantem somnia*
eadem	23	*hoc est quod palles*
eadem	24	*his populus ridet*
74	28	*exuberat grauis*
75	13	*litatus amomis*
86	8	*respice quid non es*
97	12	*scabiosum tesserula*
99	ultimo	*excepto si quid Masuri*
100	3	*erat stultus dare*
111	4	*ne nunc, cum accersar*
113	15	*Vulpenius ingens*
118	5	*quid metuis? occa,*
eadem	7	*ast uocat officium*
120	14	*gestas induco*
123	19	*quid reliquum? reliquum nunc nunc*
124	3	*fece: iam triplex*

¶Errata.

Facie.	Versu.	Lege.
37	4	*crimina rasis*
48	14	*ducitur uxor*
112	11	*Dijs depellentibus.*

In Persij præfationem argumentum.

Commendat, ridens alios præfatio, uatem.

¶ Auli Persii Flacci in Satyras prologus.

EC FONTE LABRA
prolui Caballino,
Nec in bicipiti somniasse Parnaso
Memini, vt repentè sic poëta prodirẽ:
Heliconidasq;, pallidamq; Pyrenen
Illis relinquo, quorum imagines lambunt
Hederæ sequaces, ipse semipaganus
Ad sacra vatum carmen offero nostrum. uel affero
Quis expediuit psittaco suum χαῖρε?
Coruos quis olim concauum salutare,
Picasq; docuit verba nostra conari?
Magister artis, ingeniq; largitor
Venter, negatas artifex sequi voces.
Quòd si dolosi spes refulserit nummi,
Coruos poëtas, & poëtrias picas
Cantare credas Pegaseium melos.

In Persij procemium, Ioannis Murmellij Ruremundensis ecphrasis:

Nec prolui labra mea in fonte Heliconis Musis sacro, quem Pegasus, equus alatus ungula sua dicitur aperuisse: nec memini somniasse

in Parnaso duos uertices habēti, ut prodirē Poëta repētè, sicut fabulātur quosdā uisis Musis, mox poëtas euasisse. Cedo autē, & permitto Heliconidas, & pallidam Pyrenen illis, quorum imagines sunt hederis coronatæ. : Ipse uerò semirusticus & satyrus offero carmen nostrum mordax: & satyricum ad sacra uatum, hoc est in ædem Apollinis, uel Musarum: idq; nec inanis gloriæ, nec uentris explendi, nec pecuniæ gratia, uerum ut in moribus corrigendis reipublicæ prosim. Quis enim expeditè loqui docuit psittacum χαῖρε, hoc est salue, idq; ita expeditè, ut ei propriū natiuumq; uideatur? Quis docuit coruos olim salutatione uti, quasi ex oris concauo, non sine raucedine prodeuntē? Quis docuit picas exprimere uoces humanas? profectò uēter, doctor artis, & donator ingenij ad imitandas uoces, quas illis natura non dedit. Quòd si spes nummi dolosi, id est pecuniæ, quæ multos falsos fieri coēgit, refulserit, tot concurrent uersifices ad poëmata componenda, ut facile credat quispiam coruos poëtas, hoc est raucos, stridulos, ineptos uersificatores: & picas poëtrias, id est garrulos, loquaces, obstreperos uersifices cantare Pegaseium melos, hoc est conari, tentare, & suo iudicio canere poëticum, & quidem dulcissimum cantum.

¶ Eiusdem scholia.

Scazon. ¶ Versus sunt iambici, σκάζοντες, id est claudicantes: habent enim in fine pro iambo spondeū, qui pes maior est: q̄ sextus in senario perfecto. Differt autem σκάζων à perfecto senario iambico, quòd hic in sexta sede spondeus esse debet, tum in quinta semper iambus. Cauendum igitur, ne in quinta sede ponatur spondeus, aut alij: quos integer senarius iambicus in ea suscipit. Bene autem Persius hoc opus iambicis inchoauit, cum Archilochum proprio rabies armauerit iambo, sitq; metrum hoc in primis conueniens reprehensionis acerbitati, quod Hipponax: & ipse mordacissimus in uersum scazontem infregit de industria, cum inimicos lacerare uellet, quo uidelicet feriret fortius. ¶ Poëtarum quatuor sunt genera, quorum primum est eorum, qui moralis philosophiæ studiosissimi, uirtutes laudibus efferunt

Poëtarū genera quatuor.

uel offero

runt, scelera uituperijs deprimunt, ab his summopere mortales deterrent, ad illas maximo studio, totisq; uiribus adhortantur: nec aliud quicquam sibi quaerunt, quàm ut humanae societati prosint, & bene de plurimis merẽdo, superis euadant charißimi. Secundum est eorum, qui inanis gloriae cupiditate inflammati, & dies, & noctes id unum student, ut praeclaros poëtarum titulos, & immortalis celebritatẽ nominis aucupentur. Hi ut in primis sunt iactabundi, se cum Apolline, & Musis in Helicone, & Parnaso consuetudinem habuisse non uerentur gloriari, sibiq; statuas cum honorificis inscriptionibus, & lauream ante omnia comparare student. Tertium est eorum, qui uentrẽ colũt, & ea: quae sub uentre sunt, qui potius scurrae, lenonesue, quàm poëtae sunt uocandi, scurrilia cõponentes: & impudica, uel adulatoria carmina, quibus uel à diuitibus uictum consequantur, uel in sui amorem puellas alliciant Baccho: Veneriq; mancipati. Quartum est auarorum, qui pecuniae gratia uersus meditantur: & poëmata scribunt: è quorum numero fuit ille, de quo Flaccus, flaccus

Gestit enim nummum in loculos demittere, post hac
Securus, cadat, an recto stet fabula talo.

Horum igitur quatuor generum, unum tantum, quod primo loco posuimus, est probabile, cui se Persius adscribẽdum modestißime significat, ipse semipaganus inquiens ad sacra uatum carmen offero nostrum: Reliqua uerò tria in hac praefatione satyricis cauillis aspergit, idq; mirabili ironia, quasi aliud agens: quo fit ut pleriq; Poëtae nostri sensum minus recte percipiãt. Inanis enim gloriae cupidos notat illis uersibus, Nec fonte labra prolui caballino, Nec in bicipiti somniasse Parnaso Memini, ut repentẽ sic Poëta prodirẽ: Heliconidasq; pallidamq; Pyrenen Illis relinquo, quorum imagines lambunt Hederae sequaces. Voluptuarios autem, quorum magister est uenter, taxat illa carminis parte, Quis expediuit psittaco suum χαῖρε: Auaros uerò postremis scazontibus insectatur. Quòd si dolosi spes refulserit nummi, Coruos poëtas, & poëtrias picas Cantare credas Pegaseium melos. Reddit item hoc proœmio beneuolum auditorem, cum citra ar

persius
uel affero

rogantiam se commendat, aliorum increpans ambitionem, libidinem, & auaritiam: doqlem: & attentum, ubi se ait ad uatum sacra carmen offerre suum. ¶ Fonte caballino). Is est, quem in Bœotia uolucris equi ungula natũ fabulantur. Græce dicitur ἱπποκρήνη, hippocrene, id est, equi fons: ἵππος enim equus, κρήνη fons interpretatur. ¶ Biapiti): Id est in duos colles surgẽti. ¶ Parnaso). Parnasus mons Phocidis, Apollini, Baccho, & Musis sacer: de quo Naso, Mons ibi uerticibus petit arduus astra duobus Nomine Parnasus, superatq; cacumine nubes. Et Lucanus, Quantum semotus eoo Cardine Parnasus, gemino petit æthera colle Mons Phœbo, Bromioq; sacer. ¶ Vt repẽtè sic poëta prodirem). Vt Hesiodus: et Ennius prodierunt, quorũ ille dicitur à Musis ad Heliconis fontẽ deductus, repentèq; factus poëta: hic somniauit Homeri præstantissimi uatis animam in corpus suum immigrasse. ¶ Heliconidas). Heliconides ab Helicone, monte sibi consecrato, Musæ sunt appellatæ. ¶ Pallidam). Ad fabulam referendum. Pyrene enim mulier fuit, quæ ex duobus filijs altero amisso, præ mœrore fleuit usq; adeò, ut in fontem sui nominis sit conuersa, quare iure pallidam dixit. Est autem Pyrene fons Acrocorinthi, aquas habens perspicuas, potuiq; suauissimas, ob id Musis consecratus. ¶ Lambunt). Circundant. ¶ Hederæ). Hederis enim Baccho sacris, quem & Apollinem eundem Deum faciunt, poëtæ coronabantur, sicut & laurea. Vergilius, Pastores hedera crescentem ornate poëtam. Propertius, Mi folia ex hedera porrige Bacche tua. Iuuenalis, Qui facis in parua sublimia carmina cella: Vt dignus uenias hederis, & imagine macra. ¶ Sequaces). Sequax iusto epitheto dicitur hedera, cuius natura est, ea quibus adhæret sequi. Eleganter Lucretius dixit curas sequaces, quæ mortaliũ animos persequi non desistunt, illo uersu Reueraq; metus hominum, curasq; sequaces. ¶ Ipse semipaganus). Semirusticus, subagrestis, quales sunt Satyri, in agro: & syluis uersari, ac ludere soliti. Est autem ironia Socratica, qua dum uitat arrogantiam, clanculum notat: et mordet ambitiosos: & gloriabundos uersifices, qui sibi uidebantur urbanissimi, longeq; disertissimi, cum nihil preter

Margin notes: Fons caballinus. — Parnasus. — Ouidius. — Lucanus. — Hesiodus. — Ennius. — Homerus — Heliconides. — Pyrene. — Hedera. — Vergilius. — Propertius. — Iuuenalis. — Sequax. — Lucretius. — Semipaganus.

præter inanem iactantiam tenerent. Socrates enim stultitiam imperitorum, scire se aliquid opinantium, disserendi lepore mirabili, & acutissima urbanitate agitauit: atq; uersaut, hoc inquiens scio, quòd nescio: quo dicto sophistarum leuitatem sic elusit, ut apud cordatos nihil illis stultius iudicaretur. ¶ *Ad sacra uatum*). *In æde Apollinis, uel Musarum, ad quam poëtæ sua opera deferebant.* ¶ *Offero*). *Sic in antiquis exemplaribus legitur, alij legunt affero.* ¶ *Carmen nostrũ*). *Versus satyricos à nobis in usum reipublicæ conscriptos.* ¶ *Quis expediuit psittaco suum χαῖρε*). *Miror eruditos quosdam homines tam incircunspecte locum hunc interpretari, tradentes poëtam dicere se necessitate coactum lucri spe animum ad carmina scribenda applicuisse, quod profecto falsissimum est. Quid enim stultius esset, quid absurdius, quid à satyrographi instituto magis alienum, quàm se à uentre, & auaritia ad scribendas satyras adactum fateri? Nullus unquam uersificatorum usq; adeò desipuit, ut non magis blandiloquentia, quàm mordacitate cum diuitibus, & ijs: qui munera possunt elargiri, putarit agendum: Nec Persius noster adeò fuit pauper, ut unquam sibi in animum induxerit, nobilibus Romanis supparasitari, & ab illis sibi uel cœnas ad satiandum uentrem, uel alia munuscula ad augendam rem suam, comparare. Nouerat enim optime uulgatissimum illud ¶ Obsequium amicos, ueritas odium parit: unde dixit ipse, Sed quid opus teneras mordaci radere uero Auriculas? Loquitur igitur nunc uel de alijs uersificatoribus, uel ironicω̃s de se ipso, fingens in se esse uitia, quæ sunt in alijs. Mos enim Satyricorũ est, ut sæpiuscule sub persona sua corrigere nitantur mores aliorum, & simulent se ijs laborare uitijs, à quibus uelint illos dehortari. Sumus enim ferè mortales eo nati ingenio, ut ægrè nostra, libenter aliena carpi uitia, & corrigi errores, audiamus. Nec obijciat mihi nunc aliquis illud Horatij Paupertas impulit audax: Vt uersus facerem: Non enim significat se paupertate coactum Satyras cõposuisse, sed odas, et lyrica carmina, quibus se in Mecœnatis amicitiã insinuauit, et per hũc Augusto recõciliauit: Postea factus ætate prudentior, noluit diutius*

Socrates. In Persij quosdam enarratores. Mos Satyricorum. Horatius.

B.3 ludicris.

ludicris: et assentatorijs carminibus operam dare, sed ad Satyras scribendas, & moralis philosophiæ studium pluribus cõmunicandum se contulit, unde est illud, Nunc itaq; & uersus: & cætera ludicra pono: Quod uerum: atq; decens, curo, & rogo, et omnis in hoc sum, Cõdo: et compono, quæ mox depromere poßim. ¶Quis expediuit psittaco). In assentatores fertur: & parasitastros, qui uentris replendi gratia molliculo carmine diuitibus blandiuntur. Potest & torqueri hoc in amasios poëtas, qui libidinis impetu permoti, puellis: & meretricibus impuro poëmate palpãtur, nihil nõ ad earum nutũ facientes.

Psittacus. ¶Psittaco). Psittacus, græcæ fœminino genere ψιττάκη, auis est indica uiridis toto corpore, torque tantum miniato in ceruice, distincta.

Plinius. Imperatores teste Plinio salutat, & quæ accipit uerba, pronunciat. Vt

Apuleius Apuleius libro floridorũ secundo refert, ita similiter nobis canit, uel potius eloquitur, ut uocem si audias, hominẽ putes: cui subscribens

Albertus magnus. Albertus Magnus, Amat hæc auis, inquit, loqui cũ pueris, et ab illis, omnis auis facilius loqui discit. Vox eius naturalis est ualde sonora, & adeò perfectè loquitur, ut si quis non uideat auem, hominem esse opinetur. Hæc Albertus. Aduehuntur nunc Psittaci præstantißimi ex Lusitania, uicinisq; insulis æthiopicis, uario colore discriminati.

Martialis. Martialis in Apophoretis:

Psittacus à uobis aliorum nomina discam:
  Hoc didici per me dicere, Cæsar aue.
Occidit illa loquax humanæ uocis imago. Ouidius.
  Psittacus, extremo munus ab orbe datum.

χαῖρε. χαῖρε græcæ, salue latine. ¶Coruos). Coruus auis est nigra, uulgo no

Coruus. tißima, docilis: & ipsa sermonis humani, quem rauca uoce, & è cõcauo oris expreßa imitatur.

Macrobius. Macrobius testis est coruum à quodã institutum, his uerbis Augustum salutasse, Aue Cæsar uictor imperator. Miratus Cæsar officiosam auem, uiginti milibus nummũm emit. Salutatus similiter à psittaco, emi iußit eum. Idem miratus in pica, hanc quoq; redemit. ¶Picasq;). Caue ne legas, picas quis, contra metri rationem.

Pica. Pica est auis notißima, uarij coloris, partim albi, partim nigri.

gri. Hæc mirabili studio, & assidua meditatione uerba nostra perdiscit, itaq; reddit absolute, ut uocem si audias, homi[n]e putes. Nec mirum, cum Pieri filiæ cum Musis ausæ cantu decertare, in id genus auium sint mutatæ. *Statius.* Statius.

Et Aonio uersæ certamine picæ. *Martialis in Apophoretis.*

Pica loquax certa dominum te uoce saluto, Certa

Si me non uideas, esse negabis auem.

❡*Ingeni pro ingenij, Apocope est.* ❡*Venter). Quemadmodum genera quædam auium uenter ad humanas uoces imitandas excitat, ita et hominum pleriq; laborantes egestate coguntur artem discere, & poëmata meditari. Verum latenter ij notantur uersifices, qui uentris: et uoluptatis gratia diuitibus adulantur, cum natura sint ad poëticen minus idonei. Græcorum adagio est,* πολλῶν ὁ λιμὸς γίνεται διδάσκαλος, *id est multorum fames est doctrix. Versu sic redditur Ab Erasmo, Fames magistra est artium complurium. Ouid. Ingenium mala sæpe mouent. Euripides,* πενία δὲ τὴν σοφίαν ἔλαχε, *Paupertas autem sapientiam sortita est. Verg. Labor omnia uincit Improbus, & duris urgens in rebus egestas. Mimographus. Hominem experiri multa, paupertas iubet.* *Claudianus.* Prouerbiū. Ouidius. Vergilius. Claudianus.

Prouocet ut segnes animos, rerumq; remotas

Ingeniosa uias paulatim exploret egestas.

❡*Quòd si dolosi). Inuehitur in auaros, qui non ut reipub. cōferant, sed ut rem priuatam comparatis pecunijs augeant, poëmata scribūt, & negligenter quidem, ut qui magis sint rei nummariæ: quàm musicis: & poëticis numeris intenti. Per coruos nunc accipe raucos: & musicis ineptos, nimiumq; pecuniæ cupidos. Corui enim teste Alberto, furaces sunt & amici uulpium. Extat lepidissimus apologus Aesopi de coruo & uulpe, quo constat coruum minime esse canorum, sed ambitione, stulte in cantum prosilire. Per picas intellige garrulos & ambitiosos, quales fuerunt Pieri filiæ, cum Musis ausæ cantu contendere: et ineptos uersificatores, qui lucri amore doctioribus cedere dedignantur, pecuniæ semper inhiātes. Sunt enim et picæ et monedulæ* Albertus. Corui. Picæ.

cum

Nummus dolosus.

cũ primis furaces. (Dolosi nũmi). Dolosos homines faciẽtis.
Ἡ φιλοχρημοσύνη μήτηρ κακότητος ἁπάσης, Phocylides.
χρυσὸς ἀεὶ δόλος ἐστὶ καὶ ἄργυρος ἀνθρώποισιν.
χρυσὲ κακῶν ἀρχηγέ, βιοφθόρε πάντα χαλέπτων,
εἴθε σε μὴ θνητοῖσι γενέσθαι πῆμα ποθεινόν.
σοῦ γὰρ ἕκητι μάχαι τε, λεηλασίαι τε, φόνοι τε·
ἐχθρὰ δὲ τέκνα γονεῦσιν, ἀδελφοί τε συναίμοις, id est,
Auaritia mater malitiæ uniuersæ. Aurũ semper dolus est, et argentũ hominibus. O Aurũ, malorũ princeps, uitæ perda, omnia minuẽs, Vtinã non mortalibus esses nocumentũ amabile. Tua enim culpa pugnæq; prædæq;, cedesq; . Inimici uerò filij parentibus, fratresq; germanis.

Poëtria.

(Poëtrias). Poëtria, græce ποιήτρια, est fœmina, poëtices perita. Terentianus, Continuasse pedes istos in carmine solos Dicitur hæc eadem preclara poëtria Sappho. Britannicus legit poëtidas. Est et qui poëticas legit: Sed uera est hæc lectio quam posuimus, & antiquißimi cuiusdam codicis fide comprobata. (Melos). Græce μέλος: producitur autem e

Melos.

ratione l liquidæ, ut apud Homerum, ἱμερόεν κονάβησε, θεὸς δ' ὑπὸ μέλος ἄδοι. Hermolaus Barbarus in Plinianis castigationibus, Porrò uerbum melos primam quidem habet correptam, sed & longam quoq; Homero in hymnis, ut illud Persij. Pegaseium credas melos, etiam defendi poßit: aut ita sane legi, pegaseium melos credas, etiã si nectar quoq; in quibusdam scriptum est, non melos. Angelus Politianus in miscellaneis nectar, non melos legendum censet, quia sic in antiquißimo codice scriptum legerit, cui etiam accedit Iocundus Veronẽsis, qui se in quibusdam Persij antiquis codicibus, nectar legisse dicit. Nec est tam improprie dictum, quàm quibusdam uidetur, cantare

Nectar.

nectar: Hoc enim nomine non solum potus deorum, sed & immortalitas significatur. Cantare igitur pegaseium nectar sibi uidentur, qui credunt se canere dulcißima carmina, nunquam intermoritura. Licet & sic interpretari, Cantare, id est, cantãdo repræsentare, pegaseium nectar, hoc est, dulcißimum potum pegaseij fontis, ut postremum primo respondeat, in quo fontis Caballini facta mentio fuit.

In Auli

In Auli Persij Flacci satyram primam, Ioannis Murmellij argumentum.
Nobilium prima mores taxantur inepti.

¶ Satyra prima.

Heroicum carmen.

CVRAS HOMINVM,
ô quantũ est in rebus inane.
Quis leget hæc? min' tu istud
ais? nemo hercule, nemo.
Vel duo vel nemo: turpe et miserabile: quare?
Ne mihi Polydamas & Troiades Labeonem
Prætulerint: nugæ: non si quid turbida Roma
Eleuet, accedas, examénve improbum in illa
Castiges trutina, nec te quæsiueris extrà.
Nam Romæ quis non? ah si fas dicere, sed fas:
Tũc cum ad caniciẽ, & nostrũ istud viuere triste
Aspexi, & nucibus facimus quæcunq; relictis,
Cum sapimus patruos, tunc tũc, ignoscite, nolo.
Quid faciam? sed sum petulãti splene cachinno.

Ecphrasis.

O varias & superfluas mortalium curas, ô quanta est in rebus vanitas. Quis leget hec carmina mea mordacissima? Mihi ne tu ais istud?

Nemo hercule, nemo leget hæc, uel duo uel nemo: Hoc autem est turpe & miserabile, quòd scilicet nemo dignabitur hæc lectione. Quare nemo uolet hæc legere? *Solicitus sum, & timeo, ne* Polydamas & Troianæ fœminæ, id est, Nero, & effœminati nobiles Romani prætulerint mihi Labeonem. At nugæ sunt: si quid enim Romanorū multitudo iniquè iudicantium deprimat, non est ei assentiendum, nec improba dubitatio ad illius sententiam & iudicium corrigenda: nec hominis uirtus extra conscientiam eius quærenda est, quod plerique omnes faciunt. Nam quis non affectat popularem laudem et gloriam Romæ, cum tamē sit expers ueræ uirtutis? Ah utinam fas sit mihi dicere, & eloqui liberè, quod sentio. Sed fas esse uidetur tunc, cum aspexi ad caniciem, & uitam istam nostram seueram, & ad ea quæcunq; facimus, nucibus relictis, hoc est, pueritia iam transacta, cum sapientia patruos imitamur. tunc, tunc fas esse uidetur liberè loqui. Ignoscite uos Romani, si quid liberius in uos dicam. Nolo liberè dicendo uos offendere. Quid faciam? Non libenter bilem uobis mouerem, sed sum cachinno petulanti splene, nec possum uestras ineptias non irridere.

¶SCHOLIA.

¶Hac Satyra inuehitur in Romanos nobiles ac opulentos, maxime senes quorum carpit ambitionem, nihil aliud studiosius, quàm uulgaris & indoctæ multitudinis applausus, & laudes, impudicorum scurriliumq; poëmatū, uel dialogorum recitatione, captantium. Taxat & eos, qui inter potandum, molliusculas poëtarum fabulas, uocis lenocinio pronunciant, easq; supra modum laudant. Item eos, qui cum sint ad scribendos uersus ineptissimi, cœnarum et munerum largitionibus assentatores sibi comparant, quorum nugacibus inflati palpationibus, sibi uehementer placent, dum corām in os laudantur, à tergo uerò sunt omnibus derisui. Hi ab adulatoribus persuasi, Heroica scribere carmina nihil uerentur, cum ne paruis quidem & humilibus rebus describendis sint idonei. Præterea carpit antiquarios, ueterum uerborum asperitatem nimis amantes. Nec illis parcit, qui in capitalibus

libus criminibus refellendis, tantopere laudem affectant, ut in rebus serijs ac grauibus, ab argumento suo recedentes, ludere uideantur. Postremò eos insectatur, qui sine matura meditatione uersus effutiunt molliculos, non ex morali philosophia, sed ex uanis & turpibus de Cybele ac Baccho, idq; genus alijs fabulis, ornatum requirentes. ¶O curas hominum). Exclamatio est satyrica, in uarias hominũ & quidem stultißimas curas, et abruptũ principium, indignanti aptũ. ¶Quis leget hæc)? Vt plerisq; enarratoribus Persij uisum est, fingit sibi amicum adesse, qui cum tam asperam audisset exclamationem, Satyricũ rogat, quis tam dura sit lecturus, cum lasciua dũtaxat molliaq; carmina Romanis placeant: At mihi aliorum pace, poëta solus loqui uidetur per indignationẽ, & se interrogare, et sibi respõdere, et dicta confirmare, et confirmata diluere, et sæpe orationẽ mutare, et sensus præ satyrico furore uariare. Nõ enim ex aduerso loquentẽ inducit ante illum locum, Rides, ait, et nimis uncis naribus indulges: Neq; si antè amicum sibi adesse fingeret, fuit ei dicendum, ait, sed ais, quod grammaticæ ratio postulat, sed id glossularij non animaduertunt. Huc etiam spectãt id, quod paulopost subijciãt, Quisquis es ô, modo quem ex aduerso dicere feci. Modo, id est, pauloante, non ab initio satyræ. ¶Min tu istud ais)? Sibijpsi loquitur, antiquißimi cõmentarij testimonio. Min per apocopen pro mi ne, id est, mihi ne. Mi enim datiuus à mis pro mihi. Verg. Et mi genus ab Ioue summo. ¶Ne mihi). Subaudiendũ est, solicitus sum, & uereor, uel simile quippiam. Nec assentior ijs, qui contendunt Ne pro certe accipiẽdum, ut sit affirmantis aduerbiũ: nam si id ita esset, poëta non subiunctiui, sed indicatiui modi uerbo fuisset usus. Subiunctiuus enim modus dubitanti magis conuenit, indicatiuus affirmanti. Nec mirandum est satyrographos, eclipsin, id est, dictionum defectionem sæpius usurpare, cum hoc sit indignantium peculiare ut orationem abrumpant, & præ animi furore non omnia proloquantur. ¶Polydamas). Doricè πωλυδάμας per ω magnũ scribitur, & ita hic prima producitur. Legitur & recte Pulydamas per u ex Homerica imitatione:

In Persij enarrato res.

Min.

Mi.

Polydamas.

Pulydamas.

apud Homerū enim est πουλυδάμας pro πολυδάμας, ut apud Maronem upilio pro opilio. Apud Homerum libro Iliados 22. Hector indignabundus, magno secum animo, Hei mihi, inquit, si intra muros me recipiā, primus me Polydamas arguet, qui mihi, ut nostros intra mœnia reducerē, hac exitiosa, qua in nos Achilles insurrexit, nocte cōsulebat, cui ego minime obsequutus sum, quod satius profecto fuisset: nūc cū temeritate mea populū amiserim, Troianorū Troianarumq; longas uestes trahentium conspectum reformido, ne quis imbecillior dicat, Hectorem suis uiribus fretum Troianos prodidisse. Mar. Tul. ad Atticum, Vereor non Pompeium modo, sed Troianos, & ne primus Polydamas me reprehendat. Per Polydamanta igitur Persius urbana quadam ironia Neronem significat. Polydamas enim Troianus fuit, & interpretatur multorum domitor, sed & multinuba potest interpretari. Sicut enim δαμάζω uel δαμάω significat domo, ita δάμας uxor interpretatur. Vndiq; igitur Polydamantis nomine Nero notatur, qui se originem à Troianis ducere iactitauit, Iliensiumq; maxime fuit studiosus: item timidus & imbellis, nullorum prorsus domitor, sed omnium prauarum libidinum seruus, et nimiū luxuriosus, ac effœminatus. ¶ Troiades). Fœminæ Troianæ. Miror eorum imperitiam, qui per Troiadas uiros Troianos accipiunt, cum Τρωὰς, pro quo dicitur à poëtis Τρωϊὰς, fœminam Troianam significat: nec ullum sit nomen patronymicum in as generis masculini. Ignominioso autem nomine Romanos nobiles nimis effœminatos insectatur, & proscindit, quū eos Troiadas uocat, nec tamē ab Homero discedit. ¶ Labeonem). Accius Labeo Homerū imitatus res Troianas carmine complexus est, ob id Neroni gratus, tametsi poëticæ parum doctus. ¶ Nugæ). Dictæ quòd nihil agant, uana uerba, uel res uanæ & nullius precij. ¶ Eleuet). Minuat, extenuet. Eleuo significat derogo, & alterius autoritatem minuo, & uerbis ea minora facio, quæ sunt extollenda. Liuius, Qu. Fabius meas res gestas in Hispania eleuauit, id est, depressit. ¶ Examē). Proprie lingua est, qua trutina regitur. Maro, Iuppiter ipse duas æquato examine lances Sustinet,

Troiades. In grāmatistas. Labeo. Nugæ. Eleuo. Examen.

net. Ponitur pro inquiſitione, et dubitatione, quæ paulo momento uel
huc uel illuc impellitur. Dicitur et examẽ apũ. ([Trutina). *Eſt foramẽ*
in quo examẽ regitur. ([Nec te quæſiueris extrà). *Prouerbiali hoc ſche* Trutina.
mate dictum eſt. Sis, inquit, recti conſcientia contentus, nec popula- Prouerbiũ.
rem ſpectes opinionẽ. Cicero in Tuſculanis quæſtionibus, Tuo tibi iu-
dicio eſt utendum. ([Nam Romæ quis non)? *Subaudiendum, ſe extrà*
quærit, & ex populari pendet opinione? ([Ah). *Ita Philippus Beroal-*
dus legit, non at. ([Si). *Vtinam.* ([Fas). *Subintelligendum ſit.* ([Nuci-
bus relictis). Nuces relinquere, eſt omißis ſtudijs ac nugis puerilibus, Prouerbiũ.
ad grauiora magisq; ſeria cõuerti. Pueros enim nucibus luſitare ne-
mo non nouit. ([Cum ſapimus patruos). *Id eſt, poſtquam abiectis pue-*
rilibus nugamentis, ſeueros mores induimus. Solent enim patrui ſeue-
rius obiurgare nepotes, ſi quid hi peccauerint. Horatius, Ne ſis pa-
truus mihi, id eſt, ne me caſtiges. ([Splene). *σπλὴν græce, latine lien.* Prouerbiũ.
Phyſici aiunt lienis magnitudine intemperantiã ioci cõſtare, hoc eſt, eos
quibus magnus eſt ſplen, propenſiores eſſe in riſum. Splene ridemus, Splen.
felle iraſcimur, corde ſapimus, iecore amamus. ([Cachinno). *Dicitur* Cachinno.
qui diſſolute ridet. Cachinnus, immoderatus riſus. Cachinno ſeu ca- Cachinnus.
chinnor, immoderatè rideo. Cachinnor.

Scribimus incluſi, numeros ille, hic pede liber
Grãde aliquid, qđ pulmo aĩæ prælargus anhelet.
Scilicet hæc populo, pexusq;, togaq; recenti,
Et natalitia tandem cum ſardonyche albus
Sede legens celſa, liquido cum plaſmate guttur
Mobile collueri, patranti fractus ocello:
Hic neq; more probo videas, neq; voce ſerena,
Ingentes trepidare Titos, cum carmina lumbũ ·i·Romanos
Intrant, & tremulo ſcalpuntur vbi intima verſu.
Tun

Tun' vetule auriculis alienis colligis escas?
Auriculis, quibus & dicas cute perditus, ohe?
Quid didicisse, nisi hoc fermẽtũ, & q̄ simul intus
Innata est, rupto iecore, exierit caprificus?
En pallor, seniumq́;, ò mores, vsq;adeóne
Scire tuum, nihil est, nisi te scire hoc, sciat alter?

¶Ecphrasis.

¶Nos inclusi in cella scribimus, ille quidem versus, hic autem à metri lege solutus, scribit magnum quippiam, quod pulmo spiritu abundãs, anhelandoq; proferat: Scilicet quando nobilium quispiam pexus, & indutus noua toga, & albus cum sardonyche die natali dono sibi missa, colluens liquido plasmate mobile guttur, & in lasciuiam profusus libidinanti oculo, recitauerit in eminenti cathedra populo hæc, tũc videre possis magnos Romanorum principes libidinose moueri, neq; probo more, sed impudicis gestibus: neq; serena voce, sed tremula et fœminea, quando carmina recipiuntur lumbis, & postquam viscera titillantur molli versu. Tú ne cariose senex carmina cõponis, ut eis aliorum aures pascantur? aures, inquam, quibus etiam tu qui iam præ senio cutem amiseris, dicas, ohe? Quid didicisse prodest, nisi ista scientia tua, quæ vix præ tumore, pectore contineri potest, & sterilis ista gloriæ cupiditas, quæ semel innata est in mẽte tua, in lucẽ eruperit, pectore tuo patefacto? En pallor, seniũq;: ô mores: nũquid usq; adeò sciẽtia tua nihil est, nisi alter sciat per tuã ostẽtationẽ te ea præditũ esse?

¶SCHOLIA.

¶Sribimus inclusi). Suam personam satyricè admiscet, ut liberius alios carpat, idq́; minus ægrè ferant. Est *autem subintelligendum:* Ego *satyras scribo. ¶Scilicet).* Ironicω̃s *ponitur. Sic apud* Terentiũ. Id *populus curat scilicet. ¶Cum sardonyche albus).* Id *est, pallidus sicut &* Sardonyx. *sardonyx gemma qua se ornauit: hic enim* Cũ *est præpositio, in versu subsc-*

su subsequenti est aduerbium. ❨Sede legens celsa colluerit). *Hypallage est, pro eo quod est, colluens liquido plasmate mobile guttur, & fractus patranti ocello legerit in celsa sede. Colluens autem participium tametsi præsentis sit temporis, præteriti tamen accipiendum est.* ❨Plasmate). πλάσμα *latine figmentum interpretatur.* Plasma.
Plasma etiam dicitur potio ex dulcioribus quibusdã rebus accommodata. Quintil. lib. I. Sit autem in primis lectio uirilis, & cum suauitate quadam grauis, & non quidem prosæ similis, quia carmen est, & se poëtæ canere testantur, non tamen in canticum dissoluta, nec plasmate (ut nunc à plerisq; fit) effœminata. ❨Iugentes Titos). *Ironia est, id est, Romanos principes magnæ autoritatis, & urbis tutores: Romanorum enim prænomen Titus à tuendo: Vnde & tituli milites appellati sunt, quasi tutuli, quod patriam tuerentur.* ❨Vbi). Titus. Tituli.
In quibusdam exemplaribus legitur, scalpuntur ut intima uersu. ❨Articulis). *Repetitio est facta ad maiorem indignationem.* ❨Ohe). *Vox est bacchantium. Meo iudicio legendum hic euœ, ex græco* εὐοῖ, *quo Dionysius geographus usus est,* εὐοῖ βάκχε λέγοντες. *Et Catullus, Euœ bacchantes, euœ capita inflectentes. Item Horatius, Euœ recenti, Mens trepidat metu. Vnde quidam apud Iuuenalem non ohe, sed euœ legunt illo uersu, Satur est, quum dicit Horatius Euœ.* ❨Quid didicisse). *Eclipsis est: subaudi uel prodest, uel iuuat, aut tale quippiam.* ❨Fermentum). *A feruendo dictum fermentum est, quoniam feruefactum farinæ immistum, optimum panem facit. Quemadmodum uerò fermentum ui sua farinam disrumpens, feruorem suum emittit, sic scientia & doctrina in humano pectore inclusa, exire, ac suas ostendere uires cupit.* ❨Caprificus). *Vt parietes ac sepulchra caprificus penetrat, ac disrumpit, sic in eo qui doctrinam intus conceperit, ea quemadmodum caprificus penetrare, ac iecore tanquam pariete disrupto, exire nititur. Propter similitudinem, fermentum & caprificus ad rerum cognitionem ac scientiam transferuntur. Caprificus è syluestri genere ficus est, nullo unquam tempore maturescens, sed omnia in quibus nascitur loca ui sua penetrans, & è muris maxime*

Ohe. Euœ. Fermentũ. Caprificus.

xime erumpens. ❡En pallor seniumq;). Suo loco & tempore exclamatione utitur, cum significatione indignationis atq; doloris. Eum enim indignanter reprehendit, qui cum etiam senio palleat, ita tamen alienum se à bonis moribus ostendat, ut scientiam, quæ non alijs innotescat, nihil possidenti profuturam existimet. ❡Nisi te scire). Figura est regressio: hoc enim uerbum, scire, repetitur eleganter.

At pulchrũ est digito mõstrari, & dicier, hic est.
Ten' cirratorum centum dictata fuisse
Pro nihilo pendas? ecce inter pocula quærunt
Romulidæ saturi, quid dia poëmata narrent.
Hic aliquis, cui circũ hũeros hyacinthina læna ẽ,
Rancidulum quiddam balba de nare locutus,
Phyllidas, Hypsipylas, vatũ & plorabile si quid,
Eliquat, & tenero supplantat verba palato:
Assensere viri: nunc non cinis ille poëtæ
Fœlix? non leuior cippus nunc imprimat ossa?
Laudant conuiuæ: nunc non è manibus illis,
Nunc non è tumulo, fortunataq; fauilla
Nascentur violæ?

❡Ecphrasis.

❡At, monstrari digito à prætereuntibus est pulchrum & honorificũ: & dici, Hic est ille poëta, est pulchrum ac honestum. An æstimes nihili, librum tuum præbuisse materiam, quam magistri pueris frequẽtissimo dictauerint auditorio? Ecce Romani saturi quærunt inter potandum, quid diuina poëmata narrent. Aliquis nobilium, uestitus hyacinthina læna, locutus in conuiuio molliculum quiddam & putidum de nare

de nare balbutienti, molliter enunciat fabulas Phyllidis & Hypsipyles, & si quid flebile est à poëtis compositum, & supprimit tenero ac effœminato palato uerba. Viri qui hæc audiunt, assensere nobili illi, fabulas id genus, uocis lenocinio recitanti, & nugas eiusmodi pariter approbant: nónne cinis ille poëtæ, qui sic inter potandũ laudatur à nobilibus, est nũc fœlix? nónne leuior cippus imprimit nunc ossa illius poëtæ? Conuiuæ laudant poëtam, cuius poëmata recitantur, nónne uiolæ nascentur nunc è manibus illis? nónne è tumulo et fortunata fauilla illius poëtæ, cuius carmina à nobilibus & principibus Romanis adeò suspiciuntur, probantur, prædicantur?

¶ SCHOLIA.

¶ *At pulchrum est digito*). *Ironia est. Irridet enim leuiculos inanis gloriæ captatores. M. Tul. ultim. Tusculanarum quæstionũ lib. Leiuiculus sanè noster Demosthenes, qui illo susurro delectari se dicebat, aquam ferentis mulierculæ, ut mos in Græcia est, insusurrantisq; alteri, Hic est ille Demosthenes. Martialis, Sed toto legor orbe frequẽs & dicitur, hic est. Idem alibi, Rumpitur inuidia, q turba semper in omni Monstramur digito.* ¶ *Ten'*). *Tene, apocope est.* ¶ *Cirratorũ*). *Puerorũ cirros habentiũ. Cirrus, capillus contortus & crispatus. Iuuenalis, Flauam cæsariem, & madido torquentem cornua cirro. Hinc Cirratus, cirros habens. Martialis, Nec matutini cirrata caterua magistri.* ¶ *Ecce inter pocula*). *Satyrico risu taxat eos qui inter potandum de scriptis aliorum disputant, & temere quaslibet & ineptas fabulas de rebus turpissimis molliter compositas laudibus efferunt.* ¶ *Romulidæ*). *Romani, sed in se ironiam habet, quasi dicat Romuli minime similes, qui sobrius fuit, & nequaquam temulentus.* ¶ *Saturi*). *Cibo potuq; distenti. Cicer. in Tusculanis, Quid, quòd ne mente quidem rectè uti possumus, multo cibo, & potione completi.* ¶ *Hyacinthina*). *Rubra, & hyacintho flori persimilis. Est autem hæc uera lectio, testibus Nicolao Perotto, Philippo Beroaldo, Aldo Manutio, tãetsi Calderinus illũ carpserit super hoc, sanè quàm impudenter. Lectio hæc etiam probatur ex antiquis exemplaribus Hieronymi ad Furiam*

Ten'
Cirrus.
Cirratus.
Romulidæ.
Hyacinthinus.

riam de uiduitate seruanda scribentis, ubi hyacinthina læna legitur: & sanè Persianam elegantiam non decebit, si quis legerit & ianthina, cum hæc coniunctio & turpiter sit redundatura. **Læna.** *(Læna). Græcè χλαῖνα, paludamentum, uestis, superindumentum. Maro, Tyrioq; ardebat murice læna.* **Phyllis.** *(Phyllidas). Phyllis regina Thraciæ quæ Demophoontem adamauit, à quo cum se spretam suspicaretur, uitam finiuit suspēdio.* **Hypsipyle.** *(Hypsipylas). ὑψιπυλῆ, hypsipyle interpretatur altas portas habens. Hæc filia Thoantis, Lemni regina fuit, uarias calamitates experta. Quibusdam placet π uerti in suam aspiratam, ut dicatur hypsiphyle, ut τρόπαιον tropheū. (Eliquat). Molli & liquida uoce pronunciat. (Supplantat). Supprimit. (Viri). Ironicōs, in quibus nihil uirile est. (Non). Nónne. (Nunc). Cum ita laudatur à nobilibus & principibus Romanis. Loquitur autem hæc poëta ironicōs, significans inanem applausum, & uanas illas laudationes nihil conferre mortuo, iuxta illud, Post cineres gloria sera uenit.* **Cippus.** *(Cippus). Tumulus. Cippus est instrumentum ad colligandos pedes, terra quoq; in tumulum coaggerata. Ponitur pro sepulchro: Significat interdum columnam. (E manibus illis). E sepulchro, ubi manes illius quiescunt: ex opinione ueterū, animas mortuorū in sepulchris requiescere putātiū.*

rides ait, & nimis vncis
Naribus indulges: an erit qui velle recuset
Os populi meruisse, & cedro digna locutus,
Linquere nec scōbros metuētia carmina, nec thus?
Quisquis es ō, modo quē ex aduerso dicere feci,
Non ego cum scribo, si fortè quid aptius exit,
(Quādo hæc rara auis est) si quid tn̄ aptius exit,
Laudari metuā (neq; enī mihi cornea fibra est).
Sed recti finemq;, extremumq; esse recuso

Euge

Euge tuũ, & belle: nam belle hoc excute totũ,
Quid non intus habet?

Ecphrasis.

Aduersarius aliquis, rides, inquit, & indulges nimium corrugationi narium, ac hominũ irrisioni. An quispiam erit, qui recuset uelle mereri laudem populi, & loquutus carmina cedro conseruanda, relinquere ea, quæ nec scõbros, nec thus metuãt? hoc est, quæ immortalitatẽ consequantur? Respondet Persius: O quicunq; es, quem induxi pauloante ex aduerso loquentem: Ego non metuam laudari, si quid aptius forte exit cum scribo, quandoquidem hæc rara auis est, tamen non metuam laudari, si quid aptius exit, & scribendo prouenit: neq; enim tam duro sum corde, ut laudis dulcedine non afficiar. Verum nego tuas assentatiunculas esse finem & extremum honesti. Nam si diligenter excusseris & examinaueris uoces istas assentatorias, uanitatis eas, & fraudis inuenias plenas.

SCHOLIA.

Ait, subaudiendum, aduersarius quispiã. Ex hoc loco conuinci possunt errati, qui ab initio Satyræ, monitorem inductum contendunt: quod si factum esset, quomodo stet orationis congruitas, uiderint illi, mihi sanè uidetur nõ ait, sed ais dicendũ Persio fuisse, qđ si quis contra exemplarium fidem incõsultè receperit, uersus concinnitatẽ nimio sibilo perturbauerit. Nimis uncis naribus indulges). Nimium irrides & subsannas nobiles Romanos, mollium poëmatum admiratores, idq; naribus in rugam contractis. Horat. in sermonibus, Naso suspendis adunco. Cedro digna). Id est, quæ perpetuò seruẽtur. Libri, authore Vitruuio, oleo cedrino tincti, nõ timẽt tineas, nec cariem. Scombros metuen.). Chartaceis cucullis salsamenta uẽditabantur. Martialis, Nec scombris tunicas dabis molestas. Scombrus piscis est, ex quo laudatißimum fiebat garum. Quisquis es). Aduersario pauloante inducto respondet Persius. Ordo est, O quisquis es, quem feci modo

In Persij enarratores

Scombrus.

O. dicere ex aduerso. O nunc interiectio est admirantis & familiariter reprehēdētis aduersariū. ¶Quisquis es). Per contēptū, quasi ad ignotum, id est, qualiscunq; es, albus an ater, equidem haud scio, tamen qualiscunq; es, audi quid tibi respondeam. Hinc arguendus error est eorum, qui Cornutum à Persio inductum suspicantur. ¶Modo). Paulo ante, ibi uidelicet, rides ait. ¶Ex aduerso). E contrario, aduersus me. ¶Rara auis). Prouerbio dicitur res quæ noua & inuētu perrara, ducta allegoria ab auibus peregrinis & insitatis quæ nōnunquā casu in nostrā regionē deuolant, uel miraculi gratia deportantur. Iuuen. Rara auis in terris, nigroq; simillima cygno. ¶Cornea). Dura, ut laudis uoluptate non afficiatur. ¶Fibra). Præcordia in quibus affectionum sedes constituitur. Fibra dicitur rei cuiuslibet extremitas, unde & iecoris & cordis & cuiuslibet uisceris extremæ partes, fibræ dicūtur. Verg. lib. 6. Nec fibris requies datur ulla renatis. ¶Recti). Honesti. ¶Recuso). Nego, non admitto, non concedo. ¶Tuum euge). Ordo est, Sed recuso tuum euge, & tuum belle, quo soliet assentando uteris, esse finem & extremum recti. Honestum enim, non propter laudem & applausum, sed per se ipsum est expetendū. ¶Euge). Græce εὖγε ab εὖ quod est bene, & γέ syllabica adiectione, interiectio est assentientis, quasi spōte sua congratulantis. ¶Excute). Euolue, inspice: sumptum à sinum uestis excutientibus, in quo res solent recondi. ¶Quid non intus habet?). Quasi dicat, plenum est fraudis & irrisionis.

Error quorundam. Rara auis. Fibra. Euge.

non hic est Ilias Acci
Ebria ueratro, non si qua elegidia crudi
Dictarunt proceres, non quicquid denique lectis
Scribitur in citreis, calidum scis ponere sumen,
Scis comitem horridulum trita donare lacerna,
Et uerū inquis amo, uerū mihi dicito, de me

Qui

(Qui pote? vis dicam? nugaris,cum tibi calue
Pinguis aqualiculus propenso sesquipede extet.
O Iane, à tergo quem nulla ciconia pinsit,
Nec manus auriculas imitata est mobilis albas,
Nec linguæ, quantũ sitiat canis Appula, tantũ.
Vos ô Patritius sanguis, quos viuere fas est,
Occipiti cæco, posticæ occurrite sannæ).
Quis populi sermo est? quis eĩ,nisi carmĩa molli
Nunc demũ numero fluere? vt per læue seueros
Effundat iactura vngues? scit tendere versum
Non secus, ac si oculo rubricam dirigat vno:
Siue opus in mores, in luxum & prandia regũ
Dicere, res grandes nostro dat Musa poẽtæ.

¶Ecphrasis.

¶Nihil est in hoc opere nostro simile Iliadi Accij Labeonis, insani & elleboro ebrij: non elegiaca & molliuscula carmina hic sunt, si qua principes gulosi, cibo non bene concocto, inter potandum dictarunt, deniq; quicquid scribitur in citreis lectis à diuitibus, non est hic. Scis apponere esurienti assentatori calidum sumen, scis donare comitem frigore tremulum, detrito uestimento, & inquis cupio audire uerum, dicito mihi uerum, quis sermo populi est de me? Satyrica indignatione colloquium inter ambitiosum diuitem, & indigum assentatorem iam inductum poẽta interrumpens, Quomodo, inquit, potest is tibi uerum dicere, quem muneribus corrupisti? Visne ut ego potius tibi uerum dicam, quam assentator? O calue senex, non scribis carmina legi digna, sed nugaris, cum pinguis uenter emineat tibi protento sesquipede. Deinde Ianum Persius appellat felicem: O Iane,

 fortunatus

fortunatus es, quem nulla irrisio, digitis in similitudinem rostri ciconiæ collectis pungit post tergum: cui nec manus mobilis imitata est asininas aures, nec tantum linguæ in derisum exeritur, quantum canis in Appulia sitiendo exerit. Postea patricios admonet hunc in modū, O uos patritij quos uiuere sine oculis in occipitio decet, cauete ne à tergo subsannemini. His interpositis, Poëta redit ad institutum inter diuitem & adulatorem colloquium: Quis sermo populi est de me? Respondet assentator, Quis alius sermo de te esset, nisi carmina fluere nunc demum molli numero, ita ut apta compositio reijciat per leuorem, seueri censoris examen. Populus hæc de te loquitur: Poëta noster, nobilis ille uir sćit tendere & dirigere uersum, non aliter, quàm si dirigat uno oculo rubricam: Musa dat nostro poëtæ dicere res grandes, siue opus sit scribere in mores uulgi, siue in luxum et conuiuia regum ac principum.

¶ SCHOLIA.

¶Nō est hic Ilias Accij). Hic nihil simile insanis scriptis Accij Labeonis reperitur, de quo et suū dictū est, Ebria. ¶Ebria). Hypallage, pro ebrij. Accius enim insania laborans sæpius elleborū sumpserat, ut ingenio purgato, melius scriberet. ¶Veratro). Veratrū herbæ genus qđ sumebatur ad àdem ingenij purgandā, græcè dicitur ἐλλέβορος. ¶Elegidia). ἐλεγείδιον diminutiuum est ab elegia ἐλεγεία, quo usus est satyrice ad notandam carminum quæ nobiles componebant, uilitatem. ¶Crudi). Qui cibum superfluum non bene concoxerunt, gulæ proceres, & compotationibus assueti, qui inter mensas & pocula nugas effutiunt. ¶Lectis). Lectos discubitorios significat, quorum & in Adelphis Terent. meminit. ¶Citreis). Ex citro arbore Maurusiaca factis, cuius lignum (teste Plin.) in maximo precio fuit. ¶Sumē). A sugendo dictum quasi sugimen. Nam & mulieris mammam ueteres sumen dici uolunt: Nunc autem significat suis mammam. Id autē ex porca primipara fuit apud antiquos in summis delicijs. ¶Lacerna). Veste. Lacerna genus uestis est fimbriatæ. ¶Et uerū inquis amo). Perbellum est Martialis in 8. lib. in Gallicum epigramma,

Veratrum. Elegidium. Citrus. Sumen. Lacerna. Martialis epigrāma.

Dic

Dic uerum mihi Marce, dic amabo,
Nil est, quod magis audiam libenter.
Sic, & cum recitas tuos libellos,
Et causam quoties agis clientis,
Oras Galliae me, rogasq; semper:
Durum est me tibi, quod petis negare.
Vero uerius ergo quid sit audi,
Verum Galliae non libenter audis.

¶De me quis populi sermo est)? Haec coniungenda sunt: Quae autem parenthesi sunt interposita, poëtae sunt, indignationis aestu feruentis, & ineptissimi diutis sermonem satyrice interrumpentis. ¶Qui). Qui. Quomodo. Terent. Qui scis ergo istuc, nisi periculum feceris? Hor. Qui fit Mecoenas? ¶Pote). Potis, subaudiendum, est. Stulte quidam & quosdã & inscite Priscianum imitati, pote hoc loco significare dicunt possibile, cum longe diuersa horũ sit significatio. Sciendum igitur pote metri gratia positum pro potis, quemadmodum & mage ponitur pro magis: cuius rei testis idoneus est Diomedes, cuius haec sunt uerba, Item potis est pro potest, ut Apud Enniũ, Qui potis ingẽtes causas euoluere belli. & Verg. At non Euandrum potis est uis ulla tenere: necnon pote pro potis crebrò dicere reperimus, proximo ut exemplo utar, Pers. ait, Qui pote? uis dicam? nugaris. Et Seruius in 10. Aeneid. commentario, Si mage legamus, propter metrum dictum est, pro magis, sic etiam pote pro potis, Pers. Qui pote? uis dicam? nugaris cum tibi calue. Haec Seruius. Quod etiam aliorum poëtarum exemplis confirmari potest. Catullus, Nec peccatum à me quisquam pote dicere quicquam. Idem, Hoc facies, siue id non pote, siue pote. Propertius, Qua pote quisq;, in ea conterat arte diem. Ennius lib. annalium 15. Sed nec pote quisquam Vndiq; nitendo corpus discerpere ferro. ¶Qui pote)? Quomodo potest uerum tibi dicere is, qui muneribus à te corruptus assentatur? ¶Vis dicam?) Vis ne ut ego Persius tibi uerum potius dicam, quàm adulator, muneribus tuis inhiãs? ¶Nugaris). Nõ carmina legi à uiris digna, sed nugas componis. ¶Calue). Caluitio affectum.

In Priscian. Persij glossematarios.

Pote.

Prouerbiũ. tum ob senium, tum ob luxuriam uitæ. Nam teste Plinio senescunt ale rius præpinguia. Et cõuitiose hoc dicit, ut suprà uetule. ⸿Pinguis aqualiculus). Tractus est sensus ex græco uersu, γαςὴρ παχεῖα οὐ τίκτει λεπτὸν φρένα, quem sic latinum reddidi, Subtilem obesus aluus haud mentem parit. Vel sic, Non mens obeso uentre subtilis uenit. Hieron. Nepotiano. Pinguis uenter, non gignit sensum tenuem. Plin. lib. II. cap. 36. Iidem minus solertes, quibus obesissimus uenter.

Aqualiculus ⸿Aqualiculus). Receptaculum est sordium, metaphoricῶs pro uentre accipitur. ⸿Protenso). Extenso ac porrecto. ⸿Sesquipede). Vno pede & dimidio. ⸿O Iane à tergo). Feliciter appellat Ianum, quòd cum bi frons sit, à tergo nequeat irrideri. Per Ianum autem quemlibet uirum prudentem significat, qui norit adulatores & derisores uitare, nec sibi ab eis imponi patiatur.

Ianus. ⸿A tergo). Post tergum. ⸿Ciconia).

Ciconia. Extremis digitis in rostri formam collectis, crebra manus & brachij motatione, ciconiæ collum & caput exprimitur, in eius infamiam, quẽ ridemus. Hieron. Rustico, Multo tempore disce, quod doceas. Ne credas laudatoribus tuis, immo irrisoribus aurẽ ne libenter accommodes, qui cũ te adulationibus fouerint, et quodãmodo impotẽ mentis effecerint, si subitò respexeris, aut ciconiarũ deprehendes post te colla curuari, aut manu aures agitari asini, aut æstuantẽ canes protendere linguã. ⸿Pinsit). Legitur et pinsat teste Diomede. ⸿Nec manus auriculas imitata est mobilis albas). Admotis expassarũ manuũ ad tẽpora pollicibus, crebro palmarũ motu, asini aures nõ sine risu repræsentãtur, in eius ludibriũ, qui à tergo irridetur. ⸿Albas). Id est, asininas quæ interiori parte albicant, uel respexit ad ipsas manus albas. ⸿Nec linguæ). Linguam in quempiam exertare, irrisionis est signum. ⸿Sitiat). Sitiendo exerat. ⸿Canis Appula). Canis æstu defatigata multum linguæ exertat, maxime in Appulia, ubi calores immensi sunt, unde eam siticulosam Horatius appellauit. ⸿Vos ô patritius sanguis). Apostrophe est ad nobiles Romanos. Vos, inquit, qui estis patritius sanguis, id est, progenies senatorum, qui non estis bifrontes, nec oculos habetis in occipitio, sicut Ianus, occurrite irrisioni, quæ à tergo fieri solet,

ſolet, reſipiſcite, & aſſentatoribus poſthac credere nolite. ❡Occipiti). Pro occipite, metri gratia. Miror quoſdam doctos homines tam eſſe in enarrandis poëtis incircũſpectos, ut credant hic occipiti dandi caſum eſſe, & cõſtruant cum uerbo occurrite, in ſenſus peruerſionem, cum ſit addendum uerbo uiuere. Poëtæ enim nunc i pro e ponunt in ablatiuo, uel ſeptimo caſu tertiæ declinationis. Horat. lib. car. I. Mala ducis aui domum, quod enarrans Acron, aui, inquit, pro aue poſuit. Auſonius, Occipiti caluo es, pro occipite. Rurſus, Verg. Gaudet cognomine terra, pro cognomini. Boët. lib. conſol. 3. Et longa ſite perditus, pro ſiti, niſi dixerimus ſitis duplicẽ eſſe accuſatiuum, ſitem & ſitim, & duplicem itidem ablatiuum, ſite & ſiti. ❡Poſticæ). Poſtica dicuntur, quæ poſt nos ſunt, ſicut antica, quæ ante. ❡Sannæ). Sanna eſt irriſio, quæ ab occipitio, diſtorto ore & labris contractis fit, anteriorum dentiũ oſtentatione. ❡Quis enim). Aſſentator reſpondet. ❡Vt per leue ſeueros Effundat iunctura ungues). Tranſlatio ab iis eſt, qui unguibus, lapidum cohærentem iuncturam probant. Marmorarij enim iuncturas marmorum tunc abſolutas exiſtimant, quum unguis ſuperductus, nihil offendit. Hinc ad unguem facta dicimus, quæ abſolutiſſima eſſe putari uolumus. ❡Sat tendere). Verba populi, ſicut refert aſſentator. ❡Rubricam dirigat). Lignarij fabri, lapidumq; ſectores rubricata linea opus dirigunt, unoq; oculo clauſo, eius rectitudinem metiuntur, ne uago amborum oculorum diſcurſu, norma rectitudinis conturbetur.

In quoſdã enarratores Perſij.
Poſticus.
Anticus.
Sanna.
Ad unguẽ.

Ecce modo heroas ſenſus afferre videmus
Nugari ſolitos græcè, nec ponere lucum
Artifices, nec rus ſaturum laudare: vbi corbes
Et focus, & porci, & fumoſa parilia fœno:
Vnde Remus, ſulcoq; terens dentalia Quinti,
Quẽ trepida ante boues dictaturã induit vxor,

Et tua aratra domum lictor tulit: euge poëta,
Est nunc Bryseii quem venosus liber Acci,
Sunt quos Pacuuiusq́, & verrucosa moretur
Antiopa, ærumnis cor luctificabile fulta.
Hos monitus pueris patres infundere lippos
Cũ videas, quæris ne, vnde hęc sartago loquẽdi
Venerit in linguas? vnde istud dedecus, in quo
Trosulus exultat tibi per subsellia læuis?

¶Ecphrasis.

¶Ecce uidemus eos, qui soliti sunt Græcorum more nugari, nec artifices ad lucũ describẽdum, nec ad laudandũ rus copiosum, ubi sunt corbes, & focus, & porci, & palilia manipulis fœni incensis fumosa: unde orti sunt Remus & L. Quintius Cincinnatus, qui agrum suum ipse arauit, quem uxor eius trepida induit dictaturæ insignia coram bobus, cuius aratrum lictores domum reportarunt: uidemus, inquam eos afferre nunc heroicos sensus. Euge poëta. Est nunc aliquis antiquarius, quem asper, durus, & horridus liber Accij tragici moretur. Sunt nonnulli quos Pacuuius, & aspera tragœdia de Antiopa, fulta cor luctificabile ærumnis, detineat, & delectet. Cum igitur uideas patres lippos, infundere pueris hos monitus, ut asperas Accij & Pacuuij tragœdias lectitent, quærisne, unde hæc sermonis barbaries uenerit in linguas? unde istud dedecus, in quo Romanus delicatus, succulentus, & nitidus exultat tibi per subsellia?

¶SCHOLIA.

Ecce. *¶Ecce). Aduerbiũ est demonstrantis, rem nouã & improuisam designans. ¶Heroas). Heroicos, principale pro deriuatiuo posuit.*
Parilia. *¶Parilia). Pales dea est, cui pastoralia sacra palilia, quæ & parilia*
Pales. *nuncupantur, ad lupos arcendos, morbosq́; à pecore depellendos, à pastoribus*

pastoribus in agris fiebāt, II. calendas Maij, quo die Romulus urbem fundauit. Fumosa uerò dixit, quòd stipulæ ac fœni manipulos pastores incenderent, unde fumi ingens copia emanabat. ¶Remus). Frater Romuli. Latenter autem, dum aliud agit, nobilium superbiam insectatur, ostendēs Romanos ex pastoribus originē ducere, priscosq́; illos patres, non molliciæ & uitæ luxu, sed laboribus, & uirtutibus uerā sibi gloriam comparasse. ¶Quinti). Quintius Cincinnatus trās Tyberim quatuor iugerum colebat agrum, quæ prata Quintia uocantur. Ibi à legatis, seu fossam fodiens, palæ innixus, seu cum araret: operi certe (id quod constat) rustico intentus, salute data, inuicemq́; reddita, rogatus, ut (quod bene uerteret ipsi, reiq́; publicæ) mandata senatus audiret, admiratus, rogitansq́; satisne salua essent omnia, togam repentè è tugurio proferre uxorem Ratiliam iubet, qui simul abstersо puluere, ac sudore, uelatus processit, dictatorem eum legati gratulantes consalutant, in urbem uocant, qui terror sit in exercitu, exponunt. ¶Euge poëta). Ironicōs cum irrisione clara uoce pronunciandum est. Respondet enim, quòd cum leuia ignoret, heroicos sensus attigerit. ¶Est nunc Bryseij). Eos nunc insectatur, qui priscos poëtas uetustate squalentes legunt, semperq́; in manibus habent, ac imitantur. ¶Bryseij). Bacchiā, & per hoc Tragiā, ne uideatur loqui de Accio Labeone, quem suprà taxauit. Sunt enim tragici poëtæ potißimum Bacchi clientes, qui dictus est Bryseus ἀπὸ τ͂ βρύειν, quod est emanare, scaturire, inundare, madefacere. ¶Venosus, asper durus, horridus. ¶Vena). Quòd per eam sanguis ueniat, dicta est. Inde uenosus homo, qui est uenis turgentibus, et prominentibus plenus. Trāsferuntur autem hæc ut ad alia, ita etiam ad orationem, quæ tanquam corpus constituitur, quod succum & sanguinem habet, & uenas, & ossa, & neruos, & carnem, & toros, et robur, et colorem, decoremq́;: Vtq́; corpus hominis, macies ossa detegens, et uenæ nimium extantes, et detuberantes deturpant, sic oratio dehonestatur, in qua insunt huiusmodi uitia. Cornelius Tacitus in dialogo de claris oratoribus, Oratio autem sicut corpus hominis, ea demum pulchra est, in

Remus. Quintius Cincinnatus. Bryseus. Venosus. Vena.

qua non eminent uenæ, nec ossa numerantur, sed temperatus ac bonus sanguis implet membra, et exurgit toris, ipsos quoq; neruos robur tegit, et decor commendat. ¶Acci). Accius et Pacuuius Tragici poetæ fuerunt, sententiarum grauitate et pondere uerborum clari, sed stylo minus alto: Vnde Martialis asperitatem uerborum notans, eos irridet, qui ueteribus nimium delectantur, Attonitusq; legis terrai frugiferai, Accius et quicquid Pacuuiusq; uomunt. ¶Verrucosa). Inequalis. Verruca à uerrendo dicitur, editus, asperq; in monte locus. Dicitur et in corpore humano tuberculum, et caruncula dura, et callosa sine pruritu, porrus uulgo dicta. Plinius, Ocymum mistu atramento sutorio, uerrucas tollit. Serenus, Interdum existit turpi uerruca papilla. Hinc uerrucosum dicimus, quod uerrucis est plenum, inæqualeq;, et diuersas eminentes partes habet. ¶Antiopa). Filia fuit Nyctei, uxor Lyci, Thebanorum regis, quæ ex Ioue Zetum et Amphionem peperit. Hæc uarias ærumnas, ut fabulantur, experta est: sed his fabulamentis, nobis, qui moralia magis præcepta quærimus, non est immorandum. Aerumna est ægritudo laboriosa. ¶Luctificabile). Aptũ ad luctum inducendum. Hoc uocabulum Tragicum est, ni fallor, et Pacuuianum, quo nunc utitur, ad id genus irridendum. Dicitur autem luctificum, quod luctum facit. Vnde deductum uerbum luctifico, à quo luctificabilis. ¶Sartago). Sartaginem, quæ & frixorium dicitur, quia in frixu confusum reddit crepitum, pro corrupto ac deprauato loquendi more accepit. ¶Trosulus). Auditor uoluptuarius, succosus, et opimus, quem magis pigmenta, flosculi, lenocinia orationis, quàm res, quàm sensa, quàm argumenta commoueant. Trosuli, autoribus Plinio et Festo Pompeio, dicuntur equites Romani, ab eo quòd oppidum Tuscorum nomine Trosulum sine ullo adiumento peditum cepissent. Trosuli item dicuntur delicati, obesi, succulenti, quorum Deus uenter est, quasi torosuli, à torosa scilicet carne et aruina. Nonius Marcellus, Trosuli dicti sunt torosuli quasi habitiores, à torosa scilicet pinguedine. Hieron. in Iouinianum, Vnius tantum philosophi exemplum posui, ut formosuli nostri, et trosuli, et uix summis pedibus adumbrantes

Marginalia: Accius. Pacuuius. Verruca. Verrucosus Antiopa. Aerumna. Luctificabilis. Luctifico. Sartago. Frixorium. Trosulus.

adumbrantes uestigia, imitentur saltem gentilium paratatem.

Nil ne pudet, capiti non posse pericula cano
Pellere, quin trepidũ hoc optes audire decenter?
Fur es ait Pedio: Pedius quid? carmina rasis
Librat in antithetis: doctas posuisse figuras
Laudatur, bellũ hoc, bellũ est: an Romule ceues?
Men' moueat quippe? & cãtet si naufragus, asse
Protulerim? cãtas, cũ fracta te in trabe pictum
Ex humero portes? uerũ, nec nocte paratum
Plorabit, qui me volet incuruasse querela.

¶*Ecphrasis.*

¶*Nullo ne pudore afficeris, te, cum sis accusatus, non posse depellere pericula à cano capite tuo, quin optes audire hoc trepidum decenter? Aliquis ait, Pedio, fur es. Quid Pedius respondet? Pedius ponderat & examinat crimina in antithetis expolitis, laudatur quod usus sit artificiosis figuris. Adulator quispiam dicit, Hoc est bellum. Quare indignabundus poëta, Hoccine, inquit, est bellum? O Romane, nequaquã Romuli similis, an inhonesto corporis motu adularis? Quippe si naufragus cantet, an moueat me ad misericordiam, & protulerim ei stipem? minime profecto: at eum his uerbis increparem, Num cantas, cum naufragium in tabula depictum ostendas? Qui uolet inflectere lamentis ad opem ferendam, plorabit uerè, & ex corde, nec utetur commentis, per noctem in lecto excogitatis.*

¶SCHOLIA.

¶*Nil ne pudet*) *Insectatur eos, qui uel in capitali crimine refellẽdo laudis adeò sunt cupidi, ut ferè neglectis peculiaribus causarũ argumentis, toti sint in figuris ac exornationibus occupati.* ¶*Trepidum*

hoc decenter). Tremula uoce ab assentatoribus pronunciatum: legitur & tepidum, id est, inane, minusq; ualidum. ¶Rasis). Politis.

Antithetõ. *¶Antithetis). Figuris. Antitheton dicitur latine contrapositum. Beatus Augustinus lib. de ciuit. Dei 11. cap. 18. Antitheta enim quæ appellãtur, in ornamentis elocutionis sunt decentissima, quæ latine appellantur opposita, uel (quod expreßius dicitur) contraposita. ¶Romule). Satyricè, mollem & effœminatum Romanum, Romulum uocat, quasi dicat, minime Romuli similis, qui uir fuit durißimus & à delicijs*

Ceueo. *muliebribus abhorrẽs. ¶Ceues). Hoc est indecoro motu corporis adularis: sumptum à canibus, qui clunes agitando blandiuntur. Ceuere est clunes mouere. ¶Men' moueat). Similitudo est apte cõcinneq; posita. Ait enim, si reum uidero tali uerborum lenocinio se tuentem, perinde ad misericordiam commouebor, ac si naufragum, casus suos in tabula depictos circũferentem, cantare audirem: Cui sic cantanti, cum plorare debeat, se assem daturũ negat. ¶Pictum). Mos erat eorum, qui maris periculum euasissent, depictum naufragium in tabella appensa humeris, circũferre, ut infortunio cognito ab inspectãtibus, naufragiumq; miserantibus, stipem sibi aliquam compararent. Iuuen. Naufragus assem Dum rogat, & picta se tempestate tuetur.*

Sed numeris decor est, & iũctura abdita crudis.
Claudere sic didicit versum, Berecyntius Atys,
Et qui cœruleum dirimebat Nerea delphin.
Sic costam longo subduximus Apœnino.
Arma virũ, nõne hoc spumosũ, & cortice pĩgui,
Vt ramale vetus prægrandi subere coctum?
Quidnã igitur tenerũ? & laxa ceruice legẽdũ est?
Torua Mimalloneis, implerunt cornua bombis,
Et raptum vitulo caput ablatura superbo

Bassaris

Bassaris, & lyncem Mænas flexura corymbis
Euion ingeminat, reparabilis assonat Echo.
Hæc fierent, si testiculi vena vlla paterni
Viueret in nobis? summa delumbe saliua
Hoc natat in labris,& i vdo est Mænas,& Atys,
Nec pluteum cædit, nec demorsos sapit vngues

¶Ecphrasis.

¶Sed abditus decor, & occulta quædam uerborum ac pedum compositio est uersibus extemporalibus, quos nobiles sine magno labore effuderunt, quorum quidam sic uersum finire didicit, Berecyntius Atys: Et qui cœruleum dirimebat Nerea delphin. Sic costam longo subduximus Apœnino. Aduersarius audiēs uersus huiusmodi rideri à Satyrico, ut nimiū affectatæ sonoritatis, & enerues, uerióq; sensuum uigoris expertes, Vergilianum carmē obijciens, nónne, inquit, & hoc Maronis carmen, Arma uirumq; cano. & spumosum est, & pingui cortice? Respondet Persius, Hoc Vergilianum carmen, est sicut uetus arboris ramus, maturus & firmus, prægrandi, uel(quod magis placet) uegrandi, id est, minuto cortice. Aduersarius, Quidnam igitur est tenerum ac molle, & recitandum remissiore sono? Respondet Persius, Hi uersus teneri sunt, & laxa ceruice pronunciandi, Torua Mimalloneis, & cætera: quos irridens, nunquid hæc, inquit, mollia & eneruata de rebus impudicis carmina fierent, si quid uirilitatis maiorum nostrorum uiueret in nobis? Hoc molle & effœminatum de Baccho & Cybele natat extrema saliua in labijs nobilium & principum ciuitatis, et Mænas et Atys sunt in udo ore: nec huiusmodi carmen causa est cædendi pluteum, nec repræsentat ungues à poëta cogitabundo demorsos.

¶SCHOLIA.

¶Sed numeris decor est). Ironia est. Taxat autem eos, qui ex tempore

pore uersus effutientes, tantum sonoritati studẽt, sententiarum pondus negligentes. Vituperandi enim cum primis sunt, qui solum mollibus uerbis, & fabulosis nugis lectorem delectare uolunt, nec depromptis ex intimo philosophiae moralis penuario praeceptis, iuuare curant. Crudi numeri dicuntur, ex tempore profusi uersus, nec matura meditatione decocti. Metaphora est à carnibus crudis, nec ad ignẽ percoctis. ❡(Berecyntius Atys). Irridet uersus quosdã Neronis, aut nobilium quorũpiam, nimium molles, et delicatis tantũ auribus accommodos, in quibus nihil inest uirile, nihil graue, nihil deniq; philosophicũ, sed merae nugae, & inania de Cybele, Baccho, Venere, & id genus reliquis, figmenta. Quid si nunc uiueret Persius, & è Christianis tot leuißimos uersificatores uideret, nullum carmen arte maturantes, sed inani studio inconditißima quaedam epigrãmata effutientes, quae tum putant optima, cum sunt inanibus fabulis, & affectatis nugis, uel parum notis aliquot uocalis, uel anxiè quaesitis, & ad institutam rem parum facientibus pigmentis, fucisq; refertißima? In horum ore nihil nisi Pegasides, Bacchus, Cypris, Parnasus, Helicon, Iuppiter, Apollo, Mercurius, sphinx, chimera, & id genus alia centum perstrepunt. ❡(Berecyntius Atys). Desinentia huius nimium mollis est & eneruis. ❡(Et qui caeruleum). Hic uersus est ex eorum genere, qui Proprij à grammaticis appellantur. Est autem uersus Proprius, qui in prima regione, quarta, & sexta, spondeum recipit, ut, Immotamq; coli dedit, & contẽnere uentos. Sed haec nimis anxia in componendis uersibus cura, eos emasculat, & eneruat. ❡(Sic costam longo). Hoc uidetur tractum ex Annibalis historia, & est teste Quintil. permolle, cum uersus clauditur apennino, armamentis, & id genus alijs, ubi quaternae, uel quinae syllabae connectuntur. ❡(Arma uirum). Obiectio est aduersarij, contẽdentis & Vergilij carmina spumosa esse, & superficie pingui. Spumosum carmen dicitur, quod uerbis sonoris, aut mollibus compositum, extrinsecus intumescit, sed intus non habet uerum uigorem. Sidonius Apollinaris, Summa homini cura de literis, sed maxime religiosis, in quibus eum magis occupat medulla sensuum, quàm spuma

Numeri crudi.

In uersificatores nostrorum tẽporum.

Versus Proprius.

Spumosum carmen.

ma uerborum. ¶Ramale). *Ramus. Ouid. Multifidasq; faces, rama-liaq; arida tecto.* ¶Pregrandi) . *Quidam cum Porphyrione legunt uegrādi, id est, paruo & minuto, quod mihi non uidetur improban-dum. Vegrandis enim dicitur, non grandis, paruus, minutus. Est au-tem ueteris rami cortex minus tumidus quàm recentis, & solis calore cōsumptis superfluis humoribus decoctus, & maturatus. Sic & Ver-gilij carmina non sunt spumosa, neq; turgida, sed intus succulenta, et paruo quidem, sed firmo cortice maturata. Vergilius enim non effu-dit multa simul carmina, sed pauca post diligētißimam praemeditatio-nem condidit. Quintil. lib. 10. Vergilium quoq; paucißimos die com-posuisse uersus autor est Varus.* ¶Subere). *Suber arbor est glandi-fera. Ponitur pro cortice hoc loco, & apud Verg. lib. Aeneid. 11. Huic, natā libro, & syluestri subere clausam Implicat.* ¶Coctū). *Co-ctū autore Seruio uocamus aliquid multi temporis. Verg. Telū imma-ne, manu ualida quod forte gerebat Bellator, solidum nodis, & ro-bore cocto. Potest & hic esse ordo, Carmen Vergilij est coctum, id est, diuturna cura maturatum, ut ramale uetus praegrandi seu uegran-di subere.* ¶Laxa ceruice) . *Remißiore sono, nec tam erecta uoce.* ¶Torua Mimalloneis). *Hic uersus inter Teretes reponitur. Dicitur au-tem Teres, qui uolubilem et cohaerētem continuat dictionem: ut apud Diomedem, Torua Mimalloneis inflatur tibia bombis.* ¶Et sectum. Bassaris. Euio). *Hi uersus sonori sunt & strepētes.* ¶Haec fierent)? *Quasi dicat minime.* ¶Si testiculi). *Si quid utilitatis patriae et san-guinis maiorum, qui fortißimi uiri fuerunt in nobis superesset.* ¶Delumbe). *Lasciuum, minimeq; uirile. Delumbis homo dicitur mollis et effoeminatus ob nimiam uenerem. Hinc delumbe carmen, molle, lasciuum, et enerue.* ¶Hoc natat.). *Hoc tantum nobilibus in promptu est, ut de Baccho et Cybele lasciuos uersus effutiant.* ¶Maenas). *Graece μαινάς, mulier bacchanalia celebrans. Maenades etiam fuerunt Bacchi comites furibūdae.* ¶Atys). *Phrygius adulescens formosißimus, quem Cybele mirabili dilexit amore.* ¶Nec pluteum caedit). *Nec est causa caedendi pluteum, nec est accuratè compositum.*

Ramale. Vegrandis. Suber. Coctum. Versus Teres. Delumbis. Atys.

Sumptum autem est hoc ex Horatio, qui in Sermonibus sic ait, sed ille Si foret hoc nostrum fato delapsus in æuum, Detereret sibi multa, reiiceret omne, quod ultra Perfectum traheretur, et in uersu faciendo Sæpe caput scaberet, uiuos et roderet ungues. Qui morā stylo, iudiciumq; adhibent, in ipso limæ labore, irati interdum, aut soliciti cogitabundi, uel pluteum cædunt, uel ungues arrodunt, uel caput scabunt. Plutei proprie crates corio crudo tectæ sunt, quæ militibus opus facientibus, ne ab hostibus lædi possent, opponebantur: Postea uerò etiam tabulæ, quibus aliquid præsepiretur, eodem nomine dictæ sunt. Hinc librorum & tabularum, signorumq; repositoria, plutei appellantur. ¶ Sapit). Repræsentat.

Cogitabundi hominis gestus.

Plutei.

Sed quid opus teneras mordaci radere vero
Auriculas? vide sis, ne maiorum tibi fortè
Limina frigescant, sonat hic de nare, canina
Littera, per me equidē sint omnia protinus alba.
Nil moror, euge, oēs etenim bene miræ eritis res
Hoc iuuat, hic (inquis) veto quisquā faxit oletū.
Pinge duos angues, sacer est pueri locus, extrà
Meiite, discedo, secuit Lucilius vrbem,
Te Lupe, te Muti, & genuinum fregit in illis.
Omne vafer vitium ridenti Flaccus amico
Tangit, & admissus circum præcordia ludit,
Callidus excusso populum suspendere naso.
Men' mutire nefas? nec clā, nec cū scrobe? nusquā.
Hic tamen infodiam, vidi, vidi ipse libelle,
Auriculas asini quis nō habet? hoc ego opertū,
Hoc

Hoc ridere meum, tam nil, nulla tibi vendo Iliade.

¶Ecphrasis.

¶Aduersarius Persiū interrogat, Sed quid opus est molesta ueritate delicatis nobilium auribus obstrepere? caue tibi, si uis, ne forte limina potentiorum frigescant tibi mortis horrore: Litera canina r sonat de nare in ædibus diuitum. Respondet Persius, Nihil equidem moror, nec impedio: quantum ad me pertinet omnia sint continuò candida. Euge. Etenim omnes res eritis miræ bene & laudabiles, hoc est, nihil rerum, quascunq; nobiles ediderint, satyrico dente carpam. Hoc te delectat, quòd dicam me posthac neminem reprehensurum. Tu, inquis, ueto ne quis fadat stercus in hoc loco. Pinge igitur duos angues, ut sciamus locum esse numini dicatum: ô pueri hic locus est sacer, mingite foris, & hunc ne polluite, discedo istinc, tuaq; poëmata tanquam sacra non taxo. At Lucilius satyrographus proscidit ciues Romanos, Lupum, Mutium, & alios uitiosos, & fregit genuinum dentem in illis. Astutus Horatius tangit amico ridenti omne uitium, & admissus circum præcordia, ubi affectionū sedes sunt, illudit, & irridet eius scelera, peritus subsannare naso extorto populum. Me ne igitur loqui nefas est? an ne clanculum quidem, neq; cum scrobe mihi loqui licet, sicut quondam Midæ tonsori licuit? Ad quod aduersarius respondens, nusquam, inquit, tibi fas est mutire. Persius, Quāuis istuc tibi uideatur, tamen infodiā, & inscribā in hoc libello. O libelle ego ipse uidi, uidi, inquam, Complures habere aures asininas. Ego nulla Iliade tibi uendo hoc reconditum, hunc risum meum, hoc quod tibi tam uile, ac nullius precij uidetur.

¶SCHOLIA.

¶Teneras auriculas). Alludit ad id adagium, Auricula infima mollior, & taxat nimiam principum molliciem, quorum aures blandis assuetæ palpationibus, auersantur mordacem ueritatem. ¶Mordaci **Prouerbiū.**

uero).Terentius in Andria,Obsequium amicos,ueritas odium parit. Tertullianus in Apologetico, Planè olim,id est,semper,ueritas odio est. Hieronymus enarrans illud Apostoli,Ego inimicus uobis sum factus uerum dicens,Hæc,inquit,est conditio ueritatis,ut eam semper inimicitiæ persequantur, sicut per adulationem perniciosæ amicitiæ comparantur. Libenter enim quod delectat audimus, & offendit omne quod nolumus. ¶Vide).Tertiæ coniugationis nunc est sicut & interdum caue,ab antiquo uerbo uido,unde adhuc remanet diuido, sic in illo Catonis uersu, Hoc uide,ne rursus leuitatis crimine damnes.¶Limina frigescant). Imitatur illud Horat. o puer ut sis Vitalis metuo,& maiorum ne quis amicus Frigore te feriat. ¶Tibi).In tuam perniciem.¶Canina litera).Dicitur r,quam canes irati restrictis dentibus ringendo exprimunt.Vnde et irritare Donato deductum est. Lucilius, Irritata canis quòd r quàm plurima dicat. ¶Euge omnes etenim bene miræ eritis res).Assentiẽtis proprie,et quasi spõte sua cõgratulantis,quòd omnes res bene se habebũt,si satyra scribenda supersederit.Totum uerò per ironiam cum risu legendum est. Nam tacite eum ridens, omnia mortalium uitia se notaturum significat. ¶Hoc iuuat). Si probe mores tuos perpendo,neminem reprehendi,te delectat.¶Hic inquis).Allegoria est,id est,probibeo,ne quis poëmata mea notis contaminet.¶Oletum). Stercus est humanum.Veranius,Sacerdotula in sacrario Martiali fecit oletum.¶Pinge duos angues). Pinge aliquod signum,quo monear,à quibus mihi sit abstinendum. Veteres quibus in locis oletum fieri nolebant,angues tanquam loci Genium depingebant,quo signo perspecto,inde metu pueri discedebant:per quam similitudinem pollicetur,si sibi ostenderit à quibus abstinendum sit,non in eum quippiam se scripturũ,sed illinc, tanquam è loco quodam uetito discessurum. ¶Te Lupe te Muti). Lupus et Mutius Albutius infames fuerunt tempore Lucilij,quos satyrico dente lacerauit. ¶Et genuinum). Qui alios carpunt,dentem genuinum agitare dicuntur. Hieron. In plerisq; prouincijs familiare est,ut genuino dente se lacerent.Idem, Possum respondere,si uelim, possum

Vide tertiæ cõiugatiõis.

Canina litera.

Irrito.

Oletum.

Lupus.

Mutius.

possum genuinum læsus infigere. In hominis ore quaterni ordines dentium sunt, quorum primi lati & acuti, & quibus primo morsus affigitur, Primores dicuntur. Post hos rotundi aliquatenus, & in serræ modum acuti, Canini uocantur. Qui hos loco tertio subsequuntur duplices, ac cibum conficientes, Molares appellantur. Vltimi omnium Genuini sunt, qui serò gigni solent, sic dicti, quòd à genis dependeant. ¶Vafer). Astutus. ¶Præcordia). Exta homini ab inferiori uiscerum parte separantur membranis, quæ præcordia uocantur, quia cordi prætenduntur. In his præcipua est sedes hilaritatis, quod in titillatu, maximè alarum, intelligitur, non alibi tenuiore cute humana, ob quod maxima illa dulcedo scribendi est. Cuius rei Persius non ignarus, à lectoribus admissum Horatium circa præcordia ludere, & eos quasi titillare significat: Quod sanè ad Horatianos sales referendum est. ¶Suspendere naso). Reprehendere, irridere, subsannare. Horatius, Naso suspendis adunco. ¶Mutire). Loqui. Ennius, Palam mutire homini plebeio piaculum est. Terentius, Nihil iam mutire audeo. ¶Nec cum scrobe). Alludit ad fabulam Midæ regis Phrygiæ, cui Phœbus, quòd stolide Panem canentem, sibi prætulisset, asininas affixit auriculas: Quas cum diu mitra occuluissent, tandem à tonsore animaduersum est: qui cum nec reticere uisum posset, nec prodere cuiquam auderet, in agrum secessit, scrobemque effodit, ac capite in eũ demisso, tenui uocula retulit, quales Midæ aures aspexisset: Non multo pòst, cum arundines ibi natæ, leui aura motarentur, eadem uerba, quæ tõsor regius scrobi dixerat, referebant, hoc est, Auriculas asini Mida rex habet, quo modo primum Poëta scripsit: sed postea monente Cornuto, metu Cæsaris scripturam mutauit.

Quaterni ordines dentium. Primores. Canini. Molares. Genuini. Præcordia. Suspendere naso. Mutire. Midæ fabula.

audaci quicunque afflate Cratino,
Iratum Eupolidem prægrandi cum sene palles,
Aspice & hæc, si fortè aliquid decoctius audis,
Vnde vaporata lector mihi ferueat aure.

Non hic, qui in crepidas Graiorũ ludere geſtit
Sordidus, & luſco qui poſſit dicere luſce,
Seſe aliquem credens, Italo ꝙ honore ſupinus
Fregerit heminas Areti ædilis iniquas,
Nec qui abaco nũeros, & ſecto in puluere metas
Scit riſiſſe vafer, multum gaudere paratus,
Si Cynico barbam petulans Nonaria vellat:
His manè edictũ, poſt prandia Callirhoën do.

Ecphraſis.

Quicunq; afflatus audacı Cratino palles, extimeſcis, ad pallorem uſq; didiciſti Eupolidem uehementi ira in hominum uitia inuectum, et Ariſtophanem, aſpice etiam has Satyras meas, ſi fortè audis aliquid decoctius, & perfectius, ex quo lector quodam feruore mihi concilietur, & animo ardenti, atq; cupiditate ſumma legat me, cuius rei ſit indicium auris inflammata, & uelut feruore ipſius operis perfuſa. Lector, inquam, non is, qui uitijs inquinatus geſtit irridere philoſophos, quiq; fortuita corporis uitia libenter hominibus exprobat, ſe ipſum magnæ autoritatis exiſtimans, quòd ædilis ſuperbus, & elatus Italico magiſtratu, fregerit iniuſtas menſuras in quouis municipio: Nec ille, qui uafer nouit irridere numeros in tabella Mathematica (quem abacum uocant) & figuras in puluiſculo diuiſo deſcriptas, paratus gaudere uehementer, ſi procax meretricula philoſopho barbam uellat. His enim non huius libelli lectionem, ſed manè iuris ciuilis adminiſtrationem, poſt prandium uerò quamlibet meretricem permitto, cum uirtutem cõtẽnant, neq; ſpes ſit eorum honeſtatis.

SCHOLIA.

Cratinus. Eupolis. Ariſtophanes.

(Afflate). Pro afflatus. Antiptoſis eſt, ut alibi trabeate, p trabeatus. (Cratino). Cratinus, Eupolis, & Ariſtophanes antiquæ comœdiæ præcipui autores, hominũ uitia maxima libertate notauerunt, quos La-

tini

tini satyrographi dilig enter imitati sunt. ¶ Decoctius). *Perfectius. Cōtrariū est ei, quod supr à dixit, numeris crudis.* ¶ Vaporata). *Perstat elegāter in metaphora à carnibus igni elixis sumpta.* ¶ Crepidas). κρηπὶς, ἶδος *græce, latine crepida, et crepidula prima syllaba corr. teste Gellio, genus est calciamēti, quo peculiariter usi sunt philosophi.* Horat. Sermonū lib. I. Sapiēs crepidas sibi nūquā, Nec soleas fecit. Catullus, Culos & crepidas lingere carbatinas. *Vbi animaduertendum latinos poëtas liberè desciuisse à græcis, primam cum secunda producentibus, quod & in complusculis alijs factum dictionibus uidemus.* A crepida fit crepidarius. Sempronius Asellio in libro rerum gestarū quartodecimo, Crepidariū cultellū rogauit à crepidario sutore. ¶ Sese aliquē). Legitur etiā aliquid, nec minus eleganter. ¶ Heminas). Hemina mensuræ genus est, dimidiū sextarij continēs. ¶ Areti). Aretij, & ponitur aduerbialiter. Est autē Aretium oppidū Tusciæ. ¶ Aedilis). Aediles inter alia officia præerant mensuris corrigēdis. ¶ Nonaria). Meretrix, quæ in lupanari post nonā horā prostabat. ¶ Callirhoēn). Vel est proprium nomen insignis meretricis, uel fontem significat, ut natationem accipiamus. Est enim Callirhoē fons apud Athenas, & interpretatur pulchrè fluens. Crepis. Crepida.

¶ In secundam Satyram argumentum.
Carpit auaritiæ mala uota, precesq́; secunda.

¶ Satyra secunda.

VNC MACRINE DIEM numera meliore lapillo,
Qui tibi labentes apponit candidus annos.

Funde

Funde merũ Genio, non tu prece poſcis emaci,
Quæ niſi ſeductis nequeas committere diuis.
At bona pars procerum tacita libabit acerra.
Haud cuiuis promptum eſt, murmurq́ humi-
lesq́ ſuſurros
Tollere de templis, & aperto viuere voto.
Mens bona, fama, fides, hæc clarè,& vt audiat
hoſpes:
Illa ſibi introrſũ,& ſub lingua immurmurat,ô ſi
Ebullet patrui præclarum funus, & ô ſi
Sub raſtro crepet argenti mihi ſeria, dextro
Hercule,pupillúmve vtinã, quẽ proximus hæres
Impello, expungã: nam & eſt ſcabioſus,& acri
Bile tumet, Nerio iam tertia dicitur vxor.
Hęc ſãctè vt poſcas, Tyberino in gurgite mergis
Mane caput bis terq́,& noctẽ flumine purgas.

¶*Ecphraſis.*

¶*Macrine ſigna meliore lapillo diem iſtum natalem, qui felix apponit tibi annos celeriter prætereuntes. Funde merum Genio tuo. Non enim tu, quod pleriq; faciunt, petis à ſuperis, precibus & muneribus ea, quæ non auſis committere ipſis diuis, niſi ſecretis. At pleriq; principum taciti thure ſacrificabũt. Non quilibet facilè poteſt auferre de templis & murmur, & humiles ſuſurros, ac uiuere aperto uoto. Hæc precabundus quiſpiam clara uoce, & ita ut hoſpes audiat, profert, Bona mens, bona fama, & fides ſint mihi: Illa uerò loquitur introrſum ſibi, & immurmurat ſub lingua, Vtinam præclarum funus*

funus patrui ebullet, exeat, & euanescat, & utinam uas argenti crepet mihi sub rastro, Hercule fauente: uel utinam nomine meo substituto in tabula testamentaria, expungatur per eius mortem nomen pupilli, quem insequor hæres proximus: nam est scabiosus, & intumescit noxia bile. Tertia uxor effertur iam Nerio ad sepulchrum. Conuertitur iam satyrographus in eiusmodi precibus utentem, non sine satyrico risu: Tu quisquis huiusmodi preces numinibus insusurras, immergis manè caput tuum sæpius in Tyberim, & abluis nocturnam pollutionē flumine, ut poscas hæc superos sanctè, purè, et incorruptè.

¶ SCHOLIA.

¶ *Hac Satyra carpit impia mortalium uota, stultis precibus, & muneribus scelesta nefariaq; à superis petentium, qui non preciosis donis, sed animi synceritate, & integris moribus capiuntur.* ¶ *Meliore lapillo).* Thraces, teste Plinio, dies infaustos nigro calculo, faustos albo notabant. Hinc Horatius, Thressa ne careat pulchra dies nota: Locus tametsi plerisq; legatur cressa, quod librariorum culpa non dubitamus accidisse. ¶ *Genio).* Naturæ Deus humanæ Genius est, cui natali restitutus die sacrificatur. Horatius Epistolarum lib. 2. Tellurem porco, Syluanum lacte piabant, Floribus & uino Geniū, memorem breuis æui. ¶ *Prece emaci).* Cum muneribus coniuncta. Emax, qui frequenter emit. Vendax, qui uenditat. Cato de re rustica, Patremfamilias uendacem, non emacem esse oportet. ¶ *Acerra).* Vas est aptum thuri reponendo. Ouidius, Nec quæ de parua pauper dijs libat acerra, Thura minus, grandi quàm data lance iuuāt. ¶ *Haud cuiuis promptum est).* Seneca in Epistol. Tu autem tunc scito te omnibus cupiditatibus solutum, cum eò perueneris, ut nihil petas, quod palàm rogare non poßis. Nunc enim quanta dementia est hominum? Turpißima uota dijs insusurrant. Si quis admouerit aures, conticescunt, & quod scire hominem nolūt, Deo narrāt. Vide ergo an hoc salubriter præcipi poßit, Sic uiue cum hominibus, tanquam Deus uideat: Sic loquere cum Deo, tanquā homines audiant. ¶ *Ebullet).* Ad bullæ similitudinem exeat. Allusit autem ad uetus adagiū, Homo bulla. ¶ *Seria).* Vas fictile. ¶ *Dextro).* Seria,

Horatij Genius. Prouerbiū.

Hercules. *fausto, & fauente.* ¶ *Hercule). Hercules Deus lucri & thesauri creditur. Horatius in Sermonibus, O si urnam argenti fors quæ mihi monstret, ut illi Thesauro inuento, qui mercenarius agrum Illũ ipsum mercatus arauit, diues amico Hercule.* ¶ *Expũgam). Deleam. Fontius autem legit expingam, ut sit ab ex & pango, id est, per mortem extrudam atq; amoueam.* ¶ *Nam &). More ueterum m cum sua uocali non eliditur. Sunt autem qui legunt nanq;.* ¶ *Nerio). Nomen fœneratoris est apud Horatium in Sermonibus.* ¶ *Et noctem flumine purgas). Simile est illud Propertij, Ac primum pura somnum tibi di sacte lympha, & Tibulli, Casta placent superis, pura cum ueste uenite, Et manibus puris sumite fontis aquam. Antiqui enim aquæ aspersione, castimoniam corporis se custodire existimabant, ablutis sordibus, ut docet Cicero in primo de Legibus.*

Nerius.

Heus age responde, minimũ est qđ scire laboro,
De Ioue quid sentis? est ne vt præponere cures
Hũc cuiquã? cuinã? vis Staio? an scilicet hęres?
Quis potior iudex, puerisve quis aptior orbis?
Hoc igitur, quo tu Iouis aurem impellere tentas,
Dic agedum Staio, proh Iuppiter, ô bone clamet
Iuppiter, ad sese non clamet Iuppiter ipse?
Ignouisse putas, quia, cum tonat, ocyus ilex
Sulphure discutitur sacro, quàm tuq; domusq;?
An quia non fibris ouium, Ergennaq; iubente
Triste iaces lucis, euitandumq; bidental,
Iccirco stolidam præbet tibi vellere barbam
Iuppiter? aut quidnã est, qua tu mercede deorũ
Emeris

Emeris auriculas? pulmone & lactibus vnctis?

¶Ecphrasis.

¶Heus age responde mihi, id enim quod scire laboro, est minimum. Quid existimas de Ioue? Est ne talis, ut aures praeferre eum cuipiam mortalium? Cuinam? Vis ne illum praeponere Staio? An scilicet dubitas, sit ne Iupiter Staio praeferendus? Vter horum est melior iudex? uel quis est aptior tutor pupillis? Iupiter ne, an Staius? Ergo si Iupiter tibi melior Staio uidetur, age dic Staio hoc, quo tu tentas impellere aurem Iouis. Si dicas id Staio, is cōtinuò clamet, Proh Iupiter, O bone Iupiter, quid est quod audio? An Iupiter ipse non clamet ad sese, cum audiat indignissima mortalium uota? Num putas eum dedisse tibi ueniam, quia quando tonat, citius ilex fulmine discutitur, quàm & tu, & domus tua? An iccirco Iupiter concedit tibi ut uellas ei barbam, tanquam stolido, hoc est, ut summo eum ludibrio habeas, quia non iaces in lucis triste & euitandum bidental, fibris ouium id significantibus & Ergenna aruspice iubente? Aut quid mercedis est, qua tu emeris, & cōciliaueris tibi deorum aures? numquid pulmone & pinguibus intestinis tibi eorū fauorem comparasti?

¶SCHOLIA.

¶Cuinam). Vel est poetae interrogatiūcula, uel auari, ut quaerat, Cuinam petis à me Iouem praeponi? *¶Staio).* Nomen hoc est hominis infamatissimi, qui per auaritiam multa iniquissime iudicauit, multos ueneno sustulit. *¶Ergenna).* Nomen aruspicis & fulgurum conditoris. *¶Bidental).* Id quod fulmine ictum est, eo quòd bidente solebat expiari. *¶Vellere barbam).* Prouerbialiter dicitur, quo summum contemptum, ac ludibrium significamus: Suprà, Si Cynico barbam petulans Nonaria uellat. Horatius in Sermonibus, Vellunt tibi barbam Lasciui pueri. *¶Quidnam est, qua tu mercede)?* Notanda constructio. Est enim sensus, quidnam mercedis est, qua tu emeris deorum auriculas? seu quaenam est ea merces, qua? & caetera. Merces autem pro precio posita est.

Staius. Ergenna. Bidental. Prouerbiū. Merces.

Ecce auia,aut metuens diuûm matertera,cunis
Exemit puerum , frontemq; , atq; vda labella
Infami digito , & lustralibus antè saliuis
Expiat , vrentes oculos inhibere perita:
Tũc manibus quatit,& spẽ macrã supplice voto
Nũc Licini in cãpos,nunc Crassi mittit in ędes:
Hunc optent generum rex & regina , puellæ
Hũc rapiant , quicquid calcauerit hic,rosa fiat:
Ast ego nutrici non mando vota , negato
Iuppiter hæc illi , quàmuis te albata rogarit.

¶Ecphrasis.

¶Ecce uel auia,uel matertera metuens deorum , exemit infantulum cunis,& expiat antè impudico digito,ac saliuis expiatorijs frontem eius,atq; uda labella , perita remedijs occurrere fascinatorijs oculis: Deinde quatit manibus suis eundem infantem,& mittit supplice uoto spem tenuem,nunc in campos Licini,nunc in ædes Craßi,optans ut puer eorum fiat hæres . Vtinam rex & regina optent sibi hunc generum,utinam puellæ rapiant hunc , utinam quicquid hic calcauerit,fiat rosa. Sed ego non mando huiusmodi uota nutricii. O Iupiter ne concedito illi hæc,quàmuis albis uestibus induta te rogauerit.

¶SCHOLIA.

Infamis digitus. *Digitorum nomina.* *Pollex.* *Salutaris* *Index.*

¶Irridet uanas mulierculararum superstitiones , & uota cum primis inania.¶Infami digito).Infamem digitum uocat medium,qui Martiali dicitur impudicus,Ostendit digitum sed impudicum. Quinq; digiti manus sunt,quorum craßißimus,à cæterisq; seiunctus,seq; obuium reliquis cum uult præbens , tanquam rector omnium ac moderator, Pollex nomen accepit,quoniam ui & potestate inter cæteros polleat. Secundus,& Salutaris,& Index dicitur,q̃ eo tum salutamus , tum indicamus.

indicamus. Medius digitus, Impudicus atq; infamis iure cognominatur. Cum enim longitudine, pulchritudineq; cæteris antecellat, aliorum tamen egens auxilio, parum ualet. Qua similitudine ueteres ducti, eum hominem, qui cæteris formosior esset, hoc digito, ignominiæ causa demonstrabant. Hunc sequitur Annularis, sic dictus, quòd in eo annulus geratur: Idem & Medicus dicitur, quòd eo trita collyria à medicis colligũtur. Quintus, Minimus appellatur, & Auricularis, quòd eo aurem scalpimus. ¶Saliuis). Saliua à saliendo dicta est, quoniam in ore saliat atq; crescat. ¶Vrentes). Fascinatorios. ¶Spem macram). Non quia spes petentis fœminæ macra sit, sed quia uel uoto postea non fruatur, uel quia futura omnia incerta sint. Nihil autem infantis expectatione incertius. ¶Licinus & Crassus). Prædiuites fuerũt, quorum opes erant cum primis famigeratæ. ¶Ast ego nutrici). Irridet stultißima uota mulicrcularum, quæ sapiens omnino nollet effectum consequi, cum magis sint obfutura, si exaudiantur, q̃ profutura. *Impudicus. Infamis. Annularis. Medicus. Minimus. Auricularis*

Poscis opem neruis, corpusq; fidele senectæ,
Esto age: sed grandes patinæ, tucetaq; crassa
Annuere his superos vetuere, Iouemq; morantur.
Rem struere exoptas cæso boue, Mercuriumq;
Accersis fibra, Da fortunare Penates,
Da pecus, & gregibus fœtũ. Quo pessime pacto,
Tot tibi cũ in flãmas iunicũ omenta liquescãt?
Attamen hic extis, & opimo vincere ferto
Intendit, iam crescit ager, iam crescit ouile,
Iam dabitur, iam iam, donec deceptus, & expes
Nequiquam fundo suspiret nummus in imo.
Si tibi crateras argenti, incusaq; pingui

Auro dona feram, ſudes, & pectore leuo
Excutias guttas, lætari prætrepidum cor.
Hinc illud ſubiit, auro ſacras quòd ouato
Perducis facies: nam fratres inter ahenos,
Somnia pituitæ qui purgatiſſima mittunt,
Præcipui ſunto, ſitq́ illis aurea barba:
Aurum vaſa Numæ, ſaturniaq́ impulit æra,
Veſtalesq́ vrnas, & Tuſcum fictile mutat.

Ecphraſis.

Petis opem neruis, & corpus firmum, fideleq́; ſenectuti. Eſto age, uerùm immodicæ comeſſationes, & craſſa, quibus ueſceris, farcimina non ſinunt ſuperos uotis tuis annuere, moranturq́; Iouem ne tibi ſuccurrat. Cupis diuitias congerere boue mactato, & inuocas Mercuriū ſacrificio, Da feliciter augere rem familiarem, da pecus, & da gregibus fœtum. O peßime homo, quo modo dabitur tibi quod optas, cū tot tauri immolentur à te, & comburantur? Attamen hic auarus & ſuperſtitioſus, perſeuerat ſacrificando uotorum compos euadere. Iam creſcit ager, ut ſperat, iam grex augetur, iam quod cupit, dabitur ei à ſuperis: iam iam ſine dilatione, donec nūmus, qui è plurimis unus eſt reliquus, deceptus, & ſpe ſua deſtitutus, fruſtra ſuſpiret in infima parte arcæ, quòd ſolus ſit relictus, nec ad ſe ſocij cum fœnore reuertantur. Si tibi adferam argentea pocula, & dona bene deaurata, ſudes præ lætitia, & emittas guttas à ſiniſtra pectoris parte, ubi cordis ſedes eſt, & cor tuum apprime trepidum incipiat lætari. Vt enim tibi uidebitur, Illud ſucceßit tibi hac de cauſa, quòd inauras deorum facies auro ex præda & ouatione parto. Nam qui inter deos ex ære fabricatos uerißima immittunt ſomnia, ij ſint præcipui, & ſumma ueneratione digni, ſitq́; illis aurea barba. Aurum è templis

expulit

expulit uasa fictilia, quibus Numa sacrificabat, & aenea uascula, quibus utebatur in sacris regnante Saturno: aurum Vestales urnas, & Tusca fictilia mutauit.

¶SCHOLIA.

¶Poscis opem).Eorum uota cōmemorat, qui bonam ualetudinē, atq; robur, longamq; uitam deos poscunt, quae nimijs epulis ipsi sibi tollūt. ¶Tucceta).Tuccetū est genus farciminis ex carnibus suillis minutim cō cisis. ¶Rem struere).Irridet uota & superstitiones ditari cupientiū. ¶Accersis).Autore Diomede hoc interest inter accerso & arcesso, q̄ accersere euocare est, arcessere uerò, aliquem accusare significat, & ab arceo nascitur: etenim alium accusare, à maleficijs arcere est. In multis Persij codicibus arceßis legitur, quod defendi potest autore Prisciano lib.1. tradente antiquißimos frequenter ar pro ad posuisse, unde ostenditur recte arcesso dici pro arcio uerbo, quod nunc accio dicimus, quod est ex ad & cio compositum: cui subscribit Lauren. Val. Elegantiarum lib.1. his uerbis, Accerso, uel arcesso, utrunq; pro eo ad uocandum, uel uoco. Terent. In Andria, Obstetricem accerso. ¶Iunicum). Iunix (ut quidam tradunt) est aetate uiridior uacca: quod si uerum est, foeminino genere declinatur, ut radix. Alij scribunt iunices esse tauros uitulis grandiores, bobusq; iuniores, quorum iudicio est generis masculini. ¶Omenta). Omentum est membrana tenuis, intestina contegens. ¶Ferto). Fertū sacrificij genus est, uel quòd ad sacra ferretur dictum, uel quòd pluribus uarijsq; rebus fartum esset. ¶Nequiquam). Frustra: tametsi quidam hic pro non accipiant. Scribēdum autem est sine c teste Benedicto Philologo, quemadmodum nequaquam: non enim scribimus nequacquam. ¶Suspiret nummus). Poëtice sensum dat inanimae rei, quasi nummus à socijs destitutus suspiret frustra, cum magis superstitiosus homo ipse spe frustratus suspiret, dolens se nummos expēdisse. ¶Crateras). Primae coniugationis est, à nominatiuo cratera. ¶Laetari). Subintellige incipiat. ¶Auro ouato). Ex ouatione comparato. Ouatus poëticum est participium ab ouo, sicut triumphatus à triumpho. ¶Fratres inter ahenos). Deos dicit,

Tuccetum. Accerso. Arcesso. Iunix. Omentum. Fertum. Nequiquā. Ouatus.

Pituitæ. *diāt, quorum ſtatuæ ſunt in eodem templo poſitæ. ¶Pituitæ). Sic legitur in quodam antiquo codice manu ſcripto, & rectius meo quidem iudicio, quàm pituita. Purgatus enim elegantius cū genitiuo quàm ablatiuo conſtruitur, & carmen melius ſonat. Sciendum autem pituitæ nunc eſſe trium ſyllabarum, u conſonante facta ex uocali, quod in compluribus alijs dictionibus apud poëtas paßim fieri notißimum eſt, tametſi Franciſcus Philelphus Epiſtolarum lib. 37. ſcribat, pituita tam in prima, q̄ in penultima ſyllaba liberè poſſe, & produci, & corripi. Sanè Catullus primam produxit illo uerſu, Mucusq́;, & mala pituita naſā. Non autem ſunt imitandi, ſed irridendi, qui deprauato uerſu, omniq; ſublata autoritate legunt, Somnia qui pituita purgatißima mittunt. Pituita ſignificat corporis humorem, qui dicitur græce phlegma. Medici docent pituita redundante, ſomnia minus uera mortalibus accidere, quod in ægrotis deprehendere licet, quorum ſomnia plerunq; ſunt uana.*

In imperitos.

O curuæ in terras animæ, & cœleſtium inanes,
Quid iuuat hoc, tēplis noſtros īmittere mores,
Et bona diis ex hac ſcelerata ducere pulpa?
Hæc ſibi corrupto caſiam diſſoluit oliuo,
Hæc calabrum coxit vitiato murice vellus,
Hæc baccam conchæ raſiſſe, & ſtringere venas
Feruentis maſſæ crudo de puluere iuſſit.
Peccat & hæc, peccat, vitio tamen vtitur: at vos
Dicite pontifices, in ſacro quid facit aurum?
Nēpe hoc, quod Veneri donatę à virgine puppę.
Quin damus id ſuperis, de magna qđ dare lāce
Non poſſit magni Meſſalæ lippa propago,

Compoſitum

Compoſitum ius, faſq; animi, ſanctoſq; receſſus
Mentis, & incoctum generoſo pectus honeſto,
Hoc cedo, vt admoueã templis, & farre litabo.

¶Ecphraſis

¶O animæ curuæ in terras, & uacuæ cœleſtium. Quid hoc iuuat? immittere mores noſtros templis, & exiſtimare bona & grata dijs ex hoc noſtro corpore uitijs ſubiecto. Hæc diſſoluit ſibi caſiam oliuo corrupto, hæc tinxit calabram lanam murice uitiato, hæc iuſsit auellere conchis margaritas, & in unum conflare metalla, feruentis maſſæ de puluere nondum excocto. Hæc peccat, & iterum iterumq; peccat, tamen utitur uitio. At uos pontifices dicite, quid aurum facit in templis? Nempe hoc, quod puellares imagunculæ donatæ Veneri à uirgine. Cur nõ potius offerimus id ſuperis, qd' luxurioſus filius Meſſalæ non poßit offerre de magna lance, puta ius & fas animi cõiunctum, ac pura mentis penetralia, pectuſq; naturali honeſtate generoſum? Da, ut hoc templis admoueã, & uel minimo munuſculo Deum placabo.

¶SCHOLIA.

¶O curuæ in terras animæ). Lactantius in libro de origine erroris cap. 2. Iuuat ergo uelut in aliqua ſublimi ſpecula conſtitutum, unde uniuerſi exaudire poßint, Perſianum proclamare, O curuæ in terras animæ, & cœleſtium inanes, Cœlum potius intuemini, ad cuius ſpectaculũ uos excitauit ille artifex uerus, Deus. Ille uobis ſublimem uultum dedit, uos in terram curuamini, uos altas mentes, & ad patrem ſuũ cum corporibus ſuis erectas, ad inferiora deprimitis, tanquã uos pœniteat non quadrupedes eſſe natos. ¶Pulpa). Eſt caro ſine oßibus. Pulpa.
Per hanc autem ſignificat corpus uoluptatibus deditum, quo animus deprimitur à cœleſtibus ad terrena. ¶Dicite pontifices). Lampridius in uita Alexandri Seueri, In templis ſanè nunquam præter quatuor, aut quinq; argenti libras, aur. ne guttulam quidem, aut bracteolã poſuit, ſuſurrans uerſum Perſij, In ſacro quid facit aurum? ¶Puppæ).

Puppus. Puppa. *Puppus, puer. Puppa, puella dicitur. Martialis, Se puppã dicit Gellia, cum sit anus. Puppa etiam est puellare simulachrum ex panniculis & tomento factum, quo puellæ lusitant. Virgines autem nupturæ, Veneri suas puppas offerebant, sperantes se breui ueros puppos puppásue habituras, idq; Veneris beneficio. ¶Et incoctũ generoso pectus honesto). Lactantius in libro de uero cultu cap. 2. Merito ergo Persius huiusmodi superstitiones suo more deridet. Qua tu, inquit, mercede, deorum Emeris auriculas ? pulmone & lactibus unctis ? Sentiebat uidelicet non carne opus esse ad placandam cœlestem maiestatem, sed mente sancta, & iusto animo, & pectore (ut ipse ait) quod naturali sit honestate generosum. Hæc est religio cœlestis, non quæ constat ex rebus corruptis, sed quæ uirtutibus animi, qui oritur è cœlo. Hic uerus cultus est in quo mens colẽtis seipsam Deo immaculatã uictimã sistit.*

¶In Tertiam Satyram argumentum.
Tertia desidiam iuuenum, fastusq; lacessit.

¶Satyra Tertia.

EMPE HOC ASSIDVE,
iam clarum manè fenestras
Intrat, & angustas extendit lumine rimas.
Stertimus, indomitum quod despumare falernũ
Sufficiat, quinta dum linea tangitur vmbra.
En quid agis ? siccas insana Canicula messes
Iamdudũ coquit, & patula pecus oẽ sub vlmo ẽ,
Vnus ait comitum: verùm ne'itá ne'ocyus adsit

Huc

Huc aliquis: nemon? turgeſcit vitrea bilis,
Finditur, Arcadiæ pecuaria rudere credas:
Iam liber,& poſitis bicolor membrana capillis,
Inq; manus chartæ, nodoſáq; venit arundo:
Tũc queritur craſſus calamo q̃ pẽdeat humor,
Nigra quòd infuſa vaneſcat ſepia lympha,
Dilutas queritur geminet quòd fiſtula guttas.

¶*Ecphraſis.*

¶*Vnus comitum ait ad iuuenem prædiuitem & deſidioſum,* Nempe *hoc aſſidue facis, ut in multam lucem dormias.* Iam *clara lux matutina intrat feneſtras, & extendit lumine anguſtas rimas. Stertimus quod ſuffidat in ſtomacho concoquere uinum aqua non dilutum, dum ab ortu Solis quinta hora præterit.* En *quid agis?* In*ſana Canicula coquit iamdudum ſiccas meſſes, & omne pecus eſt ſub patula ulmo.* ¶*Reſpõdet iuuenis,* Verúmne *eſt hoc, quod ex te audio?* Itáne *eſt? Aliquis adueniat celeriter huc.* An *nemo adeſt?* Per*ſpicua bilis turgeſcit, & iuuenis tanta ira dirumpitur, & ita in ſeruos ad ſe non accurrentes exclamat, ut audita eius uociferatione,* Arca*dios aſinos rudere exiſtimes.* Iam *capillis compoſitis ac pexis, accepit in manus librum lutea membrana inuolutum, & chartas, & nodoſum calamum.* Tunc *queritur, quòd craſſum atramentum pendeat in calamo: quòd ita ſit aqua dilutum, ut continuò è charta euaneſcat, queritur quòd calamus geminet guttas dilutas.*

¶SCHOLIA.

¶*Nobilium & diuitum iuuenum deſidiam inertiamq; hac inſectatur ſatyra, quid fugiendum ſequendumq; ſit docens.* Inducit *autem quẽdam familiarium, adoleſcentis inertiam, circa liberalium diſciplinarũ ſtudia reprehẽdentẽ.* ¶*Quinta dum linea tangitur umbra).* Antiqui *per umbram gnomõnis, orto Sole, horas in ſemicirculo ſpectabant, in*

quo duodecim lineæ æquis diuiſæ ſpacijs à gnomōne diſcurrebant. Prima uerò linea ab occidēte, Sole orto in primis adumbrabatur, deinde cæteræ ſingulatim: uerùm cū ad ſextam lineam umbra uenerat, meridies erat. Quinta igitur linea, iam propè diem medium declarabat, quo tempore canicularibus diebus pecudes umbras & frigora captant. ⁅Quinta umbra). Id eſt, ipſam quintam lineam adumbranti, ſeu tangenti. ⁅Bicolor mēbrana). Lutea, hoc eſt, ex altera parte croceo colore infecta, cum candida ſit ex altera. ⁅Sepia). Piſcis genus, cuius ſanguis eſt pro atramento. ⁅Fiſtula). Calamum ſcriptorium per ſimilitudinem ſignificat.

Bicolor mēbrana.

O miſer, inq; dies vltrà miſer, huccine rerum
Venimus? at cur non potius, teneroq; palumbo,
Et ſimilis regum pueris, pappare minutum
Poſcis, & iratus mammæ, lallare recuſas?
An tali ſtudeam calamo? cui verba? quid iſtas
Succinis ambages? tibi luditur, effluis amens.
Contemnere, ſonat vitium percuſſa, malignè
Reſpondet, viridi non cocta fidelia limo.
Vdū & molle lutū es, nūc nūc properādus, & acri
Fingendus ſine fine rota: ſed rure paterno
Eſt tibi far modicum, purū, & ſine labe ſalinū:
Quid metuas? cultrixq; foci ſecura patella.
Hoc ſatis? an deceat pulmonem rumpere vētis,
Stemmate quòd Tuſco ramū milleſime ducis,
Cenſorémve tuum, vel quòd trabeate ſalutas?
Ad populū phaleras, ego te ītus, & in cute noui.

Non pudet ad morem discincti viuere nacæ?
Sed stupet hic vitio, & fibris increuit opimum
Pingue, caret culpa, nescit quid perdat, & alto
Demersus, summa rursum non bullit in vnda.

Ecphrasis.

O miser, & indies miserior, uenimúsne ad hanc rerum conditionem? At quare non potius similis & tenero palumbo, & pueris regum, petis uesci minuto cibo, & iratus nutrici, recusas lallare, & lac sugere? Loquitur adulescens, An studeam tali calamo? Respōdet admonitor, Cui uerba das? quid succinis istas ambages? Tua res agitur. Si tu amens, ut uasculum male coctum, effluis, & infusum tibi liquorē trāsmittis, eris contemptui. Fidelia ex uiridi limo, non satis cocta cum percutitur, sonitu uitium prodit, & respondet male, ac iniquum & stridulum sonum reddit. Tu es, tanquam udum & molle lutum, cōtinuò, & sine mora properè bonis artibus instituendus, & informādus ueloci ac diligenti exercitatione sine fine. Sed modicum frumentum est tibi in paterno rure, & purum ac sine labe salinum. Cur sis solicitus? & patella ac suppellex, secura cultrix foci est tibi. Hoc satis est? An deceat te in superbiam efferri, quòd millesimus ducis ramum ex Tusco stemmate, quòdq; ortus es ex antiquißima Hetruscorum nobilitate, uel quòd salutas censorē tuum, hoc est, tibi sanguine, uel affinitate cōiunctum, uel quòd tu trabeatus salutas quempiam? Defer externa ista, quibus te gloriabundus ostentas, ornamenta ad populū, ego te intus et in cute noui. Non pudet te uiuere ad morē abiectißimi cuiuslibet hominis, & planè desidiosi? Sed hic stupidus & insanus in uitijs factus est, & crassa pinguetudo præcordia eius occupauit. Caret culpa, quandoquidem ingenij uitio peccat, nescit quid perdat, & demersus in stultitiæ fundo nequit rursus emergere, & resipiscendo ad sanam mentem reuerti.

¶ SCHOLIA.

Pappare. ¶ Pappare). Vesci significat. Epidicus apud Plautum in Epidico, Nouo liberto opus est, quòd pappet: Cui respondens Periphanes senex, Dabitur, inquit, præbebo cibum. Pappare non fit hic nomen, ut quidam tradunt, sed manet infiniti modi uerbum. Nam & alibi Persius posco construit cum uerbo infiniti modi, Et lusco qui possit dicere lusce.

Mamma. ¶ Mammæ). Mammam infantes appellant matrem uel nutricem.

Lallare. ¶ Lallare). Lac sugere, dictum mihi uidetur aliorum pace, quasi lac fellare. Pueri nonnunquam prædiuitum, qui nimis molliter educantur, lac sugunt, & in cunabulis cubant ad quintum uel sextum ætatis annum, dum iam fari queant, & lallare recusantes, minutiorem cibum petant. ¶ An tali studeam)? Verba desidiosi, culpam in calamum transferentis.

Prouerbiũ. ¶ Tibi luditur). Sumptum est ab alea, in qua res eius agitur, qui pecuniam deposuit in medium. Simile est illud Plauti in Epidico, Mihi istic nec seritur, nec metitur. ¶ Effluis amens). Aptissime fictili parum cocto rudem ac desidiosum comparat, & in hac collatione diligentissime uerbis utitur ad similitudinem accommodatis. ¶ Sonat uitium percussa). Ita & tu uerbis admonitus, respondendo, ignauiam prodis tuam, licet in calamum culpam reijcere coneris. ¶ Fidelia). Vas fictile, ab eo, quòd fideliter potum continet.

Fidelia. ¶ Fidelia uiridi limo). Id est, uiridis & crudi limi, seu è uiridi limo ficta. ¶ Nunc nunc properandus). Optime quidam præcipit, Dum tener est natus, generosos insere mores. ¶ Secura patella). Quæ te securum faciat. Salinum autem & patellam posuit pro quacunq; supellectile. ¶ Millesime & trabeate). Vocatiui positi pro nominatiuis, autore Prisciano.

Prouerbiũ. ¶ Intus & in cute). Id est, omnibus modis mihi notus es. Alijs fucum facito, mihi penitus es perspectus, neq; me fallere potes.

Naca. ¶ Nacæ). Naca dicitur homo uilis & abiectus, quòd nauci non sit. Nacæ dicuntur, qui opera ex lana faciunt, & peculiariter fullones. Omnia ferè opera ex lana νάκου dicuntur à Græcis. Significat autẽ νάκη pellem ouium, uel pellem caprinam. Horatius in Sermonibus, Vngor oliuo, Non quo fraudatis immundis naca lucernis.

Magne

Magne pater diuûm sæuos punire tyrannos
Haud alia ratione velis, cum dira libido
Mouerit ingenium, feruenti tincta veneno,
Virtutem videant, intabescantq; relicta.
An ne magis Siculi gemuerunt æra iuuenci,
Et magis auratis pendens laquearibus ensis,
Purpureas subtèr ceruices terruit, imus
Imus præcipites, quàm si sibi dicat, & intus
Palleat infelix, quod proxima nesciat vxor?

¶Ecphrasis.

¶Magne pater deorum, uelis punire crudeles tyrannos haud alia ratione, quàm ut uideant uirtutis splendorem & maiestatem, ac intabescant, quòd eam reliquerint, quando dira libido infecta feruenti ueneno mutauerit ingenium, quod suapte natura fertur ad uirtutem. An ne inclusi in æneo Phalaridis Siciliæ tyranni tauro, magis gemuerunt, & gladius ab auratis laquearibus dependens magis exterruit ceruicem assentatoris purpurati, subtèr opiparæ mensæ accumbentis, quàm si infelix peccator ad se ipsum intra se loquatur, Imus, imus præcipites, nulla salutis spe, & palleat intus eorum scelerum conscientia, quæ fidißimæ uxori narrare non audeat?

¶SCHOLIA.

¶Magne pater). Deum rogat, ut non alia pœna prauos afficiat, quàm, ut uirtutis claritatem uidētes, illáq; de suo uitio carere cognoscentes, animi dolore contabescant. ¶Dira libido). Impia, & Dei ira digna cupiditas. ¶Libido). Est generale uocabulum omnis cupiditatis, teste August. lib. de ciuit. Dei 14. ¶Feruenti tincta ueneno). Metaphora est à lana sumpta, quæ cum natura sit candida, colorem quo semel infecta est, non amittit, dicente Quintil. Nec lanariū colores,

quibus

quibus simplex ille candor mutatus est, elui possunt, ita ingenium quod natura duce nititur ad bona, peruersis opinionibus, & malis moribus adeò deprauatur, ut nihil rectum uelit. Dira igitur libido, id est, cupiditas prauis opinionibus corrupta, tincta, hoc est infecta, feruenti ueneno, id est, frequenti actione, unde mos inoleuit, qui quemadmodum color à lana imbibitus, haud facilè dimouetur. Venenũ pro colore accipi testis est Maro, Alba nec assyrio fucatur lana ueneno. ¶An ne magis)? Cruciatus corporis minores esse tormentis animi per comparationem ostendit. Perillus autem Atheniensis æreum taurum tanta arte fabrefecit, ut igne subdito, qui eius in aluo includebatur, eiulans mugire putaretur. Hunc cum in Siciliam ad Phalaridem, Agrigentinorum tyrannum detulisset, tali munere Phalaris ob insitam opinionem crudelitatis suæ turbatus est. Itaq; ipsum artificem in taurum conijci iußit, ut primus artis suæ periculum faceret. ¶Et magis auratis). Democles assentator Dionysij, Syracusarum tyranni, opes ac potentiam cum extolleret, beatamq; eius uitam in tanta opulentia rerum assereret, eum ad cœnam Dionysius inuitauit, gladiumq; seta alligatum supra eius caput appendi iußit, quo ille inter cœnandum conspecto, præ nimio imminentis periculi metu regalibus mensis abstinuit: quod animaduertens Dionysius, illi tyrannos itidem uiuere, atq; inter magnificos apparatus imminentibus periculis cruciari affirmauit. Horatius, Districtus ensis cui super impia Ceruice pendet, non Siculæ dapes Dulcem elaborabunt saporem, Non auium, citharæq; cantus Somnum reducent. ¶Subtèr). Nunc aduerbium est, sic apud Plautum, Hinc atq; hinc, supèr, subtèrq; premor angustijs. ¶Intus palleat). Pacatus, Ipsa sibi carnifex conscientia est. Diuus Ambrosius in Epistolis, Sibi ipsum unusquisq; animum suum, seuerum sui iudicem, ultorem sceleris, & uindicem criminis habet. Idem, Nullus enim maior est dolor, quàm is, qui peccati mucrone uulnerat consciẽtiam: neq; ullum grauius est onus, quàm peccatorum sarcina, & põdus flagitiorum: deprimit animam: curuat usq; ad terram, ne se erigere poßit. Grauia fili, grauia nimis delictorum pondera.

Venenum. Perillus. Democles. Subtèr. Carnifex sibi conscientia.

Sæpe

Sæpe oculos, memini, tangebam paruus oliuo,
Grandia ſi nollem morituri verba Catonis
Diſcere, & inſano multum laudanda magiſtro,
Quæ pater adductis ſudans audiret amicis.
Iure, etenim id ſummũ, quid dexter ſenio ferret
Scire erat in voto, damnoſa canicula quantum
Raderet, anguſtæ collo non fallier orcæ,
Neu quis callidior buxum torquere flagello.
Haud tibi inexpertũ eſt curuos deprēdere mores,
Quæq; docet ſapiens braccatis illita Medis
Porticus, inſomnis quibus indetonſa iuuentus
Inuigilat, ſiliquis, & grandi paſta polenta.
Et tibi, quæ Samios diduxit littera ramos,
Surgentem dextro monſtrauit limite callem.
Stertis adhuc? laxumq; caput compage ſoluta,
Oſcitat heſternum diſſutis vndiq; malis?

¶Ecphraſis.

¶Vt memini, cum eram paruulus, corrumpebã ſæpe oculos oleo, quia nollem diſcere declamationem grandibus uerbis compoſitam de nece Catonis Vticenſis, & laudandam multum ab inſano magiſtro, quam pater ſudans audiret, amicis conuocatis. Iure autem id faciebam, etenim id præcipuum & potiſſimum erat in uoto & deſiderio meo, ſcire quid lucri in ludo talario fauſtus & utilis ſenio adferret: quãtum uerò damnoſa canicula raderet, & auferret, & non falli collo anguſtæ turriculæ, in quam taxilli conijciuntur ab aleatoribus: né ue quiſquam eſſet peritior impellere flagello turbinem. Tu uerò peritus

es prauos mores à rectis discernere, & iam doctus es ea, quæ sapiens Stoicorum schola, in qua braccati Medi depicti sunt, docet, quibus præceptis iuuenes uigiles, & intonsi, & nutriti leguminibus ac grandi polenta dant operam: Et litera, quæ diuisit ramos à Pythagora Samio duabus humanæ uitæ uijs applicatos, monstrauit tibi uirtutis callem dextro limite surgentem. An stertis adhuc? & caput tuum apertum, compage dissoluta, oscitando euaporat, q. heri nimiũ comedisti & potasti, malis tuis undiq; quasi diffusis & resolutis.

❡SCHOLIA.

❡Sæpe oculos). Se quoq; dum puer erat, utilibus salubribusq; contẽptis, delectabilia & uoluptuosa quæsisse scribit: Verum latenter innuit, se tunc uenia dignum fuisse, ut qui rerum ignoratione, uitio puerilis ætatis peccauerit. Sed cum quis iam prouectioris ætatis tam frequenter sic admonitus, ad eamq; rerum cognitionem peruenerit, ut optime uitium poßit à uirtute discernere, eum uenia indignum esse significat. ❡Tangebam). Corrumpebam. Britannicus legit tingebam, id est, ungebam. ❡Oliuo). Oleum oculis infusum quandam lippitudinem repræsentat, quam in filijs dum parentes metuunt, eos à lectione auertunt. ❡Insano). Id est, nimis concitato & agitato ad discipuli curã & institutionẽ. Sunt qui legendũ cẽseãt, incano, id est, ualde cano. ❡Sudans). Vel præ timore, ne filius male recitet, uel præ lætitia, uel ob laborem in amicis conuocandis. ❡Senio). Puncta sex in talo, uel tessera. ❡Canicula). Seu canis in talo unicum punctum continet, eiusq; iactus dãnosus est. Propertius, Semper dãnosi subsiluere canes. ❡Orcæ). Orca uas ficariũ teres, atq; uniformi specie, dicta à similitudine orcæ, marinæ beluæ. M. Varro capit orcam pro uase uinario. Apud Persium infra pro uase salsamentorum ponitur. Nũc significat uasculum aleatorium, quò coniectæ agitatæq; tesseræ & tali mittantur in alueũ, ad euitandas aleatorum imposturas. A Martiale dicitur turricula, ab Horatio pyrgus. Vt quidam tradunt, orca uas est fictile lato aluo, angusto ore ac fundo, longiori collo, in quam, inter ludentes pueros, qui nucem iniecisset, uictor erat. ❡Braccatis).

Insanus.
Senio.
Canicula.
Orca.

Bracca uestis est fluxa, intonsaq; ac uarij coloris, qua utuntur frigidioris plagæ gentes. Ouidius, *Pellibus & laxis arcent mala frigora braccis.* Hinc *braccatus, bracca uestitus.* Pomponius Mela, *Braccati sunt in totum corpus Sarmatæ, & nisi qua uident, etiam ora uestiti.* ¶*Porticus*). *Stoicorum sectam significat, qui à porticu nomen sortiti sunt.* ¶*Insomnis*). *Tria ponit obiter bonarum artium studiosis maxime necessaria, quorum primum est, uigilantia: Vnde est illud in Satyra quinta, At te nocturnis iuuat impallescere chartis.* Seneca in Epistola 8. *Nullus mihi per otium dies exit, partem noctium studijs uendico, non uaco somno, sed succumbo, & oculos uigilia fatigatos, cadentesq; in opere detineo: Secundum, nimij corporis cultus euitatio. Philosophiæ enim studiosi curam tondendi capilli, & expoliendæ cutis non habent. Idem in eadem* Epistola, *Hanc ergo sanam & salubrem formam uitæ tene, ut corpori tantum indulgeas, quantum bonæ ualetudini satis est. Durius tractandum est, ne animo male pareat.* Et Epistol. 13. *Honestum ei uile est, cui corpus nimis charum est. Tertium, uictus frugalitas. Nam ut diuus ad Nepotianum refert* Hieronymus, *pinguis uenter non gignit sensum tenuem.* Et Seneca Epistola 15. *Copia ciborum, subtilitas impeditur.* Horatius in Epistolarum lib. 2. de Vate, *Viuit siliquis, & pane secũdo.* ¶*Et tibi quæ Samios*). *Pythagoras per y literã quæ in duas partes diducitur, significauit nobis duas esse propositas uias, quarum dextra ardua & angusta, nos ad uirtutem inuitaret, sinistra uerò lata & ampla uitijs pateret. Qua de re carmen extat Vergilij Maronis elegantißimum.*

Braccæ. | Braccatus. | Tria studiosis maxime necessaria. | Littera Pythagoræ.

Est aliquid quò tendis, & in quo dirigis arcum.
An passim sequeris coruos, testâq; , lutoq;,
Securus quò pes ferat, atq; ex tempore viuis?
Elleborũ frustra, quũ iam cutis ægra tumebit,
Poscentes videas: venienti occurrite morbo,

Ecquid opus Cratero magnos ꝓmittere mõtes ?
Diſciteq́; ô miſeri, & cauſas cognoſcite rerum,
Quid ſumus, & quidnã victuri gignimur, ordo
Quis datus, aut metæ q̃ mollis flexus, & vndæ,
Quis modus argento, quid fas optare, quid aſper
Vtile nummus habet, patriæ charisq́; ꝓpinquis
Quantum elargiri deceat, quem te Deus eſſe
Iuſſit, & humana qua parte locatus es in re,
Diſce, neq; inuideas, ꝙ multa fidelia putet
In locuplete penu, defenſis pinguibus Vmbris,
Et piper, & pernæ Marſi monumenta clientis,
Mænaq́; ꝙ prima nondum defecerit orca.

¶Ecphraſis.

¶Eſt ne aliquid quo tendis arcum tuum, & in quo dirigis eum? An ſequeris paßim coruos, & per teſtam, & per lutum, nihil curãs quò pedes te ferant, atq; ſine prouidencia uiuis? Videre licæt homines fruſtra remedium quærentes, cum iam cutis eorum ægrota intumeſcat. Si ſapitis mortales, occurrite morbo uenienti. Nunquid opus eſt, medico promittere grandes pecuniarum aceruos? O miſeri, & diſcite, & cognoſcite cauſas rerũ. Quid ſumus, & propter quid gignimur uicturi, quis ordo datus ſit nobis à Deo, aut quàm mollis & facilis ſit flexus metæ & undæ, niſi deſit ars & induſtria. Diſce, quis modus ſit argento, quid fas optare, quid utile aſper nummus habet, quãtum deceat elargiri patriæ, & charis propinquis, qualem te eſſe Deus iußit, ac quo in gradu rerum humanarum locatus ſis, & quam facultatem rerum obtineas, ne plus minúſue facias, quàm conditio tua ferat. Nec afficiaris inuidia, quòd aliquem ditiorem te cernas, & qui

penarium

penarium multis rebus refertum habeat, quas Vmbri, Marsiq; clientes ei donauerint.

¶SCHOLIA.

¶Est aliquid quo tendis). Sensus est, Veris ne ratione & prudentia, qua disponis, & in cuius moderamine temperas animi tui impetum, ad honestas actiones tempestiuè rectèq; peragendas? an sine delectu rerum uagabundus erras, & nulla adhibita prudentia, temere proruis, quòcunq; fert inordinatus appetitus? ¶Tendis). Sunt qui absolute accipiunt, ut sit sensus, Proposuisti ne aliquem finem, ad quē pergas? Sed mihi magis placet coniungere. ¶Tendis arcum). Vt apud Maronem, Aut acreis tendunt arcus. *Stultè autem quidam deprauatores pro in quo, legunt in quod, cum sit omnino legendum in quo: sic habent ferè exemplaria, nec est oratio parum congrua, sed illis parum intellecta, in quo dirigis arcum.* Non enim significat in quod *mittis sagittas, sed est ne aliquid quo tendis arcum, ubi quo non est aduerbium, sed casus instrumenti, & in quo, hoc est, in cuius moderamine dirigis arcum, id est, animi tui impetum.* Estq; pulcherrima *metaphora à sagittarijs sumpta, quippiam habentibus quo arcum tēdunt, & aliquid in quo eum dirigunt, ut certior ictus fiat.* Per ar*cum autem nunc accipio impetum, de quo Seneca* Epistol.89. Ergo *cum tripertita sit Philosophia, moralem eius partem primum incipiamus disponere. Quam in tria rursus diuidi placuit, ut prima esset inspectio, suum cuiq; distribuens, & æstimans quanto quidq; dignum sit, maxime utilis. Quid enim tam necessarium, quàm precia rebus imponere? Secunda de actionibus. Tertia de impetu.* Primum enim est, ut *quantum quidq; sit, iudices. Secundum, ut impetum ad illa capias ordinatum, temperatumq;. Tertium, ut inter impetum tuum, actionemq; conuenias, ut in omnibus istis tibi ipsi consentias. Quicquid ex his tribus defuerit, turbat & cætera. Quid enim prodest, intus æstimata habere omnia, si sis impetu nimius? Quid prodest impetus repressisse, & habere cupiditates in tua potestate, si in ipsa rerum actione tempora ignores, nec scias, quando quidq;, & ubi, & quemadmodū*

Tendo.

Notantur deprauatores.

Arcus.

Impetus.

agi debeat? Aliud est enim dignitates, & preda rerum nosse, aliud articulos, aliud impetus refrenare, & ad agenda ire, non ruere. Tűc ergo uita sibi concors est, ubi actio non destituit impetum: impetus ex dignitate rei cuiusq; concipitur, proinde remissus acriorq́; , pro ut illa digna est peti. Hactenus Seneca. ❡An paßim sequeris coruos). An nec loci nec temporis habita ratione, ruis ad agenda quòcunq; te corui praecedunt? per quos aptißime significatur iuuenilis appetitus aetatis, calore nimis efferuens, ad intemperantiam, & ad uitia, quae deuigrant animum, nisi ratione cohibeatur, praemodum propensus.

Prouerbiũ. Adagium est Graecorũ, ὄρνις ζητεῖς, Aues quaeris, id est, rem uagam, & captu difficilẽ sequeris.

Prouerbiũ. Pertinet & huc, illud prouerbium, Absq; scopo iaculari, quod de eis dicitur, qui nihil certi propositum habent, quod sequantur, & ad quod, instituti, consilijq́; sui rationes referãt. Lucianus in Toxaride, Quoniam in praesentia nullo proposito scopo

Prouerbiũ. iaculati sumus, denuò asciato arbitro, alia amicorum paria apud illum referamus. ❡Securus quò pes ferat). Prouerbium est, Quòcũq; pedes ferent, pro eo, quod est, quòlibet. Cõueniet ubi nihil certi spectatur, ad quod nostri dirigantur conatus. Lucianus in Hermotimo, Neq; iuxta prouerbium, Quòcũq; nos pedes tulerint, illuc ibimus. Horat. in Odis, Ire, pedes quòcũq; ferũt, quòcũq; per undas Notus uocabit, aut

Ex tempore uiuere. proteruus Africus. ❡Ex tempore uiuis). Id est, sine praemeditatione, & prouidentia. ❡Venienti occurrite morbo). Prouerbium est, Satius est initijs mederi, quàm fini. Theognis, Pharmaca nascenti sunt adhibenda malo. Ouidius, Opprime dum noua sunt, subiti mala semina morbi. Idem, Principijs obsta, serò medicina paratur, Cum mala per

Craterus. longas cõualuere moras. Et rursus, Vidi ego, quod fuerat primo sanabile, uulnus Dilatum longae damna tulisse morae. ❡Cratero). Cra-

Prouerbiũ. terus illustris medicus fuit, de quo Horatius, Non est cardiacus Craterum dixisse putato. ❡Magnos promittere montes). Prouerbialis hyperbole, de ijs qui immensa promittunt. Salustius in Catilinario, Maria, montesq; polliceri coepit. Dicitur & aureos montes polliceri. Terent. in Phor. Is senẽ per epistolã pellexit, modo nõ montes auri pollicens.

pollicens. Diuus Hieronymus *in* Rufinum, *Vt cum montes auri pollicitus fueris, ne scorteum quidem nummum de thesauris tuis proferas*. ¶*Discitéq; ô miseri*). *Hi uersus ab Augustino citantur libro de ciuit.Dei 2. cap. 6.* ¶*Causas cognoscite rerum*). Exhortatur *ad sapientiæ studium quæ est nosse diuina & humana, & horum causas*. Vergilius, *Felix qui potuit rerum cognoscere causas*. ¶*Quid sumus*). *Pulcherrimum apud græcos adagium est*, γνῶθι σαυτὸν, *id est*, Nosce Prouerbiū. *teipsum, quo admonetur homo, ut naturam suam cognoscat: cū enim sit animal ex mortali corpore, & immortali rationaliq; anima compositum, contempto corporis cultu, scientijs uirtutibusq; animum suum studeat excolere, & uitam ad beatitudinem præparare*. ¶*Aut quidnā uicturi gignimur*). Non enim *ad hoc nati sumus, ut uentri atq; somno dediti, corporis uoluptates more pecudum sectemur: neq; rursus, ut dies, & noctes soliciti, magnam pecuniæ uim cogeramus, sed ut piè iustéq; uiuendo, ueram beatitudinem consequamur*. ¶*Ordo quis datus*). *Deus omnium rerum conditor optimus maximus, inter animalia dedit nobis ordinem honestißimum, quem ut tueamur, ne uitijs infra pecudes redacti iaceamus, omni studio elaborandum*. Diuus Ambrosius *in operis sex dierum libro 6*. *Caue ô homo pecudum more curuari: Caue, ne in aluum te non tam corpore, quàm cupiditate deflectas*. Respice *corporis tui formam, & speciem congruentem celsi uigoris assume. Si sola animalia prona pascantur, cur te in edēdo sternis ipse, quem natura non strauit? Cur eo delectaris, in quo naturæ iniuria est? Cur noctes & dies cibo intentus, pecorū more terrena depasceris? Cur illecebris corporalibus deditus, ipsum te inhonoras, dum uentri atq; eius paßionibus deseruis? Cur intellectum tibi adimis, quem tibi creator attribuit? Cur te iumentis comparas, à quibus te uoluit* Deus *segregari, dicens*, Nolite *fieri sicut equus & mulus, quibus nō est intellectus? Aut si te edacitas equi, intemperantiaq; delectat, & adhinnire ad fœminas uoluptati est, delectet in freno maxillas tuas constringi. Si crudelitate pasceris, ferarum hæc rabies est, quæ propter sæuitiam trucidantur. Vide, ne in te quoq; crudelitatis tuæ uer-*

tatur immanitas. Hæc Ambrosius. Sunt et inter homines diuersi ordines, deat autē suo unumquēq; ordine, quē Deus aßignauit contentū uiuere, & rectis officijs ducem sequi, eiusq; præceptis diligenter obtemperare. ❡Aut metæ quàm mollis flexus, & undæ). Discite, si Deum optimum ducem sequentes, sapientia, & industria utamini, quàm facilè per undas huius seculi nauigando, poßitis ad metam peruenire, et longos cursus (ut ait Poëta) circumflectere, ac pulcherrimorum certaminum egregia præmia feliciter adipisci. Quod sanè difficillimū fuerit, si uos inertiæ submiseritis, ac ignauiæ. Meta terminus est ipsius cursus, ad quam non satis est peruenisse nisi etiam circumeatur, in quo industria, laborq; requiritur. Est enim difficultas circa flexum metæ. Nam si quis nimis adhæret, periculum est, ne currus aut nauis in eam illidatur, & rotas uel remos amittat. Sin autem nimis longo illam spacio euitet, potest qui sequitur, inter meā & illum, breuiori uia delatus, ex secundo prior effici. Artificio igitur opus est, quod ostendit Papinius dicens, Flectere si posset circum compendia metæ. A metiendo autem meta dicta est, uel quòd in dimenso spacio posita sit, uel quia illam metiantur quadrigæ, nauesue circumcurrentes. Ponitur per translationem pro quolibet termino. Ouidius in tristibus, Detur inoffensæ uitæ tibi tangere metam. Per metam hic quoq; terminum uitæ, & mortem accipe, quam sapiens non omnino uitat, cum uelit assequi beatitudinem, quæ in hac uita non potest haberi, nec tāto impetu incurrit, ut frangatur, & remis amißis, aut gubernaculo, periclitetur, æternæq; morti subijciatur, sed circumflectit, & corporis morte uitam animo comparat sempiternam. ❡Flexus metæ). Qui fit circa metam. ❡Flexus undæ). Qui fit per undam, ut apud Vergilium, Effugit ante alios, primusq; elabitur undis, Turbam inter fremitumq; Gyas. Miror quosdam non ineruditos, unde pro aduerbio hic accipere, cum sit nomen, quod etiam testantur antiqui codices, in quibus per diphthongon scriptum est. Non enim Persius ad quamlibet alludere metam uidetur, sed ad eam, quæ est apud Maronē in 5. Aeneidos, Hic uiridem Aeneas frondenti ex ilice metam Constituit, signū

Meta.

In enarratores Persij.

nautis

nautis pater. Et ſanè quàm apte hanc uitam undoſo freto comparat, in qua per tot fluctus, & tanta rerum pericula cupimus ad felicitatis metam peruenire. ¶Quis modus argento). Quæ menſura pecuniæ cõquirendæ ſit ſtatuenda, docet optime Iuuenalis, Menſura tamen quæ Sufficiat cenſus, ſi quis me conſulat, edam: In quantum ſitis atq; fames, & frigora poſcunt. ¶Quid fas optare). Socrates nihil ultrà petendum à Deo arbitrabatur, quàm ut bona tribueret, quia is ſciret optime, quid unicuiq; foret utile. Iuuenalis, Orandum eſt ut ſit mens ſana in corpore ſano. Fortem poſce animum, mortis terrore carentẽ. & reliqua. ¶Nummus aſper). Nummi ſigno notati, contrectando digitis aſperi ſunt: contrà, aurum uel argentum non habens monetam, leue eſt. ¶Diſce, neq; inuideas). Quia ſapientiæ nullus theſaurus præſtat. ¶Mena). Piſcis colorem mutans, candidus hyeme, nigrior æſtate, qui & halec dicitur, græce μαινὶς ἰχθύς.

Aſper nũmus.

Mena.

Hic aliquis de gente hircoſa centurionum
Dicat, quod ſatis eſt ſapio mihi, non ego curo
Eſſe quod Arceſilas, ærumnoſiq; Solones,
Obſtipo capite, & figentes lumine terram,
Murmura cum ſecum, & rabioſa ſilentia rodũt,
Atq; exporrecto trutinantur verba labello,
Aegroti veteris meditantes ſomnia, Gigni
De nihilo nihil, In nihilum nil poſſe reuerti.
Hoc eſt cur palles, cur quis non prãdeat hoc eſt.
Hos populus ridet, multumq; toroſa iuuentus
Ingeminat tremulos naſo criſpante cachinnos.

¶Ecphraſis.

¶Hoc loco quiſpiam de piloſo et graue olenti militum genere dicat,

Sapio quod satis est mihi. Non ego curo esse id quod Arcesilas, & laboriosi miseriq; philosophi fuerunt, obstipo & obliquo capite, atq; oculos in terrā defigētes, quādo rodūt secū murmura, et rabiosa silentia, atq; trutinantur uerba labris extensis, meditantes somnia, qualia sunt eorum qui diu ægrotarunt, Ex nihilo nihil gigni posse, nihil resolui in nihilum. Hoc est, cur nimio studio factus es pallidus, hoc est, cur aliquis abstineat à prandio. Hos philosophos uulgus habet ludibrio, & apprime ualidi iuuenes, distortis naribus tremulos cachinnos ingeminantes, hos subsannant.

¶ SCHOLIA.

Hircus. ¶Hircosa). *Hircus per metaphoram dicitur fetor ille ex pilis subalaribus prodiens. Vnde hircosus, qui nimis abundat hirco.* Hircosus. ¶Arcesilas). Arcesilas. *Philosophus hic Academicus fuit.* ¶Solones). *Philosophi. Solon Atheniēsis, unus septem Sapiētium Græciæ.* Solon. ¶Obstipo). *Obliquo. Horatius, Stes capite obstipo, multum similis metuenti. Obstipi dicuntur, quibus colla rigēt et in humerum capita inclinata sunt.* Obstipus. ¶Figentes lumine terrā). Figentes lumine terrā. *Ita oculum in terram dirigentes, ut sagitta solet in scopum. Figentes dixit quasi transfigentes & iaculantes. Maro, Et figere ceruos. Fixis oculis intueri prouerbialiter dicitur pro eo quod est, attentius accuratiusq; considerare.* Prouerbiū. ¶Rabiosa silentia rodunt). *Sumptū est à canibus, qui in rabiem uersi non latrant clarè, ut solent, sed silent, & mordent: ita & philosophi diuersas intra se opiniones et altercationes agitantes, quasi rabiosa silētia rodere uidentur.* ¶Gigni de nihilo nihil). *Secundū omnes philosophantes, ex nihilo nihil fit. Vnde Lucretius lib. 1. Nullā rem è nihilo gigni diuinitus unquā. Sed tenenda est nobis Theologorū sentētia, dicentiū, Deū ex nihilo mundum creasse.*

Inspice, nescio quid trepidat mihi pectus, & ægris
Faucibus exudat grauis halitus, inspice sodes
Qui dicit medico, iussus requiescere, postquam
Tertia compositas vidit nox currere venas,

De maiore domo modice ſitiente lagena,
Lenia loturo ſibi Surrentina rogabit:
Heus bone, tu palles, nihil eſt, videas tamen iſtud
Quicquid id eſt, ſurgit tacite tibi lutea pellis.
At tu deterius palles, ne ſis mihi tutor.
Iampridem hunc ſepeli, tu reſtas, perge, tacebo.
Turgidus hic epulis, atq; albo ventre lauatur,
Gutture ſulphureas lente exhalante mephites.
Sed tremor inter vina ſubit, calidumq; trientem
Excutit è manibus, dentes crepuere retecti.
Vncta cadunt laxis tunc pulmentaria labris.
Tunc tuba, candelæ, tandemq; beatulus alto
Compoſitus lecto, craſſisq; lutatus amomis,
In portam rigidos calces extendit, at illum
Heſterni capite induto ſubire Quirites.

¶Ecphraſis.

¶Is ægrotus qui dicit medico, Inſpice, pectus trepidat mihi, neſcio propter quid, & grauis halitus exudat ægris faucibus, ſodes inſpice, quid morbi ſit: iuſſus à medico requieſcere, poſtquam uidit tertia nocte febrim nõ reuertiſſe, rogabit lenia uina Surrentina dari in modica lagena ex domo ditioris amici, ſibi balneum ingreſſuro: Medicus autem reuiſens eum, reuocat ne balneum intret. Heus bone tu palles. Reſpondet ægrotus, Nihil eſt. Medicus, Tamen uideas iſtud, quicquid id eſt, cutis crocei coloris tibi latenter intumeſcit. Aegrotus, At tu palles deterius quàm ego, ne ſis tutor mihi. Iampridem ſepeliui hunc tutorem, tu reſtas à me ſepeliendus. Medicus, Perge, tacebo. Hic ægrotus, contemptis medici monitis, turgidus epulis, & pallido uentre lauatur,

gutture exhalante tardè graue olentes halitus. Sed tremor occupat hominem inter uina, & excutit è manibus eius calidum poculum, dentes denudati crepuerunt: Vncta pulmentaria excidunt tunc ore, illius labris apertis: Tunc tuba & candelæ ad funus efferendum præparantur, & tandem diues, quem uulgus existimat beatum, compositus alto lecto, & perfusus craßis unguentis, extendit calces iam morte rigidos in portam: at liberti, pridie mortem Domini, libertate donati, accepto pileo, funus illius efferunt ad sepulturam.

¶ SCHOLIA.

¶Inspice nescio quid). Quemadmodum ægrotus qui medici monita contemnit, non eũ, sed seipsum fallit, ita iuuenis qui philosophos irridet, non eis nocet, sed suæ ipsius saluti aduersatur. Est autẽ philosophia animi medicina, sicut medicina, corporis philosophia. ¶Postquã tertia compositas). Medicinæ Persius non ignarus, ea profectò ponit, quæ ueteres medici obseruauerunt. Celso enim autore lib. 3. Vbi corpus ægrotare incipit, q̃uis unam febris acceßionem secuta integritas est, tamen quia tertiana timeri potest, expectãdus est dies tertius, & ubi acceßionis tempus præterijt, cibus dandus est, sed exiguus, quia quartana quoq; timeri potest. Hic autẽ die tertia cum uideret febrim non reuertisse, tanquã omni periculo liberatus, ad pristinum uictũ, & incontinentiã redijt. ¶Modice sitiente). Modicũ cupiente. ¶Surrẽtina). Hæc uina dicta sunt à Surrentinis mõtibus Campaniæ, & propter tenuitatẽ salubritatemq;, cõualescẽtibus maxime probata erant. ¶Heus bone tu palles). Medici uerba sunt, ne se lauet, neue largius uino utatur, quoniam palleat, admonentis. ¶Nihil est). Valetudinem dißimulat ægrotus, ut ad pristinã luxuriã relabatur. ¶At tu deterius palles). Cõuitiatur medico, monens ne sibi tanquã custos & tutor sit. ¶Ne sis mihi tutor). Ne mihi præscribas, atq; imperes. Horat. Siue ego prauè, Seu rectè hoc uolui, ne sis patruus mihi. ¶Hunc). Tutorẽ. ¶Sepeli). Per apocopen pro sepelij. ¶Tu restas). Cupio et te, qui me uis regere, sepelire, sicut tutorem meũ sepeliui. Horat. Omnes cõposui felices, nunc ego resto, Confice. ¶Perge tacebo). Verba medici irati, &

Surrentina uina.

Prouerbiũ.

ri, & discedentis. ¶*Mephites*). *Mephitis est terræ putor ex aquis, maximè sulphuratis, atq; corruptis proueniens. Maro, Sæuamq; exhalat opaca mephitim.* ¶*Tunc tuba*). *Legitur & hinc, sed tunc magis arridet. In funeribus dignioribus, olim tuba canebatur: in plebeijs, tibia.* ¶*Beatulus*). *Apte diminutiuo utitur, ironicôs loquens, & significans minime beatum, tametsi uulgo uideatur.* Mephitis Beatulus.

Tange, miser, venas, & pone in pectore dextrã,
Nil calet hic, summosq; pedes attinge manusq;,
Non frigent: visa est si forte pecunia, siue
Candida vicini subrisit molle puella,
Cor tibi rite salit, positum est algente catino,
Durum olus, & populi cribro decussa farina.
Tentemus fauces, tenero latet vlcus in ore
Putre, quod haud deceat plebeia radere beta,
Alges, cum excussit mẽbris timor albus aristas.
Nunc face supposita feruescit sanguis, & ira
Scintillant oculi, dicisq; facisq;, quod ipse
Non sani esse hominis, non sanus iuret Orestes.

¶*Ecphrasis.*

¶*Miser quispiam iuuenis ait medico, Tange uenas meas, & pone dextrã tuã in pectore meo.* Respõdet medicus, *nullũ in te febriãtãtis calorẽ deprehendo.* Iuuenis, *Et attinge extremitates pedũ ac manuum mearũ.* Medicus, *Nõ frigent; sed alium in te morbum deprehẽdo: Cũ enim corpore sano sis, mente non recte uales: nã & auaritia & libidine æstuas. Si forte pecuniam uidisti, siue formosa uicini puella molliter tibi subrisit, cor recte tibi salit: At si durum olus appositum est frigido catino, & panis plebeius, ac secundarius, tentemus*

 fauces,

fauces tuas, putre ulcus latet in ore tenero, quod haud deceat tangere uulgari olere. Alges quando timor pallorem inducens exaußit membris pilos. Interdum materia subiecta, sanguis circa cor efferuescit, & oculi scintillant ira. Et dicis, & facis id, quod ipse Orestes non sanus, iuret esse hominis non sani.

¶SCHOLIA.

¶*Tange miser uenas*). Deridet eum, qui corpore se simulat ægrotum, cum uitijs animi laboret. ¶*Non frigent*). Nullum aduenientis febris indicium uideo, solet enim frigus febrim præcedere, ac tunc extremæ partes prius frigere incipiunt. ¶*Visa est si forte pecunia*). Auarus (ut in quodam sermone diuus ait Ambrosius) gratius aurum intuetur, quàm Solem uidet. ¶*Subrisit molle*). Sic Propertius, Risit, & arguti quiddam promisit ocello. ¶*Catino*). Genus est uasis escarij. ¶*Timor albus*). Ab effectu, facit enim pallidos. Cur metuentes pallescant, non est in occulto. Natura enim cum quid de extrinsecus accidentibus metuit, in altum tota dirigitur: sicut nos quoq; cum timemus, latebras & loca nos occulentia quærimus. Ergo tota descendens ut lateat, trahit secum sanguinem, quo uelut curru semper uehitur. Hoc demerso, humor dilutior cuti remanet, & inde pallescit. Ideo timentes & tremunt, quia uirtus animæ introrsum fugiens, neruos relinquit, quibus tenebatur fortitudo membrorum, & inde saltu tremoris agitantur. ¶*Aristas*). Pilos qui in humano corpore uelut aristæ in spica sunt. Aristæ proprie sunt aculei spicarum, dictæ quòd cito arescant. ¶*Exaußit*). Excutiendo erexit. Vergilius, Obstupui, steteruntq; comæ, & uox faucibus hæsit. Aristoteles Problematum sectione 8. quæstione 18. docet, quamobrem, quoties inhorrescimus, pili eriguntur. ¶*Feruescit sanguis*). Ira enim est ebullitio sanguinis circa cor. ¶*Scintillant oculi*). Ouidius, Ora tument ira, nigrescunt sanguine uenæ, Lumina Gorgoneo sæuius angue micãt. ¶*Orestes*). Hunc ob matricidij conscientiã furijs exagitatum fuisse notißimum est. Ei igitur de insania cuiuspiam iuranti, ut qui sit expertus ipse, magis credendum uidetur.

[Margin: Timentes cur palleãt & tremãt. — Arista. — Ira. — Orestes.]

In Quartam

¶In Quartam Satyram argumentum.
In Quarta stultus rex, censoresq; notantur.

¶Satyra Quarta.

EM POPVLI TRACTAS,
barbatum hoc crede magistrum
Dicere, sorbitio tollit quem dira cicutæ.
Quo fretus? dic hoc magni pupille Pericli.
Scilicet ingenium, & rerum prudentia velox
Ante pilos venit, dicenda, tacendaq; calles.
Ergo vbi commota feruet plebecula bile,
Fert animus calidæ fecisse silentia turbæ
Maiestate manus: quid deinde loquêre? Quirites
Hoc puto non iustũ est, illud male, rectius istud.
Scis etenim iustum gemina suspendere lance
Ancipitis libræ, verum discernis, vbi inter
Curua subit, vel cum fallit pede regula varo,
Et potis es nigrum vitio præfigere theta.
Quin tu igitur summa nequiquã pelle decorus,
Ante diem blando caudam iactare popello
Desinis? Anticyras melior sorbere meracas?
Quæ tibi summa boni est? vncta vixisse patella

Semper,

Semper, & assiduo curata cuticula sole.
Expecta, haud aliud respondeat hæc anus, I nũc,
Dinomaches ego sum, suffla, sum cãdidus, esto,
Dum ne deterius sapiat pannucia Baucis,
Cum bene discincto cantauerit ocyma vernæ.

¶Ecphrasis

¶Rempublicam tractas, crede Socratem philosophum, qui mortifero haustu cicutæ, Athenis extinctus est, dicere hoc, O pupille magni Periclis, dic hoc, qua re confisus accedas ad tractandam rempublicam? Saliat ingenium, & uelox rerum prudentia uenit tibi ante pubertatem, prudens nosti, quæ dicenda sint, & quæ tacenda. Ergo quando uulgus æstuat furore & seditione, cupis autoritate tua, manu significante, indicere facereq; silentium multitudini concitatæ, quid tum dicturus es? Quirites, opinor, hoc non est iustum, illud male ageretur, illud rectius. Etenim scis suspẽdere iustum in duabus lancibus ancipitis libræ, & discernis rectum, quando miscetur inter curua, uel cum libræ lingua, extremitate intorta, fallit. Et potes præfigere uitioso homini mortiferum theta. Cur igitur tu frustra speciosus extrema cute, cum intus sis turpis, non desinis ostentare te ante tempus blandienti populo, qui aptior es puris & simplicibus ellebori potionibus insaniam tuam purgare, quàm per summam ambitionẽ ante tempus, stultæ multitudinis temeritati te subijcere? Quæ est tibi finis bonorum? an uiuere semper epulis delicatis, & indulgere corporis uoluptati? Expecta, hæc anus non aliud respondeat. I nunc, & gloriare & iacta, ego sum generosus, sum pulcher. Concedo quidem, dummodo scias hanc anum pannosam non sapere minus te, cum bene uenalia proclamauerit pigro uernæ ocyma, & id genus herbas.

¶SCHOLIA.

¶Rem populi tractas). Hæc Satyra ad Platonicũ dialogi, qui primus

Alcibiades

Alcibiades uocatur, exemplar, ueluti delineata est. Castigat apud Platonem Socrates Alcibiadē, tanquam nihili hominem ac imperitum, nimisq; gloriosum, quòd esset in Atheniensium concione dicturus, quæ nesciret: ac disputaturus de iusto & iniusto, cum ipse iustorum atq; iniustorum inscius foret. Hic autē clanculum carpitur Nero, qui uixdum pueritiam egressus, Romanum imperium occupauit, cū per ætatem & rerum imperitiam, quid agendum, quidue dicendum esset, ignoraret. Verum ne in principem suum aperte uideatur inuehi, Socratem inducit, qui Alcibiadem discipulū suum reprehendat. ¶Barbatum magistrum). Philosophum. Iuuenalis, Barbatos licet admoneas mille inde magistros. ¶Cicutæ). Cicuta herba est, cuius succo ueneno so mortem obijt Socrates. Apuleius lib. 10. de asino aureo, Nonne diuinæ prudentiæ senex, quē sapientia prætulit cunctis mortalibus Deus Delphicus, fraude & inuidia nequißimæ factionis circumuentus, uelut corruptor adolescentiæ, quam frenis coërcebat, herbæ pestilentis succo noxio peremptus est, relinquens ciuibus ignominiæ perpetuæ maculam? ¶Magni pupille Pericli). Pericli pro Periclis, ut Achilli pro Achillis. Alcibiades (ut scribit Plutarchus) arcto gradu propinquitatis Pericli cōiunctus erat, sub cuius tutela, mortuo Clinia patre, fuit. Pupillus dicitur qui orbatus est patre. Pericles dux fuit Atheniensium clarißimus. ¶Scilicet ingenium). Hi decem uersus ironicōs legendi sunt. ¶Hoc puto). Ita legendum uidetur quibusdam doctißimis, quibus libenter assentior, tametsi Priscianus lib. 15. tradat quosdam puta quoq; aduerbium esse accipere, ideoq; Persium id corripuisse. Sed id nec Priscianus approbat, nec nobis uerum uidetur. ¶Varo). Varus dicitur qui introrsum pedes uel crura obtorta habet. Accipitur pro obtorto & inflexo. ¶Theta præfigere). Significat damnare. Martialis, Nosti mortiferum prætoris Castrice signum. Est operæ pretium discere theta nouum. Ausonius, Tuumq; nomen theta sectilis signet: Θ apud ueteres nota condemnationis fuit, quo significatur θάνατος, id est, mors: κ uel (ut quidā tradunt) τ, absolutionis. N. L. signum fuit ampliationis, quod significat, non liquere, sed cau-

Barbatus magister.
Cicuta.
Socrates.
Pupillus.
Pericles.
Varus.
Prouerbiū.

ſam amplius agi oportere. ℂSumma nequiquam pelle decorus). Horatius in Epiſtol. Introrſum turpem, ſpecioſum pelle decora. ℂCaudam iactare). Oſtentare te blandiendo, ſeu blandiri & adulari, quod à canibus tractum uidetur. Dicitur & cauda blandiri, qui ſpe commodi cuipiam adulatur. Ariſtophanes in Equitibus, Eraſmo interprete, Qui cauda alludens, cum cœnam obſeruat, amica, Te ſpectante aliò, tua edulia deuorat ille. ℂAnticyras). Strabo libro Geographiæ nono, duas Anticyras oſtendit, et in altera, quæ ſit poſt Criſſam oppidum, elleborum naſci: in altera eiuſdem nominis, quæ ſit ad ſinum Maliacum, & Oetam montem, optime temperari, atq; in eam quàm plurimis è regionibus adnauigari ſanitatis gratia. Horatius, Nauiget Anticyram. Idem, Danda eſt ellebori multo pars maxima auaris. Neſcio an Anticyram ratio illis deſtinet omnem, id eſt, quidquid ellebori in Anticyra uel naſcitur, uel ſumitur. Ita & hic Anticyram pro elleboro poſuit. Ad inſanũ prouerbialiter dicitur, Bibe elleborũ, & elleborũ ede, elleboro te purga, propterea q olim plurimus uſus fuerit huius herbæ ad leuanda capitis et mẽtis uitia. Lucianus in dialogo Menippi ac Tantali, Deſipis Tantale, & (ut uere dicam) elleboro poto tibi eſt opus, eoq; ſane meraco. Horatius, Expulit elleboro morbum bilemq; meraco. Ouidius, I bibe dixiſſem purgantes pectora ſuccos, Quicquid & in tota naſcitur Anticyra. ℂQuæ tibi). Perperam quidam legunt quo. ℂDinomaches). Hic Athenienſis, uir clariſsimus fuit, à quo genus maternum duxit Alcibiades. ℂPannucia). Pannoſa. Pannucius dicitur pannoſus & uilibus ueſtimentis indutus. ℂBaucis). Inopis fœminæ nomen eſt, ſumptum ut uidetur ex Ouidio. ℂOcyma). Ocymum eſt herba hortenſis boni odoris, græce ſcribitur ὤκιμον: inuenitur & per υ ὤκυμον. Sunt qui hoc loco ſcribendum dicant per z ozyma, deductumq; nomen ab ὄζειν, quod eſt redolere. Horum iudicio ozymum eſt herba odorata, condimentis idonea: Ocymum uerò pabuli genus, quo bobus aluum ſiſti tradunt.

[Margin notes: Prouerbiũ. (beside "dam iactare") — Anticyra. — Prouerbiũ. (beside "plurimis") — Prouerbiũ. (beside "pro elleboro") — Dinomaches. — Pannucius. — Baucis. — Ocimum. — Ozymum.]

Vt nemo

Vt nemo in sese tentat descendere? nemo,
Sed præcedenti spectatur mantica tergo.
Quæsieris, nostin' Vettidi prædia? cuius?
Diues arat Curibus, quantū nō miluus oberret
Hunc ais? hunc, diis iratis, Genioq; sinistro
Qui quandoq; iugum pertusa ad compita figit,
Seriolæ veteris metuens deradere limum
Ingemit, hoc bene sit, tunicatū cum sale mordēs
Cæpe, & farratam pueris plaudentibus ollam,
Pannosam fecem morientis sorbet aceti.

¶Ecphrasis.

¶Quomodo nemo tentat descendere in sese? nemo, inquā, sua ipsius uitia perscrutatur, sed aliorum semper uitia cernimus. Si quæsieris ex aliquo, Nostine prædia Vettidij? respondet ille te interrogās, Cuius Vettidij? Respondes ei, Illius Vettidij, qui diues arat Curibus tantum agri, quantum miluus non circumuolet. Respondet ille tibi, Aisne hunc Vettidium? Noui hunc hominem, uiuentem dijs iratis, & genio aduersante, qui tam auarus est, ut arando, etiam in compitis aratrum figat, atq; aliquam partem attritæ uiæ aratione comminuat: qui metuens deradere limum ueteris seriolæ, uehementer gemit, dicens, hoc Deus bene uertat, & mordens tunicatum cæpe cum sale, ac pultem ex farre, sorbet pannosam fecem deficientis aceti, pueris lætantibus.

¶SCHOLIA.

¶Vt nemo). Inuehitur in eos, qui cito uident aliena uitia, cum ad sua sint inquirenda tardißimi. ¶Nemo). Hāc dictionē geminat ad maiorem admirationem, affectusq; sui expreßionem in legentium animis imprimendam. In se descendere est sua ipsius uitia quempiam inspicere, translatum uel à fodinis, uel à cellis, in quas qui descen- Prouerbiū.

 dunt

dunt, quid illic repositum, reconditumq; sit, nosse possunt. ¶*Sed*
Aesopi apologus. *praecedēti spectatur mantica tergo*). Finxit Aesopus singulos mortales binas habere manticas, hoc est, peras, alteram ante pectus, alteram à scapulis, tergoq; propendentem. Sed in priorem, inquit, aliena uitia immittimus, in posteriorem nostra. Catullus, Sed non uidemus
Prouerbiū. manticae quid in tergo est, id est, non uidemus nostra ipsorum uitia, cum aliena curiosis oculis perspiciamus. Seneca taxans id genus homines praeposteros, Papulas, inquit, obseruatis alienas, obsiti plurimis ulceribus. Consimilis est illa euangelica sententia, quae eos accusat, qui in alieno oculo festucam uidentes, in suo trabem non aspiciūt. Diuus Hieronymus, Qui per trabem oculi sui, festucam alterius nitatur eruere. Hoc hominum genus Horatius eleganter notat, Cum tua peruideas oculis mala lippus inunctis, Cur in amicorum uitijs tam cer-
Mantica. nis acutum, Quàm aut aquila, aut serpens epidaurius? ¶*Mantica*). Est sacculus scorteus sarcinulis ferendis aptus. Lucilius, Mantica can-
Vettidius. terij costas grauitate premebat. ¶*Vettidi*). Vettidium posuit pro uiro diuite & locuplete. ¶*Curibus*). Cures urbs quondam Sabinorum
Prouerbiū. insignis, nunc autem uiculus. ¶*Quantum non miluus oberret*). Prouerbialis est hyperbole, de homine supra modum locuplete, cui tantum sit agrorum, quantum nec miluus peruolet. Hoc imitatus Iuuenalis, Tot miluis, inquit, intra tua pascua lassis. ¶*Dijs iratis*). Sic Terentius, Nescio, nisi Deos iratos fuisse mihi satis scio, qui auscultauerim ei. Idem, Mihi usu uenit hoc scio, Memini relinqui me, Deo irato meo. Horatius, Immeritusq; laborat Iratis natus paries dijs, atq; poë-
Prouerbiū. tis. ¶*Genio sinistro*). Id est, naturae Deo, parum propicio. Auarus enim dicitur genium defraudare. Genius malus prouerbialiter dicitur pro daemone aduerso, & infortunium adferenti. ¶*Qui quandoq; iugum*). Qui ita auarus est, ut arando etiam in compitis aratrum figat, atq; aliquam partem attritae uiae aratione comminuat. Sunt qui ad compitalia referentes, dicant eum ita auarum esse, ut cum compitalia sacra fierent, caeteris feriatis, ipse antequam ad sacra pergeret, terram araret, atq; subinde cum bobus & aratro ad sacrificium

post

post arationē accederet. Possumus et hūc sensum elicere, Qui quādoq; iugum pertusa ad compita figit, id est, qui aliquando boues suos figit ad compita perfracta, ut ibi pascantur qualicunq; gramine ex uia publica, quo parcat pabulo suo. Non placet eorum expositio, qui quandoq; duas dictiunculas faciunt, omnem adimentes poetæ elegantiam: qui si id uoluisset, non quc superuacuum posuisset, sed ita potuisset multo rectius dicere. Qui si quando iugum & cætera. ¶Hoc bene sit). Græcè καλῶς ἔσω. *Bene sit, ominis uox est, qua utebātur rem quāpiam nouam & arduam auspicantes. Hic per ironiam posuit de re ridicula, nulliusq; momenti, perinde quasi maxima.* In quosdā expositores Prouerbiū.

¶Nouē uersus quos de industria Murmellius hic omiserat, ne pudicæ iuuentutis aures, inquit, fœdis uitijs offenderentur, in suum locum restituimus, ut & ijs satisfieret qui negant hic satis esse causæ ad mutilandum tam sanctum autorem.

At si vnctus cesses, & figas in cute solem,
Est propè te ignotus cubito qui tangat, & acre
Despuat in mores, penemq; , arcanaq; lumbi
Runcantem, populo marcentes pandere vuluas.
Tu cum maxillis balanatum gausape pectas,
Inguinibus quare detonsus gurgulio extat?
Quinq; palestritæ licet hæc plantaria vellant,
Elixasq; nates labefactent forcipe adunca,
Non tamen ista filix vllo mansuescit aratro.

Cædimus, inq; vicem præbemus crura sagittis.
Viuitur hoc pacto, sic nouimus, ilia subter

Cæcum vulnus habes, ſed lato balteus auro
Protegit: vt mauis, da verba,& decipe neruos,
Si potes: egregium cùm me vicinia dicat,
Non credam? viſo ſi palles improbe nummo,
Si facis in penem quicquid tibi venit amarum,
Si puteal multa cautus vibice flagellas,
Nequiquam populo bibulas donaueris aures.
Reſpue quod non es; tollat ſua munera cerdo,
Tecum habita,& noris q̃ ſit tibi curta ſupellex.

¶Ecphraſis.

¶Viciſsim carpimus, & carpimur. Mortalium uita hoc modo agitur, ita uiuere didicimus. Habes occultum uulnus ſubter ilia, ſed balteus lati auri protegit id, quo minus uideatur: age ut mauis, da uerba, & falle uires tuas, ſi potes. Irritatus his uerbis glorioſus homo, An, inquit, non credam me eſſe uirum egregium, cum uicini me talem prædicent? Reſpondet Poëta, O improbe, ſi palles uiſa pecunia, ſi facis quicquid libido amarulenta tibi imperauit, ſi cautus grauibus uſuris debitores affligis, fruſtra applicatteris uulgo aures, aſſentationum captatrices. Reſpue, & ne aſſume tibi id quod non es. Auferat aſſentator ſuas adulationes. Domi tuæ uiue, & cognoſce quàm diminuta ſupellex ſit tibi, quanq; multa deſint. Prouerbiũ.

¶SCHOLIA.

¶Cedimus). Commune mortalium uitium eſſe dicit, ut alius alium reprehendat. Eſt autẽ hic uerſus prouerbialis, cuius hæc eſt ſentẽtia, Viciſsim carpimus & carpimur, ridemus & ridemur, mordemus & mordemur, lædimus & lædimur. Sumptum autem eſt à re militari. Horatius in Epiſtolis, Cedimur & totidem plagis conſumimus hoſtẽ. ¶Sed lato balteus auro Protegit). Sed hoc tuum ſcelus ab opibus tegitur.

tegitur. Quia uerò Ilia dixit, ideo balteo tegi subiunxit. Nam balteus cinguli militaris genus, cum latum sit, ilia ipsa operit, quæ sub lateribus supra coxēdices sita sunt. Balteus per t exile scribendū est. ¶Da uerba). Sicut miles uulneratus, aliorum aspectū, dissimulato uulnere, fallere quidem potest, neruos autē & uires suas decipere nō potest, quibus uulneris dolor est detrimēto, ita uitiosus homo uulgū decipere facile potest, occultādo uitia sua, sed suā ipsius cōsciētiā fallere nō potest. ¶In penē amarū). Ab effectu, quia multarū amaritudinū causa est uenerea libido. ¶Venit). Præteritū est à uenio, nō à ueneo. Fallūtur enim q nodū in sirpo quærētes, accipiūt pro uēditur. ¶Puteal). Locus Romæ fuit ad quē cōueniebāt fœneratores, uel tribunal Prætoris. Sensus est, Si grauis et molestus es debitoribus, dū usuras exigis, et cogis eos ad solutionem. ¶Vibicæ). Vibex est signum, quod relinquit scutica, dicta quòd ui fiat. ¶Cerdo). Vilis homo, lucrum sectans, qui artes illiberales exercet: κέρδος enim lucrū significat. Aut, quod non minus placet, cerdo dicitur fraudulētus assentator, ab eo, quod græce κερδώ uulpes dicitur, ut alludat ad Aesopi apologū de uulpe et coruo, quem refert Apuleius in floridis. Assentatur enim dum maxime blanditur, tendit insidias & fraudem struit. ¶Tecum habita). Id est, tuapte supellectile te metire, ac tuis ipsius malis, bonisue te ipsum expende. Translatum ab ijs, qui in principum familijs agant, & ex alienis opibus, perinde quasi suis, intumescūt: quibus si domi uiuendum sit, uix salinū habeant, quod apponant. Homerus, Aedibus in nostris quæ praua aut recta gerantur.

Balteus. Puteal. Vibex. Cerdo. Prouerbiū.

In Quintam

In Quintam Satyram argumentum.
Cornutum laudans aperit penultima seruos.

Satyra Quinta.

VATIBVS HIC MOS EST,
centum sibi poscere voces,
Centũ ora, & linguas optare in carmina centum,
Fabula seu mœsto ponatur hianda tragœdo,
Vulnera seu Parthi ducentis ab inguine ferrũ.
Quorsũ hæc? aut quãtas robusti carminis offas
Ingeris, vt par sit centeno gutture niti?
Grande locuturi, nebulas Helicone legunto,
Si quibus aut Prognes, aut si quibus olla Thyestę
Feruebit, sæpe insulso cœnanda Glyconi.
Tu neq; anhelanti, coquitur dũ massa camino,
Folle premis vẽtos: nec clauso murmure raucus,
Nescio quid tecum graue cornicaris inepte:
Nec sclopo tumidas intendis rumpere buccas,
Verba togæ sequeris, iunctura callidus acri,
Ore teris modico, pallentes radere mores
Doctus, & ingenuo culpam defigere ludo.
Hinc trahe quæ dicas, mẽsãq; relinque Mycenis
Cum

Cum capite & pedibus, plebeiaque prandia noris.

¶ *Ecphrasis.*

¶ *Hic mos est Poëtis, ut poscant sibi centum uoces & centum ora, & optent centum linguas ad componenda carmina, siue tragœdia scribatur aperto ore proferenda ab histrione, tristem uultum præferenti: siue heroica materia de prælijs Parthorum uulneratorum, & ferream aspidem ab inguine educentium. Cornutus Persij præceptor hæc audiens admiransq́;, eum interrogat, Quorsum hæc dicis? aut quantos tumores robusti carminis ingeris, ut æquum sit centum uocibus ad cantandum contendere? Descripturi res grandes colligant nebulas ex helicone, & inanem Musarum opem inuocent si qui tragœdias composituri sunt de Progne, quæ marito, filij cocti carnes edendas apposuit, aut de Thyesta, cui Atreus frater filium deuorandum dedit, recitandas sæpe ab insulso Glycone: Tu neq; premis anhelanti folle uentos, dum ferrum igni coquitur in fornace, nec raucus clauso murmure, more cornicum garris inepte tecum graue nescio quid: Nec intendis rumpere buccas tumidas sclopo. Sequeris uerba paci & foro conuenientia, & acutus concinna uersuum compositione scribis ore modico, doctus carpere uitia, pallidos homines facientia, & notare liberali ioco culpam. Deprome hinc quæ dicas, & relinque Mycenis mensam cum capite & pedibus, ac cognosce plebeia conuiuia.*

¶ SCHOLIA.

¶ *Vatibus hic mos est*). *Hæc Satyra tendit primum in laudes Cornuti præceptoris, deinde uarios hominum mores ostendens, quæ sit uera libertas, docet.* ¶ *Centeno gutture*). *Centum gutturibus.* ¶ *Tu neque anhelanti*). *Imitatio est Horatij, At tu conclusas hircinis follibus auras, Vsque laborantes, dum ferrum molliat ignis, Vt mauis imitare. Est autem sumptum à fabris ferrarijs.* ¶ *Corniaris*). *Corniari est cornicum more garrire, quæ ueluti strangulatam uocem emittunt.* Corniari. Prouerbiũ.
¶ *Sclopo*). *Sclopus est sonus, qui emittitur è buccis, spiritu inflatis.* Sclopus.

 Mycenis.

Mycenæ. ¶ (Mycenis). *Mycenæ urbs Laconiæ, in qua Atreus Thyestæ fratri filium apposuit comedendum.*

Non equidē hoc ſtudeo, bullatis vt mihi nugis
Pagina turgeſcat, dare pondus idonea fumo.
Secreti loquimur, tibi nunc, hortante camœna,
Excutienda damus præcordia, quantaq́ꝫ noſtræ
Pars tua ſit Cornute animæ, tibi dulcis amice
Oſtendiſſe iuuat: pulſa, dignoſcere cautus,
Quid ſolidum crepet, & pictæ tectoria linguæ.
Hic ego centenas auſim depoſcere voces,
Vt, quantum mihi te ſinuoſo in pectore fixi,
Voce traham pura, totumq́ꝫ hoc verba reſignēt,
Quod latet arcana non enarrabile fibra.

¶ *Ecphraſis.*

¶ *Reſpōdet Perſius Cornuto præceptori, Non equidem hoc ſtudeo, ut liber idoneus addere rei leuiſsimæ, qualis eſt fumus, pondus & grauitatem, intumeſcat mihi bullatis nugis, & præturgidis quidem, ſed inanibus fabulis. Tu mi præceptor & ego, ſecreti, & ſine arbitris loquimur. Offerimus nunc tibi animum noſtrum examinandum, idq́ꝫ Muſa incitante, & ò Cornute dulcis amice, iuuat me oſtendere tibi, quanta pars animæ meæ ſit tua: pulſa, & inquire, ut qui cautus es, & peritus diſcernere, quæ uerba proficiſcantur ex integra mente, & quæ ex adulatricis linguæ prætextu. Ego auſim hic optare centum uoces, ut depromam pura & fideli uoce, quantum infixi te mihi in pectore meo, amoris gratiæq́ꝫ capaci, & ut uerba mea detegant hoc totum, quod non enarrabile reconditum eſt in intimis cordis mei penetralibus.*

Scholia

¶ SCHOLIA.

¶ His ostendit Persius, quantum gratiæ pius discipulus præceptori debeat, à quo bonis moribus, & philosophiæ studijs institutus est. ¶ Bullatis nugis). Id est, inani perstrepentium uocum congerie, in quibus nihil subsit solidioris sententiæ. Horatius in Arte Poëtica, Nugas canoras uocauit. Bullata dicuntur uentosa atq; inania, sumpta metaphora à bullis, quæ in aqua repentè apparent, repentè euanescunt. ¶ Pulsa). Id est, explora, et inquire. Metaphora est, ab his sumpta, qui pulsando fictilia explorant, quorum sonus surdus est, si rimosa sunt: si uerò solida, acutus. ¶ Tectoria). Prætextus & fucus. Tectorium incrustatio est, quæ ex calce uel gypso parietibus superinduci solet. Plinius, Nulla in Apellis tectorijs pictura erat, nondum libebat parietes totos pingere. Nomen habet à tegendo. Metaphora igitur sumpta est à parietibus, qui etsi ueteres sunt, tectorio tamen inducto noui uidentur, maxime si picturæ decor accedat. Hunc locum diuus Aurelius August. Volusiano scribens, imitatus est: Hortor, ut ualeo, ut literarum uerè certeq; sanctarum studio te curam non pigeat impendere. Syncera enim & solida res est, nec fucatis eloquijs ambit ad animum, nec ullo linguæ tectorio inane aliquid ac pendiculum crepitat. ¶ Sinuoso in pectore). Plinius in Epistolis, Vita hominum altos recessus, magnasq; latebras habet.

Prouerbiũ. Bullatus. Tectorium.

Cum primũ pauido custos mihi purpura cessit,
Bullaq; succinctis laribus donata pependit:
Cum blandi comites, totaq; impune Suburra
Permisit sparsisse oculos iam candidus vmbo:
Cumq; iter ambiguum est, & vitæ nescius error
Diducit trepidas ramosa in compita mentes,
Me tibi supposui, teneros tu suscipis annos
Socratico Cornute sinu, tunc fallere solers

Apposita intortos extendit regula mores,
Et premitur ratione animus, vinciq; laborat,
Artificemq; tuo ducit sub pollice vultum.
Tecum etenim longos memini consumere soles,
Et tecum primas epulis decerpere noctes,
Vnũ opus & requiẽ pariter disponimus ambo,
Atq; verecunda laxamus seria mensa.
Non equidẽ hoc dubites, amborũ fœdere certo
Consentire dies, & ab vno sydere duci,
Nostra vel æquali suspendit tempora libra
Parca tenax veri, seu nata fidelibus hora
Diuidit in geminos concordia fata duorum,
Saturnumq; grauem nostro Ioue frãgimus vnà,
Nescio quod, certè est, qđ me tibi tẽperat astrũ.

¶Ecphrasis.

¶Cum primum prætexta à me pauido, & sub custodis imperio constituto deposita est, & bulla donata laribus, qui caninis induti pellibus, eas succingunt, pependit: cum blandi comites, & pura uirilisq; toga induta iam permiserunt me uagari licenter per totam Suburrã, & cum iter incertum est, & error nesciús ueræ uitæ diducit animos ambiguos in locum ubi diuersis uijs coëuntibus, uariæ capiuntur deliberationes, ò Cornute supposui me tibi, tu sucipis adulescentiam meam philosophico sinu. Tunc moderatio & doctrina tua discipulos ad honesta studia dolis illiciare callida, mihi applicata, corrigit & emendat prauos mores, & appetitus ratione cohibetur, ac non sine labore à turpibus auocatur, artificiosamq; imaginem ex tua informatione accipit. Etenim memini me tecum transegisse longos dies, & decerpsisse

decerpsisse tecum epulis primas noctium partes. Ambo simul, & eidem operi intendimus & requiescimus, seuerioribusq; interdū studijs ad mensam depositis, iocos & sales modeste inspergimus. Non equidem dubites hoc, dies amborum conuenire certa conditione, & duci ab uno sydere: siue Parca tenax ueri, suspēdit tempora nostra aequali libra, siue hora apta fidis, qui nascuntur, efficiendis, digerit in geminos uitam nostram concordem ex fatis pendentem, & Saturni molestiam, Iouis nobis propitij prosperitate simul temperamus. Certe sydus aliquod est, quod me concordem tibi facit, quod autem sit nescio.

¶ SCHOLIA.

¶ *Cum primum pauido).* Postquam ex ephebis discessi, me tibi coniunxi, tuamq; institutionem secutus sum. ¶ *Custos purpura).* Praetextā significat, quae simul cum bulla in usum nobilium puerorum usurpata est. ¶ *Laribus donata).* Generosi adulescentes, pueritiae annos egressi, auream bullam laribus suspendebant. Horatius in Sermonib. Donasset ianuae catenā, Ex uoto laribus, quaerebat. ¶ *Suburra).* Haec regio Romae fuit celebratissima, in qua meretrices habitabant. ¶ *Vmbo).* Vmbonem esse mediam clypei partem eminentiorem, & pro scuto interdum accipi docent grammatici, & sciunt omnes. Papinius, Iam clypeus clypeis, umbone repellitur umbo: Hic autem accipitur pro ueste, qua adulescentuli die tyrocinij induebantur, quam Mar. à Tullius et Plinius togam puram à candore nuncupant, cuius & Sidonius fecit mentionem. ¶ *Ducit sub pollice uultum).* Metaphora sumpta ab his qui cereas imagines formant. Iuuenalis, Vt mores teneros ceu pollice ducat, Vt si quis cera uultum facit. ¶ *Non equidem hoc dubites).* Equidem pro quidem posuit, cum equidem ferè iungatur uerbo primae personae, sed eruditè nunc ad Cornutum (quem alterum se significat) loquēs, equidem dubites dixit, quasi diceret, Nec ego quidem hoc dubitem, nec tu qui es alter ego, hoc dubites, uitam utriusq; nostrum consentire certo foedere. ¶ *Nostra uel aequali).* Siue, inquit, sub libra, siue sub geminis, & quocunque alio sydere nati sumus, hoc unū constat, nos cuiuspiam syderis beneficio, pari mo-

Suburra. *Vmbo.* *Equidem.*

rum qualitate coniungi, & eiusdem esse uoluntatis.

Mille hominum species, & rerum discolor vsus.
Velle suum cuiq; est, nec voto viuitur vno.
Mercibus hic Italis mutat sub sole recenti,
Rugosum piper, & pallentis grana cumini:
Hic satur, irriguo mauult turgescere somno:
Hic campo indulget: hunc alea decoquit: ille
In Venerem putris, sed cum lapidosa chiragra
Fregerit articulos, veteris ramalia fagi,
Tunc crassos transisse dies, lucemq; palustrem,
Et sibi iam seri vitam ingemuere relictam.
At te nocturnis iuuat impallescere chartis:
Cultor enim iuuenum, purgatas inseris aures
Fruge Cleantea, petite hinc iuuenesq; senesq;
Finem animo certum, miserisq; viatica canis:
Cras hoc fiet, idẽ cras fiet, quid? quasi magnũ
Nempe diem donas? sed cum lux altera venit,
Iam cras hesternũ cõsumpsimus, ecce aliud cras
Egerit hos annos, & semper paulum erit vltrà
Nã quàmuis prope te, quàmuis temone sub vno
Vertentem sese, frustra sectabere canthum,
Cum rota posterior curras, & in axe secundo.

Ecphrasis.

Mille sunt hominũ formæ, et dissimilis est rerũ usus. Sua cuiq; uoluntas

luntas est, nec uno uoto uiuitur. Hic in oriente merces Italicas dat pro rugoso pipere, & granis cumini pallidos facientis. Alius satur mauult pinguescere somno, quo uelut riuo irrigatur: alius uacat lusibus campestribus: alium reddit alea solicitum: alius ita rei uenereæ dat operam, ut eius uires resoluantur. Verum postquam nodosa chiragra fregerit articulos, manus & brachia corporis senio confecti, tunc serò dolentes queruntur, in rerum ignoratione, tanquam in tenebris, & in omni luxuriæ genere, ueluti in paludibus, ac cœno se uixisse, atq; uitam miserabilem morborumq; plenam, sibi relictam ingemiscunt. At delectat te ad pallorem usq; inuigilare libris, quos & noctibus euoluis. Tu enim eruditor iuuenum, reples aures eorum uitijs expurgatorum bene attentas, philosophia stoica. O iuuenes & senes petite ex hac certum finem animo, et uiatica ad senectutem, miseram alioqui futuram. Loquitur iam desidiosus procrastinator: Hoc fiet cras, hodie quidem uoluptatibus indulgebo, cras autem philosophiæ studijs incumbere incipiam. Persius, Idem quod hodie à te fit, cras fiet. Desidiosus, Quid ais? nempe concedis ne mihi ægre diem unum, quasi quippiam magnum? Respondet Persius, Sed cum lux altera uenit, iam consumpsimus cras hesternum, ecce aliud cras euacuat hos annos uitæ nostræ, & erit ultrà, distabitq; semper aliquantulum à nobis, ita ut nunquam contingere possimus. Nam sectaberis frustra canthum uertentem sese, quàmuis prope te, quàmuis sub uno temone, cum currendo sis rota posterior, & in axe secundo.

¶ SCHOLIA.

¶ Mille hominum species). Diuersa mortalium studia esse ostendens, Cornutum philosophari dicit, & sapientiæ amore duci, cui non nisi qui libero animo sit, uacare possit. Terentius in Phormione, Quot homines, tot sententiæ, suus cuiq; mos est. Horatius in Sermonibus, Quot capitum uiuunt, totidem studiorum millia. Plinius iunior Epistolarum lib. 1, Varia sunt hominum iudicia, uariæ uoluntates. ¶ Merabus hic Italis). Horatium imitatur dicentem, Hic mutat merces surgente à sole, ad eum quo Vespertino tepet regio. ¶ Cumini pallentis). Eò Prouerbiũ.

quòd

quòd pallorem bibentibus gignat. Horatius, Quod si pallorem casu,
Irriguus. biberent exangue cuminum. (Irriguo). Irriguum somnum dixit, quòd membra in riui morem campos præterlabentis irrigat. Maro, Fessos sopor irrigat artus. Irriguus teste Seruio dicitur, qui irrigat, & qui irrigatur. Vergilius, Irriguumq; bibant uiolaria fontem. (Hic campo indulget). Obiter inania uitiosaq; studia, pecuniæ, somni, cãpestriũ lusionũ, aleæ, Veneris taxat, ut eo laudabilius sit studiũ Cornuti.
Chiragra. (Chiragra). Græcè χειράγρα, morbus articularis manuum, sic dicta, quòd χεὶρ, id est, manus, ἄγρα, id est, capit. Huius dictionis prima cũ apud Græcos diphthongo producatur, apud Latinos tamen nonnunquam corripitur, ut hoc loco, & apud Horatium libro Sermonum secundo, Postquam illi iusta chiragra Contudit articulos. Item apud Martialem, Litigat, & podagra Diodorus Flacce laborat, Sed nil patrono porrigit, hæc chiragra est. (Ramalia). Manus, brachia, & pedes, quæ per translationem, rami corporis dicuntur. (Fagi). Permanet in metaphora. (Impallescere). Nimio enim studio pallor contrahitur. Iuuenalis, Tunc utile multis Pallere, et toto uinum nescire Decembri. (Cultor). Doctor. Philosophia enim est quasi cultura
Cultor. animi. Cicero Tusculanarum quæstionum lib. 2. Cultura autem animi philosophia est, quæ extrahit uitia radicitus, & præparat animos ad satus accipiendos, eaq; mandat his, & (ut ita dicam) serit, quæ adulta fructus uberrimos ferant. (Purgatas aures). Id est, uitijs extirpatis liberatas. Hierocles; Sapientiæ studium est, quod in purgatione & perfectione humanæ uitæ uersatur. Purgamur enim per philosophiam à nostra terrena ignorantia, & mortalis corporis specie. Per philosophiam quoq; ad perfectionem uenimus, qua proprium & innatum
Prouerbiũ. nobis uigorem assumentes, ad similitudinẽ Dei traducimur. Dicuntur & purgatæ aures prouerbialiter, pro attentis & uacuis. Horatius in Epistolis, Est, mihi purgatam crebrò qui personat aurem. Plautus, Perpurgatis ambo damus tibi operam auribus. (Inseris fruge). Venuste perstat in metaphora. (Cleantea). Cleantes philosophus fuit,
Cleantes. Zenonis successor in Stoica disciplina, qua cumprimis eruditus fuit Cornutus.

Cornutus. ¶Viatica). Refertur à Diogene Laërtio utilißimum Biantis præceptum, Viaticum tibi ab adolescentia ad senectutem, sapientiam, compara. Ea quippe sola est certa ueraq; possessio. ¶Nam quàmuis prope te). Optima similitudo à curru translata. Quàmuis enim, inquit, te cras inchoaturum semper dicas, nunquam tamen incipies, quemadmodum euenit in quadrigis, in quibus secundi axis rota licet priori semper instet, eam tamen nunquam assequitur. ¶Canthum). Canthus est ferrum, quo rotæ extremitates uinciuntur. ¶In axe secūdo). Quadrigæ duos rotarū ordines cū habeāt, dupliciquoq; axe uertuntur. Axis uerò stipes teres est, circa quem rota uersatur. *Biātis præceptum.* *Canthus.* *Axis.*

Libertate opus est, nō hac, qua, vt quisq; Velina
Publius emeruit, scabrosum tesserula far
Possidet: heu steriles veri, quibus vna Quiritem
Vertigo facit: hic Dama, est non treßis agaso,
Vappa, & lippus, & in tenui farragine mēdax:
Verterit hunc dominus, momento turbinis exit
Marcus Dama: papę, Marco spondente recusas
Credere tu nummos? Marco sub iudice palles?
Marcus dixit, Ita est, assigna Marce tabellas.
Hæc mera libertas, hanc nobis pilea donant.
An quisquam est alius liber, nisi ducere vitam
Cui licet, vt voluit? licet, vt volo, viuere: non sum
Liberior Bruto? mendosè colligis, inquit
Stoicus hic, aurem mordaci lotus aceto.
Hæc reliqua accipio, licet vt volo viuere tolle.

¶Ecphrasis.

¶Opus est libertate, non hac, per quam quisq;, postquam seruire destitit,

stitit, accepto Publij praenomine, poßidet Velina tesserula scabrosum far, sed animi libertate. Heu ignari ueritatis, quibus una uertigo facit ciuem Romanum. Hic Dama, est agaso non trium aßium, nugator, et lippus, & mendax in re minima. Si dominus circũegerit hũc, euadit momento uertiginis Marcus Dama. Papae, tu recusas credere alijs nummos, Marco se sponsorem interponente? palles & times, sub Marco iudice causa tua pendente? et si Marcus dixit, Ita est, tu non adhibens uerbis eius fidem respondes, Marce aßigna tabellas, & doce istud ita esse? Haec est mera libertas; pilea donant nobis hanc. Ironicω̃s autem hoc pronunciandum est. M. Dama, An quisq̃ alius est liber, nisi is, cui licet uiuere ut uoluit? Licet autem mihi uiuere ut uolo, nónne igitur sum liberior Bruto? Stoicus habens aurem lotam mordaci aceto, beneq; purgatam, ac eruditam, inquit tunc, Falsè argumentaris. Admitto haec reliqua, non admitto istud quod inquis, licet ut uolo uiuere.

ℭSCHOLIA.

ℭLibertate opus est). Ad certum animi finem consequendum, recteq; philosophandum, libertate animi opus esse demonstrat. ℭVelina tesserula). Serui enim accepta libertate, Quirites facti, in tribus distribuebantur, & frumentum publicè datum, exhibita tessera accipiebant. Velina tribus dicta est à Velia, colle urbis. ℭPublius). Publius, Lucius, Caius, Marcus, & id genus alia, praenomina sunt, quae seruis indere non licebat, antequam manumitterentur, & ciues fierent. ℭScabrosum). Asperum, scabrum: legitur & scabiosum. ℭTesserula). Signo quo frumentum accipiebant. ℭVertigo). Circũactio. Seruus enim cum manumittebatur à domino, imposita eius capiti manu uertebatur, ut ostenderetur licere iam ipsi pro suo arbitrio quorsum uellet moueri. Seneca in octaua primi libri ad Lucilium epistola, Philosophiae, inquit, seruias oportet, ut tibi contingat uera libertas. Non differtur in diem, qui se illi subiecit, & tradidit, statim circumagitur. Hoc enim ipsum, philosophiae seruire, libertas est. Circũagitur, hoc est, manumittitur liberaturq;. ℭDama). Nomen serui nequißimi

Velina. Velia. Publius. Marcus. Tesserula. Vertigo. Dama.

nequißimi: ex Horatio sumptum. ¶*Non treßis*). *Non trium aßium,* Prouerbiū.
id est, contemptißimus. Homo non treßis dicitur, abiectißimus, quasi Treßis.
non tribus aßibus estimandus. Assem dixerunt ærei nummuli ge- Aßis.
nus. ¶*Agaso*). *Qui iumentorum curandorum curam habet.* ¶*Vap-* Agaso.
pa). *Proprie uinum, quod iterum sponte deferbuit, saporemq; ami-* Vappa.
sit: accipitur pro uili & inerti homine. ¶*Lippus*). *Vitiosus: à corpore*
transfertur ad animum. ¶*Turbinis*). *Hæc est antiqua & uera le-* Turbo.
ctio, tametsi uulgo, temporis, legatur. Turbinem autem metaphoricōs
appellat, quam uertiginem suprà dixit, quòd seruus à domino ad
turbinis similitudinē uertebatur, circumagebaturq;. ¶*Hæc mera liber-*
tas). *Ironia est.* ¶*Pilea*). *Serui cum manumittebantur, in templo* Pileum.
Feroniæ, quæ libertorum dea perhibebatur, raso capite pileum acci- Feronia.
piebant. Ad pileum uocare prouerbialiter dicitur, pro eo quod est ad Prouerbiū.
libertatem inuitare. Macrobius libro Saturnalium primo, Dicet ali-
quis, nunc me dominos de fastigio suo deijcere, & quodammodo ad
pileum seruos uocare. Suetonius, Seruisq; ad pileū frustra uocatis, in
Siciliā pfugit. Videtur autē pileum priscis insigne fuisse uirtutis spe-
ctatæ, ut hinc fluxerit mos, ut qui magistri, doctorisq; titulo decorā-
tur, pileum accipiant. ¶*An quisquam est alius liber*). *Omnes syllo-*
gismi partes cōplexus est, qui cōstat ex propositione, assumptione &
illatione, quam pleriq; conclusionem uocant. Vtitur etiam loco diale-
ctico, qui dicitur à definitione. Libertas enim est potestas uiuendi ut Libertas.
uelis. Vel libertas est uitæ dominium. ¶*Bruto*). *Hic expulsis urbe ty-* Brutus.
rannis, uindex fuit Romanæ libertatis. ¶*Licet ut uolo uiuere tolle*).
Assumptionem non probat, qua ille asserebat licere sibi, ut uellet, ui-
uere. Ostendit autem neminem uiuere ut uult, præter eum qui recta
sequitur, & cui uiuendi uia considerata atq; prouisa sit.

Vindicta postquam meus à Prætore recessi,
Cur mihi non liceat, iussit quodcunq; voluntas,
Excepto, quod Mansuri rubrica notauit?

Disce, sed ira cadat naso, rugosaq́ꝫ sanna,
Dum veteres auias tibi de pulmone reuello.
Non Prætoris erit stultis dare tenuia rerum
Officia, atq́ꝫ vsum rapidæ permittere vitæ.
Sambucam citius caloni aptaueris alto.
Stat contrà ratio, & secretam gannit in aurem,
Ne liceat facere id, quod quis vitiauit agendo.
Publica lex hominũ, naturaq́ꝫ continet hoc fas,
Vt teneat vetitos inscitia debilis actus.
Diluis elleborum, certo compescere puncto
Nescius examen, vetat hoc natura medendi.
Nauim si poscat sibi peronatus arator
Luciferi rudis, exclamet Melicerta perisse
Frontem de rebus: tibi recto viuere talo
Ars dedit, & veri speciem dignoscere calles,
Ne qua subærato mendosum tinniat auro:
Quæq́ꝫ sequenda forent, quæq́ꝫ euitãda vicissim,
Illa prius creta, mox hæc carbone notasti.
Es modicus voti, presso lare, dulcis amicis.
Iam nunc astringas, iam nunc granaria laxes,
Inq́ꝫ luto fixum possis transcendere nummum,
Nec gluto sorbere saliuam Mercurialem.
Hæc mea sunt, teneo, cum vere dixeris, esto
Liberq́ꝫ ac sapiens, Prætoribus, ac Ioue dextro:
Sin tu

Sin tu(cum fueris noſtræ pauloante farinæ)
Pelliculam veterem retines, & fronte politus,
Aſtutam vapido ſeruas ſub pectore vulpem,
Quæ dederam ſuprà,repeto,funemq; reduco.
Nil tibi conceſſit ratio,digitum exere,peccas.
Ecquid tam paruũ eſt? ſed nullo thure litabis,
Hæreat in ſtultis breuis vt ſemuncia recti.
Hæc miſcere nefas, nec, cum ſis cætera foſſor,
Treis tãtũ ad numerosSatyri mouearєBathylli:
Liber ego: vnde datũ hoc ſumis,tot ſubdite rebus?
An dominũ ignoras,niſi quẽ vindicta relaxat?

Ecphraſis.

¶*M. Dama,Poſtquam me liberum uindicta Prætor fecit,cur mihi nõ liceat facere quodcunq; uolui,his exceptis,quæ leges monent non eſſe facienda? Poëta,Diſce quæ ſit uera libertas:ſed ira decidat naſo tuo,& rugoſa ſanna,dum extraho tibi de pulmone anilia deliramẽta,quæ diu tenuiſti. Non erit prætoris dare ſtultis ſubtilia officia rerum,& acuta ſapientiæ præcepta: atq; permittere, ut celeris uita ſuo utatur arbitrio. Citius fieri poterit,ut prælongus calo ſambucam apte intendat,quàm ut Prætor ſtultum hominem officijs inſtituat, & uerè liberum faciat.Ratio ſtat contra te,& clamat in aurem ſecretam,Ne liceat facere id,quod quis dum agit,uitioſè agit.Publica hominum lege & naturali,hoc fas conſtitutum eſt,ut etiam inſcij ac rudes,à quibus debeant abſtinere,cognoſcant.Vis temperare elleborũ, neſciens iuſtum pondus adhibere? ars medicinæ non permittit hoc. Si ruſticus perone calceatus,luciferum non cognoſcens, uelit gubernare nauim,Melicerta exclamet,nihil loci reliquum eſſe pudori. Si uirtus dedit tibi uiuere recta ratione,& ſcis diſcernere à uero,ueri*

apparentia m, ne qua species ueri auri, tinnitu te fallat, cum sit auru subæratum, et si signasti prius creta, quæ essent amplectenda, et mox carbone, quæ forent è diuerso euitanda: Si es appetitu moderato, humili domo contentus, iucundus amicis, ita ut aliquando parsimonia, aliquando liberalitate utaris, & poßis transcendere, contemnereq; nummum à pueris in luto fixum, nec cum magna mentis anxietate lucro inhiare, quemadmodum gulosus sapidas epulas appetenter absumit. Cum dixeris uerè, hæc officia mea sunt, & obseruo ea, tum sis & liber et sapiens, humano diuinoq; iure concedentibus. At si tu retinens ueterem pelliculam, cum fueris pauloante nostræ farinæ, & præ te ferens boni uiri speciem, intrinsecus es fraudulentus, repeto ea quæ dederam tibi suprà, sapientiam & libertatem, & uinculis seruitutis iterum te astringo. Ratio nihil tibi concesit, exere digitum, & iam peccas. Dama, Num quid tam paruum est, quàm rectè digitu exerere? Poëta, Sed tametsi minimum sit istud, tamen nullo sacrificio à dijs impetrabis, ut breuis semuncia rectæ rationis sit in stultis. Miscere enim sapientiam cum stultitia nefas est. Et non poßis saltare ad tres tantum numeros Bathylli saltatoris, cum sis fossor per cætera. Dama, Ego sum liber. Poëta, Cum tot uitijs subiectus sis, unde tibi libertatem audes assumere? An non existimas alium dominum tibi esse, præter eum, à quo te Prætor liberauit?

❡SCHOLIA.

Vindicta. ❡Vindicta). Virga est, qua serui tacti à Prætore, in libertatem asserebantur. Dicta est autem à Vindicio seruo, qui coniuratos, uolentes in urbem recipere Tarquinios, prodidit, authore Liuio, præmium indici pecunia ex ærario, libertas, & ciuitas data. Ille primum dicitur uindicta liberatus. Priscianus de constructione scribens, uindictam accipit hoc loco pro liberatione. ❡Meus). Mei iuris. ❡Excepto qd' Masuri rubrica notauit). Ita hic uersus est legendus, & legitur in antiquißimis codicibus, ut Marinus Scodrensis testatur. Stulte igitur quidam literatores, ex hoc uersu conantur ostendere, Veto facere etiam præteritum uetaui, quod si uerum esset, nequaquam tacuisset Priscianus,

In gramaticis.

nus, qui ut alios poëtas, ita & Persium diligentißime disfexit. ¶Mã suri). Mansurius secunda producta, cum apud Athenæum legatur μανσοῦρι⊙: fuit eques Romanus tempore Tyberij, iurisconsultus nõ incelebris, qui publice scripsit. Eius crebra mentio fit apud A. Gellium. ¶Rubrica). Titulus legis. ¶Notauit). Signauit, & uitandum admonuit. ¶Ira cadat naso). A canibus sumptum uidetur, qui naribus in rugam contractis iram demonstrant. ¶Veteres auias). Aniles opiniones. Aniculárum deliramenta, prouerbialiter dicuntur de nugis inanibus, cuiusmodi solent effutire uetulæ, cum iam sexus uitio, uitium ætatis accedens, nugacitatis morbum conduplicat. ¶De pulmone reuello). De pulmone reuellere, prouerbialiter significat stultam & arrogantem opinionem animo eximere. Philosophi, tumorem animi, fastumq́; in pulmone collocant, unde μεγαπνεῖν apud Græcos, id est, magnum spirare, & Persius Satyra 1. Grande aliquid, quod pulmo animæ prælargus anhelet. ¶Tenuia, trium syllabarum in hoc metro est, u ex uocali facta consonante, nisi malis proceleusmaticum dare quintæ regioni. ¶Vsum uitæ). Id est, libertatem. Nam ex Platonis doctrina, Libertas est uitæ dominium, & affectio in poßeßione & usu rerum minime parca. ¶Sambucã citius). Prouerbialis uersus, quo licebit uti cũ significabimus aliquem à disciplina percipienda, siue munere gerendo nimis alienum esse. Siquidem sambuca organum est musicorum, quod haudquaquam congruat caloni. Calones autem uocantur militum ministri, qui uallos ac ligna gestitant, unde & nomẽ inditum autumant grammatici. Porro cum milites sint imperiti musices, multo magis calones. Quãquàm potest non absurde accipi de sambuca, militari machina, quæ ritu organi musicã, chordis quibusdam intẽditur. Ad hãc intendendã, haudquaquã idonei sunt calones, utpote stolidi et ob id ipsum ad infima ministeria retrusi, ꝗ disciplinæ militaris prorsum rudes sint, et indociles: unde non citra ἔμφασιν addidit alto, propterea quòd homines prælongi etiam prouerbio uecordiæ notantur, ἀνὴρ ὁ μακρός, demens qui longus. ¶Gannit in aurem). Imitatio est illius Terentij in Phormione, Habet hec & quod, dum

Mansurius.
Prouerbiũ.
Prouerbiũ.
Prouerbiũ.
Libertas.
Prouerbiũ.
Sambuca.
Calones.
Prouerbiũ.

uiuat,

uiuat,usq; ad aurem obganniat. ❡Ne liceat). Legitur & non liceat.

Præteritum ❡Quod quis uitiauit agendo). Vitiauit pro uitiat, præteritum pro
p̃ præsenti. præsenti posuit, tametsi in nonnullis codicibus Vittabit futurum legatur. Prisciano authore, tam poëtæ, quàm prosarum scriptores, frequenter præsentibus utuntur tam pro præteritis quàm pro futuris: Contrà autem, raró. Terentius in Andria, Sed si quid narrare occœpi, continuo dari tibi uerba censes, pro occipio, uel occipiam. Idem in Eunucho, Quæ uera audiui taceo, & contineo optumè: audiui pro audio, uel audiam. ❡Publica lex). Leges omnes, aut diuinæ, aut humanæ sunt: humanæ, moribus: diuinæ, natura constant. Fas, lex diuina est: ius, humana. Ait ergo & humana, & diuina lege hoc constare, ut uitia fugiamus, neq; per ignorantiam excusemur. ❡Teneat). Cognoscat. ❡Inscitia). Multitudo indocta. ❡Inscitia debilis). Eo q̃ ignorantia mortales imbecilles ac debiles contra cupiditates reddat. ❡Diluis elleborum). Similitudine probat, insipienti non licere, ut uelit, uiuere, neq; ei libertatem concedere quenquam posse, quemadmodum medicinæ ac nauigationis imperito, neq; medicamentorum confectio,

Peronatus. neq; nauis gubernatio permittetur. ❡Peronatus). Perone calceatus. Pero est calceamentum rusticum. Vergilius, Crudus tegit altera pero.

Melicerta. ❡Melicerta). Deus marinus. ❡Frontem). Pudorem, cui frõs dicata

Prouerbiũ. est. Frontem aut faciem perfricuisse dicuntur, qui pudorem omnem dedidicerunt, uelut manu absterso à uultu pudore. Caluus, Perfrica frontem, & dic te digniorem, qui Prætor fieres, quàm Catonem. Plinius in Præfat. Perfricui faciem, nec tamen profeci. Effrons dicitur

Effrons. inuerecundus. Persius imitatus uidetur illud Horatij, Clament perijsse

Talus. pudorem Cuncti pene patres. ❡Recto uiuere talo). Id est, recta uia & ratione, quod à talo, calcis osse, translatum est. Talis enim et cruribus non obtortis, rectè inceditur. ❡Ars). Id est, uirtus. Augustino

Ars. teste lib. de ciuitat. Dei quarto, Ars ipsa bene rectèq; uiuendi, uirtus à ueteribus definita est. Vnde ab eo quód græcè ἀρετὴ dicitur uirtus, nomen artis Latinos traduxisse putauerũt. ❡Suberato auro). Cũ æs intus lateat, extrinsecus aurũ uideatur: græcè ὑπόχαλκῳ χρυσίῳ, latinè

latinè subæratum aurum: prouerbialiter dicitur de re minime synœra, sed aliud aspectibus offerēti, aliud intus clausum habenti. ¶Cre*ta). Creta notantur, bona, & quæ approbantur, carbone uerò mala, quæq; dānantur.* Pythagoras *enim dicebat id quod esset colore candido, ad boni naturam pertinere: quod atro, mali.* Horatius *in* Satyris, *Sani, an creta, an carbone notandi.* ¶*Inq; luto fixum). De puerorum consuetudine tractum est, qui nummum funiculo annexum in lutosam uiam iaciunt, ut si quis eum capiat, ad se retrahentes, illius auaritiæ illudant.* Horatius *in* Epistolis, *Quo melior seruo, quo liberior sit auarus,* In *triuijs fixum cum se demittit ob assem,* Non *uideo.* ¶*Gluto).* A *glutiendo, dicitur gulosus & uorax homo. Sorbere, ad nimiam gulositatem pertinet. Accidit autem gulosis, ut dum nimis auide iucundos cibos sumant, etiam saliuam deglutiant, quam nunc pro lucri cupiditate, metaphoricῶs ponit, cui Mercurius præest, unde & Mercurialem uocat.* Horatius, *Mercarier unus, Cum lucro noram, unde frequentia Mercuriale,* Imposuere *mihi cognomen compita.* Non *absurde referuntur hæc ad ficos Mercuriales, quos ioci causa nonnulli saliua oblinebant, ut ludibrio essent, qui sublatos auide deuorarent, quemadmodum nonnulli pueris, ficum saponis refertum porrigentes, imponunt. Antiquitus autem mos erat, sicubi ficus repertus fuisset, eum ueluti Mercurio sacrum suspendere, quem tollere licebat, cuicunq; libitum fuisset.* ¶*Ioue dextro). Fauente, propitio, prospero.* ¶*Nostræ farinæ). Conditionis. Translatio est à panibus qui cum eiusdem sint farinæ, eundē quoq; saporem referunt: Si quis autem expurgatiore farina factus est, is est cæteris sapidior. Eiusdē igitur farinæ dicuntur, qui simili sunt ingenio, idemq; sapiunt.* ¶*Pelliculam ueterem). Veteris uitij prætextum.* ¶*Fronte politus). Exteriori specie ornatus. Simile est illi prouerbio, Paries dealbatus.* ¶*Astutam uulpem). Fraudulentam. Nemo nescit uulpem animal esse fraudulentū, unde prouerbio dicitur, Benignior pellace uulpe, de eo, qui commodi sui causa simulat beneuolentiam.* ¶*Funemq; reduco). In seruitutem te redigo, Tractum à iumentis, quæ laxato*

Prouerbiū. Prouerbiū. Gluto. Ficus Mercurialis. Prouerbiū. Prouerbiū. Prouerbiū.

Bathyllus. *fune liberius uagantur.* ¶ *Bathylli). Hic, insignis pantomimus & saltator fuit. Sensus est, Quemadmodum fossores inepti, & agrestes homines, nulla in parte mimos imitari sciunt, ita uitijs dediti nequeunt uti uirtutibus, nec quicquam sapientiæ stultis conceditur.*

I puer, & strigiles Crispini ad balnea defer,
Si increpuit, cessas nugator? seruitium acre
Te nihil impellit? nec quicquã extrinsecus intrat
Quod neruos agitet? sed si itus, & in iecore ægro
Nascuntur domini, qui tu impunitior exis,
Atq; hic, quem ad strigiles scutica, & metus egit herilis?
Manè piger stertis, surge, inquit auaritia: eia,
Surge: negas, istat: surge, inquit: nõ queo: surge.
En quid agã? rogitas? en saperdã aduehe ponto,
Castoreum, stuppas, hebenũ, thus, lubrica Coa.
Tolle recens primus piper è sitiente camelo.
Verte aliquid, iura: sed Iuppiter audiet, heu heu
Vare regustatum digito terebrare salinum
Contentus, perages, si uiuere cum Ioue tendis.
Iam pueris pellẽ succinctus, & œnophorũ aptas
Ocyus ad nâuem, nil obstat quin trabe vasta
Aegæum rapias, nisi solers luxuria antè
Seductum moneat, quò deinde insane ruis? quo?
Quid tibi vis? calido sub pectore mascula bilis
Intumuit,

Intumuit, quam non extinxerit vrna cicutæ.
Tun' mare transilias? tibi torta canabe fulto
Cœna sit in transtro? Veientanumq́ꝫ rubellum
Exhalet vapida lęsum pice sessilis obba?
Quid petis? vt nũmi, quos hic quincũce modesto
Nutrieras, peragant auidos sudore deunces?
Indulge Genio, carpamus dulcia, nostrum est
Quod viuis: cinis, & manes, & fabula fies.
Viue memor leti, fugit hora, hoc quod loquor, inde est,
En quid agis? duplici in diuersũ scideris hamo.
Hunccine, an hũc seq̃ris? subeas alternus oportet
Ancipiti obsequio dominos, alternus oberres:
Nec tu, cum obstiteris semel, instantiq́ꝫ negaris
Parere imperio, rupi iam vincula dicas:
Nam luctata canis nodum arripit, attamen illi
Cum fugit, à collo trahitur pars longa catenæ.

¶Ecphrasis.

¶Si Dominus increpando dixit, serue uade, & defer strigiles ad balnea Crispini: nugator, es tardus? dura seruitus nihil perturbat animum tuum, nec aliquid intrat extrinsecus, quod cruäet mentem: sed si domini nascuntur intus, & in iecore uitijs corrupto, quomodo tu euadis minus punitus, quàm hic puer, quem flagellum & metus domini impulit ad strigiles in balnea deferendas? Tu piger dormis manè? auaritia inquit, surge, eia surge: si recusas surgere, instat, & inquit surge. Respondes tu piger, Non queo surgere. Auaritia, Surge.

Piger, En quid agam? Auaritia, Quæris ne quid agendum sit tibi? En aduehe ex Ponto saperdam, castoreum, stupas, hebenũ, thus, Coa uina uentrem laxantia. Tolle primus è sitibundo camelo recens piper. Muta aliquid, iura. Piger, Sed si peierauero, Iupiter audiet. Auaritia, Heu heu stulte, minusq; recte sentiens, si uis uiuere ex deorum præceptis, perages uitam in magna rerum egestate, contentus terebrare digito salinum, iterum iterumq; gustatum. Poëta, Iam succinctus aptas seruis tuis manticam, & uasculum uinarium. Curritur ocyus ad nauem, nihil obstat, quin raptim nauiges Aegæum mare, nisi cauta luxuria moneat prius te secretum; idq; mitioribus uerbis, deinde quasi uirili furore intumescens, quem urna cicutæ non extinxerit, increpet, Insane quò ruis? quò? quid tibi uis? Tu ne celeriter nauiges trans mare? nunquid cœna sit tibi fulto fune nautico in transtro? & lata obba exhalet tibi uilißimum uinum uapida pice corruptum? Cur petis, ut nummi, quos nutrieras hic modesto lucro, perficiant tibi magno labore grandes summas, quibus partis fias auarior? Vaca uoluptati, fruamur dulcibus & iucundis, nobis debes quod uiuis, fies cinis, umbra & fabula. Viue memor mortis, hora celeriter præterit, hoc temporis, quod loquendo consumo, est de ea. Poëta, En quid agis? scinderis duobus hamis in diuersum. Sequeris ne hunc dominum, an hũc? Oportet ut uicißim seruiens marito seruitio, modo subijciaris huic, modo illi, uicißimq; dominis tuis apparens obedias. Et quãuis tu obstiteris semel, ac recusaueris obsequi instanti imperio, ne tamen dixeris, rupi iam uincula, & liber euasi. Quemadmodum nec canis, si catenæ nodũ luctando abruperit, quãuis fugiat, libera est, quia magnam partem catenæ à collo trahit, qua iterum paulopost capiatur: sic tu si semel atq; iterum uitijs obstiteris, non propterea te ab eis liberum esse putes, cum ab illis non multo pòst iterum illigeris.

¶ SCHOLIA.

¶ I puer). Seruitutem corporis non tam grauem, quàm animi esse docet. Dicit enim: si quid ab hero facere iussus sis, hæc seruitus corporea nihil animum tuum perturbat: at si animus tuus uitiorum seruitio

tio subiectus est, uehementius angeris, quàm is, qui metu uerberum hero paret. ¶Strigiles). Strigilis seu strigil à stringendo, id est, radendo dicta, est instrumentum ferreum, quo sudantes raduntur in balneis ad detergẽdum sudorem. ¶Manè piger stertis). Lepidißime inducit auaritiam & luxuriam certatim hominem ad se allicientes. ¶En quid)? En particula est interrogatiua, sicut num: unde ecquis nunquis. ¶Saperdã). Saperda piscis mali saporis, græcè σαπέρδης. Sunt qui tradant esse genus conchæ parum boni saporis. ¶Castoreum). Medicamentum est è testiculis castoris, quod uulgus beuerissum uocat, hoc abundat Pontus teste Vergilio. ¶Vare regustatum digito). Varus dicitur cui crura sunt introrsum intorta. Transfertur hic ad animum. ¶Salino). Salem lingere dicuntur, qui perquàmtenuiter uictitant. ¶Calido sub pectore mascula bilis intumuit). Magis placet hoc ad ipsam luxuriam referri, quam, imitatione Prodici sophistæ, tanquam fœminam inducit. Eam nunc, cum mitioribus uerbis hominem ab auaritia dimouere non potuerit, uirili ira commotam exclamasse dicit, Quò insane ruis? & reliqua. Quod miror enarratores non animaduertisse. ¶Cicutæ). Hæc enim herba maximam refrigerandi uim habet. ¶Veientanumq; rubellum). Veientanum uinũ pessimi saporis, in Veientano Hetruriæ agro nascitur. Horatius, Qui Veientanum festis portare diebus Campana solitus trulla. Rubellum autem à rubro colore diminutiuum est, rubet enim Veientanũ uinũ. ¶Exhalet). Exhalando emittat. ¶Obba). Poculi lignei genus est obba, quæ cum fundo latiore sit, eoq; sedere uideatur, rectè sessilis dicitur. ¶Quincunce). Quincunx, quinq; unciæ sunt. ¶Auidos). Ab effectu, quòd faciant mortales pecuniæ auidiores, iuxta illud, Crescit amor nummi, quantum ipsa pecunia crescit. ¶Sudore). Nam qui minori lucro inhiant, maiores quoq; labores ac pericula suscipiunt. Quidam legunt sudare, hoc est, sudando reddere, uel cum maiori sudore discriminéq; parare. ¶Deunces). Deunx undecim uncias continet, quasi una uncia ex asse dempta. ¶Indulge Genio). Indulgere Genio, est animo obsequi. Defraudare Genium, negare naturæ quod appetit,

Strigilis. Strigil. En. Saperda. Castoreum. Varus. Prouerbiũ. Persij enarratores taxantur. Veientanũ rubellum. Obba. Deunx. Prouerbiũ.

appetit. Genialis dies, lætus & uoluptarius, Genialiter uiuere, molliter & lautè. ¶ Nostrum est quod uiuis). Mihi debes uitam: nam citra uoluptatem, uita non est uita. ¶ Cinis & manes). Illud affert ad persuadendum, quod plærique cantant, è cyrenaïca schola depromptum, Edamus & bibamus, cras enim moriemur. ¶ Viue memor leti. Horatius in Sermonibus,

Carpe uiam, mihi crede, comes, terrestria quando
Mortales animas uiuunt sortita, neq; ulla est,
Aut magno, aut paruo leti fuga, quo bene circa
Dum licet, in rebus iucundis uiue beatus,
Viue memor quàm sis æui breuis.
Frange toros, pete uina, rosas cape, tingere nardo Martialis,
Ipse iubet mortis te meminisse Deus.
Viue uelut rapto, fugitiuaq́; gaudia carpe. Idem

¶ Duplici hamo). Duplici captiuitate. Metaphora est à piscibus sumpta, qui hamo capiuntur. ¶ Alternus uices). Modo auaritiæ, modo luxuriæ seruiens. Ouidius in Fastis,

Quærere, ut absumant, absumpta requirere certant,
Atq; ipsæ uitijs sunt alimenta uices.

Daue citò hoc credas iubeo, finire dolores
Præteritos meditor, crudum Chęrestratus vnguē
Abrodens ait hæc, An siccis dedecus obstem
Cognatis? an rem patriam rumore sinistro
Limen ad obscœnū frangam, dū Chrysidis vdas
Ebrius ante fores extincta cum face canto?
Euge puer sapias, diis depellentibus agnam
Percute: sed censen, plorabit Daue relicta?
Nugaris, solea, puer, obiurgabere rubra,

Ne

Ne trepidare velis, atq; arctos rodere casses.
Nunc ferus & violens: at si vocet, haud mora, dicas,
Quidnā igitur faciā? nec nūc, cū accersar, & vltro
Supplicet, accedam? si totus & integer illinc
Exieris, nūc nunc, hic hic, quē quærimus, hic est,
Non in festuca lictor quam iactat ineptus.

Ecphrasis.

Chærestratus abrodens crudum unguem, & meditabundus, ait, hæc ad Dauum seruum suum, Daue, uolo ut cito mihi hoc quod iam dicam credas, meditor finire dolores, quos antehac passus sum. An obstem dedecus cognatis meis sobrijs? An diminuam patrimonium meum non sine infamia in meretricia domo, dum ebrius canto ante fores Chrysidis unguento madidas, cum face extincta? Puer, id est, seruus Dauus respondet, Euge, macta agnam Castori & Polluci dijs stultitiam amouentibus, ut sapias. Chærestratus, Sed Daue num existimas Chrysidem ploraturam, cum fuerit à me relicta? Dauus, Nugaris, tu tanquā puer castigaberis à Chryside rubra solea, ut non ausis postea moueri, & rodere arctos casses. Nunc es ferus, & uiolentus, sed si Chrysis te reuocet, mox dicas, Quid igitur faciam? Non eam, ne nunc quidem, cum accersor ultro, & ipsa mihi supplicat? Poëta, Si euaseris toto & integro animo ex amore illius meretricis, nunc nunc, hic hic uera libertas quam quærimus, est, non autem in uindicta Prætoria, quàm ineptus lictor iussu Prætoris inijcit manumittendo.

SCHOLIA.

Daue cito). Ostendit meretricio captos amore, non esse liberos. Inducit autem Chærestratum, amicam Chrysida relinquere meditantem, orta inter eos dissensione, cum Dauo seruo colloquentem, quod ex Menandri

Chæreſtra-tus. Menandri poëtæ fabula ſumptum eſt. ❡Chæreſtratus). Interpreta-tur captor ſeu mancipator exercitus, quo nomine ſignificant poëtæ ſæpenumero eum, qui milites uincit, & exercitui imperat, ab circũfuſis undiq; uoluptatibus uincit, & libidinibus ſeruire turpiſſimam ſeruitutem. Vnde eſt illud, Omnia qui domuit, Veneri ſeruiuit & iræ.

Chryſis. ❡Chryſidis). Chryſis ab auro nomen habet, uel quòd ſit aurea, id eſt, pulchra, uel quòd auro ſemper inhiet. ❡Vdas). Propter unguenta, quibus amatores amicæ fores oblinebant. ❡Puer). Si eſt nominatiui caſus, Dauus ſeruus ſignificatur ſubauditurq; reſpondet: ſi uocatiui, Chæreſtratus à Dauo puer uocatur, quòd non plus puero ſapiat.

Dij pellẽtes ❡Dijs pellentibus). Caſtor & Pollux dij pellentes dicuntur, quòd triſtia depellant, & nocentia amoueant. ❡Trepidare). Moueri, agitari, quemadmodum ſolent feræ caſsibus implicatæ. ❡Rodere caſſes). Tranſlatum à feris, quæ irretitæ, dentibus caſſes rodunt. Bellè autem turpem amorem retibus comparauit, quemadmodum & Lucretius, Nam uitare, plagas in amoris ne iaciamur, Non ita difficile eſt, quàm captum retibus ipſis Exire, & ualidos Veneris perrumpere nodos. ❡Nec nunc). Nec legendum, non Ne. Imitatur illud Horatij, Nec nunc cũ me uocat ultro, Accedã? an potius mediter finire dolores? Nec nunc accedam? cum interrogatione pronunciandum eſt, & eſt ſenſus, An etiam non accedam nũc Chryſida, cum accerſar ab ea, & ipſa ultro ſupplicet mihi. ❡Supplicet). Supplico cõpoſitum eſt ex ſub & placo. Qui enim ſupplicat alteri, eum aliquantulum placat, authore Feſto: ueteres dixerunt, ob uos ſacro, pro uos obſecro: ſub uos placo, pro ſupplico. ❡Nunc nunc, Hic hic). Ex ingenti lætitia, quaſi re diu multumq; quæſita, tandem inuenta, proclamans, eleganter aduerbia geminauit repetiuitq;. ❡In feſtuca). Authore Hermol. Barb. differunt, Fiſtuca & feſtuca. Fiſtuca inſtrumenti nomen eſt, quo figuntur, panguntur q; in terram ſublicæ, paliq;. Feſtuca uerò dicitur & arboris nouellæ, omninoq; infantis cuiuſque ſatis pullulus, ut Auguſtino quoq; placet. ❡Ineptus). Non aptus libertatem ueram miniſtrare.

Supplico.

Fiſtuca.

Feſtuca.

Ius

Ius habet ille sui palpo, quem ducit hiantem
Cretata ambitio? vigila, & cicer ingere largè
Rixanti populo, nostra vt Floralia possint
Aprici meminisse senes: quid pulchrius? at cum
Herodis venere dies, vnctaq́ fenestra
Dispositæ pinguem nebulam vomuere lucernæ
Portantes violas, rubrumq́ amplexa catinum,
Cauda natat thynni, tumet alba fidelia vino,
Labra moues tacitus, recutitaq́ sabbata palles.
Tunc nigri lemures, ouoq́ pericula rupto,
Tūc grandes galli, & cum sistro lusca sacerdos,
Incussere deos inflantes corpora, si non
Prædictum ter manè caput gustaueris alli.
Dixeris hæc inter varicosos centuriones,
Continuò crassum ridet Vulplenius ingens,
Et centum Græcos curto centusse licetur.

Ecphrasis.

Nunquid liber est ille adulator, quem candidatum, & honoribus inhiantem trahit ambitio? Fingitur autem ea hoc modo adhortari ambitiosum, Vigila, & ingere copiosè legumina populo rixanti, ut senes aprica̅tes poßint meminisse nostra Floralia. Quid poßit esse honestius? Poëta, Sed cum Iudæorum feriæ uenerunt, & lucernæ uiolis ornatæ, dispositæ in fenestra oleo perunctæ, exhalarunt pingues uapores, & cauda thynni amplexa rubrum catinum natat, & alba fidelia uini plena est, tacitus oras, & ob ieiunium iudaicis sabbatis seruatum, palles. Tunc nigri lemures, & pericula quæ timentur,

tur, si putamen oui cineribus impositi ruptum fuerit, tunc maxime uenerandi Cybeles sacerdotes, & lusca sacerdos Isidis cum sistro, metum deorum, corpora uarijs morbis inflantium incusserunt, si non gustaueris ter manè caput allij prædictum tibi à sacerdotibus. Si dixeris hæc, quæ ad ueram libertatem pertinent inter laboriosos milites, statim magnus Vulplenius ridet uehementer & centum philosophos uix centum aßibus æstimat.

¶SCHOLIA.

¶Ius habet). Legitur in quibusdam exemplaribus, Ius ne habet. Hoc loco ostendit ambitiosos non esse liberos, sed turpiter honorum cupiditati seruire. ¶Palpo). Adulator. Palpari blandiri. Lucilius, Palpo. Palpari. *Hic ubi me uidet, subblanditur, palpatur, caput scabit. ¶Cretata). Eo quòd petitores magistratuum candidati comitijs in campum Martium descendebant. ¶Vigila). Verba sunt ambitionis ducentis ambitiosum. ¶Cicer ingere largè). Imitatio est Horatij, In cicere atque faba bona tu perdásque lupinis. ¶Floralia). Ludi in honorem Floræ. ¶Thynni). Thynnus genus est piscis. ¶Recutita). Recutiti dicuntur, quibus noua cutis contigit. Martialis, Nec ruptæ recutita colla mulæ. Recutiti dicuntur Iudæi, quia circumcisi sunt. ¶Lemures). Spiritus terrifici, laruæ nocturnæ. ¶Galli). Sacerdotes matris deorum. Ostendit autem superstitiosos, minime esse liberos. ¶Cum sistro). Sistrum est instrumentum sonorum, quo in sacris Isidis Aegyptij sacerdotes utebantur. ¶Varicosos). Laboriosos & duros. Varices enim sunt eminentiores uenæ in corpore, quæ interdum stantibus, nimiumq; laborantibus oriuntur. ¶Vulplenius). Nomen fictum à Poëta, quasi uulpis plenus. ¶Curto). Non integro. ¶Centusse). Centußis precium dicitur centum aßium.*

Floralia. Thynnus. Recutitus. Lemures. Galli. Sistrum. Varicosus. Varices. Centußis.

In ultimam

In ultimam Satyram argumentum.

Vltima perparcum Satyra inſectatur auarum.

¶ Satyra Sexta.

DMOVIT IAM BRV-
ma foco te Baſſe Sabino?
Iam ne lyra, & tetrico viuunt tibi
pectine chordæ?
Mire opifex numeris veterum primordia vocũ,
Atq; marem ſtrepitum fidis intendiſſe latinæ:
Mox iuuenes agitare iocos, & pollice honeſto
Egregios luſiſſe ſenes: mihi nunc Ligus ora
Intepet, hybernatq; meũ mare,quà latus ingens
Dant ſcopuli,& multa littus ſe valle receptat.
Lunai portum eſt operæ cognoſcite ciues.
Cor iubet hoc Enni,poſtquam deſtertuit eſſe
Mœonides, quintus pauone ex Pythagoreo:
Hic ego ſecurus vulgi, & quid præparet auſter
Infœlix pecori, ſecurus & angulus ille
Vicini noſtro quia pinguior, etſi adeò omnes
Diteſcant horti peioribus, vſq; recuſem
Curuus ob id minui ſenio,aut cœnare ſine vncto,
Et ſignum in vapida naſo tetigiſſe lagœna.

¶Ecphrasis.

¶Num te Basse brumale frigus admouit iam foco Sabino? Mire artifex ad intendendum numeris antiquas, & quæ priscis Italiæ gentibus in usu fuerunt, uoces, ac uirilem, minimeq; eneruatum latinæ lyræ cantum, & ad agitandum mox iuueniles iocos, atq; ad canendum perito pollice egregia senum facinora, num lyra, & fides resonant tam tibi tetrico pectine? Mihi nunc Liguriæ extremitas aërem temperatũ præbet: & ligusticũ mare, prope quod natus sum, hybernandi locũ concedit, in ea parte, qua excelsi montes dant magnum latus, & littus multis uallibus recuruatur. O ciues cognoscite portum Lunensem, id enim est operæ precium. Ennius cordatus iubet hoc, postquam excitatus est è somno, quo sibi uisus est esse Homerus, quintus ex pauone Pythagoreo. Ego securus uulgi hic, et quid noxius auster præparet pecori, & securus quòd ille angulus uicini sit fertilior meo, tametsi omnes peiori genere nati, multum ditescant, tamen nolim incuruatus confici semper tristitia ob id, aut cœnare sine delitijs, & tãgere naso signum in uapida lagœna.

¶SCHOLIA.

¶Admouit). Cæsium Bassum Poëtam lyricum Persius interrogat, num in Sabinis hybernet, & ad lyram quippiam canat: aitq; se apud Lunensem portum, quietam & securam uitam agere: Mox auaros insectatur, eorum irridens amentiam, qui, ut hæredibus suis plurima relinquant, genium suum defraudantes, sordidè uiuunt. ¶Tetrico Sabino). Tristi, seuero, à Sabinorum monte asperrimo, cui nomen Tetricus. Licet autem coniũgere tetrico tibi, uel tetrico pectine. ¶Numeris). Versibus. ¶Veterum primordia uocum). Quidam accipiunt carmina, quæ oratione soluta sunt antiquiora, sed cum modo numeris diceret, malo antiquas Sabinorum, eorumq; qui Latium coluerũt, uoces accipere, quæ in hymnis deorum & lyricis carminibus probantur. ¶Marem strepitum). Masculum & uirilem cantum, substantiuũ pro adiectiuo posuit: ut suprà, heroas sensus, & apud Horatium in Arte Poëtica, idem factum uidimus, Tyrtæusq; mares animos in Martia

Tetricus.

Substãtiuũ pro adiectiuo.

tia bella Versibus exacuit. ¶Intendisse). Intendere, hoc est, intentis fidibus canere. ¶Meum mare). Ligusticũ. Videtur enim significare se esse Lunensem, tametsi Eusebius & alij quidam Volaterranum existiment. ¶Lunai). Lunæ: ut aulai pro aulæ. Lunæ portus, in Liguria est, cũ oppidũ eiusdem nominis alto monte separatũ, sit in Hetruria. Luna. *Est autẽ hic uersus Ennij, in quo quidã legunt cognoscere. pro cognoscite. ¶Cor iubet hoc Enni). Videtur alludere ad hoc, quod Gellio referẽte, Q. Ennius tria corda habere sese dicebat, quòd loqui græcè & oscè, & latinè sciret.* Ennij tria corda. *¶Mœonides). Homerus, à Mœone uel patre, uel educatore. Ennius in principio annalium suorum, ut refert Porphyrio, somnio se scripsit admonitum, quòd secundum Pythagoræ dogma, anima Homeri in suum corpus uenisset.* Mœonides *Vnde Horatius in Epistolis, Ennius & sapiens & fortis, & alter Homerus, Vt critici dicunt, leuiter curare uidetur, Quò promissa cadant, & somnia Pythagorea. ¶Quintus). Obiter irridet opinionem Pythagoræ, qui dixit animas ex alijs corporibus in alia transmigrare. Quidam tradunt animam Euphorbi, in Homerum, Pythagoram, pauonem & Ennium transijsse, ut ita quintus sit Ennius ex pauone Pythagoreo, hoc est, in quo fuit anima Pythagoræ. Alij tradunt animam ex pauone in Euphorbum, ex hoc in Homerum, inde in Pythagoram, hinc in Ennium uenisse, ut ita quintus sit Ennius. Quintus etiam est prænomen Ennij, unde quidam sic hunc locum exponunt, Postquã Quintus, id est, Ennius ipse desteruit esse Mœonides, hoc est, desijt somniare se esse Homerum, & accepisse Homericam animam ex pauone Pythagoreo, id est, ex corporibus Pythagoræ, & pauonis.*

Discrepet his alius, geminos horoscope varo
Producis Genio: solis natalibus est qui
Tingat olus siccũ muria vafer in calice empta,
Ipse sacrum irrorãs patinæ piper, hic bona dẽte

Grãdia magnanimus pagit puer, vtar ego,vtar,
Nec rhombos ideo libertis ponere lautus,
Nec tenuem ſolers turdorum noſſe ſaliuam.
Meſſe tenus propria viue, & granaria fas eſt
Emole: quid metuas? occa, en ſeges altera in
herba eſt,
Aduocat officium, trabe rupta, Brutia ſaxa
Prendit amicus inops,remq́; omnẽ,ſurdaq́; vota
Condidit Ionio, iacet ipſe in littore, & vnà
Ingentes de puppe Dei, iamq́; obuia mergis
Coſta ratis laceræ: nunc & de ceſpite viuo
Frange aliquid,largire inopi, ne pictus oberret
Cœrulea in tabula: ſed cœnam funeris hæres
Negliget iratus,quòd rem curtaueris, vrnæ
Oſſa inodora dabit,ſeu ſpirent cinnama ſurdũ,
Seu cera ſo peccent caſiæ,neſcire paratus.
Tu ne bona ĩcolumis minuas? ſed Beſtius vrget
Doctores Graios: ita fit, poſtquam ſapere vrbi
Cum pipere & palmis, venit noſtrum hoc ma-
ris expers,
Fœniſecæ craſſo vitiarunt vnguine pultes.

Ecphraſis.

Alius diſſentiat ab his moribus & ſtudijs noſtris. Nam & gemini ſub eodem horoſcopo nati,diſſimili ſunt ingenio. Eſt aliquis qui ua-

fer

fer tingat solis natalibus olus siccum uili liquaminis genere empto in calice, quae muria dicitur, ipse tanquam sacrum, & non attingendum piper ad similitudinem roris inspergens patinae : Alius audax puer dentibus consumit grandia bona. Ego uerò rebus meis utar, utar inquam, nec ideo lautus ero ad apponendũ libertis meis rhombos, pisces apprimè preciosos, nec solers ad cognoscendum tenuem turdorum saporem . Viue pro qualitate & conditione prouentus tui, & emole frumentum in granarijs repositum : fas est id facere , quid timeas? diminue rem, & egenis distribue, en altera seges est in herba. Amicus inops implorat officium tuum, naui enim fracta, apprehendit saxa Brutij littoris, & condidit in Ionio mari omnia bona, & uota superis non exaudita. Ipse iacet in littore, et simul cum eo magna deorum simulacra de puppe, erepta, iamq; pars fractae nauis occurrit mergis & alijs auibus aquaticis . Diminue nunc aliquid, non solum de reditibus, sed etiã de uirenti agro quem poßides, largire inopi amico , ne ferens naufragium in tabula depictum , oberret ad stipem undiq; corrogandam. Sed haeres iratus, quòd diminueris rem, negliget epulum funebre, & committet urnae ossa tua unguento non perfusa, paratus nescire, siue cinnama spirent odorem, qui uix sentiatur , siue casiae ceraso sint adulterata . An decet te incolumem diminuere bona ? Sed Bestius accusat philosophos. Ita fit, postquam haec nostra sapientia, citra nauigationem, & maris periculum parta, inuecta est urbi cum saporis mercibus, pipere & palmis, foenisecae uitiarunt crasso unguine pultes, ita ut suum uix saporem retineant.

ℭSCHOLIA.

ℭHoroscope). Horroscopus ab astrologis dicitur id temporis momẽtum, quo quisq; nascitur, quasi horae inspectio & notatio. ℭSaliuã). Saporem, gustum. Saliuam imbibere, est gustui assuescere . ℭMesse tenus propria uiue). Id est, sumptum facito pro modo facultatum tuarum. ℭOcca). Frange, diminue. Occare est glebam occidere & comminuere. ℭIn herba est). Id est, herbescit, surgit & spẽ frumẽti ostẽdit. Paulo aliter Ouidius in epistola Helenes ad Paridem dixit , Sed nimium

Horoscopus.
Prouerbiũ.
Prouerbiũ.
Occare.
In herba.
Prouerbiũ.

Surdũ ſpirare. Beſtius. Fœniſeca.

nimium properas, & adhuc tua meſsis in herba eſt, id eſt, ſpes tua nondum certa eſt, ſed uarijs adhuc caſibus & periculis expoſita. ¶*Surdum*). *Spirare ſurdum dicitur, cuius odor uix ſentitur.* ¶*Beſtius*). *Nomen inclinatum à beſtia, quo & Horatius utitur.* ¶*Fœniſecæ*). *Fœniſeca dicitur qui fœnum ſecat.*

Hæc cinere vlterior metuas? at tu, meus hæres
Quiſquis eris, paulum à turba ſeductior audi,
O bone num ignoras? miſſa eſt à Cæſare laurus,
Inſignem ob cladem Germanæ pubis, & aris
Frigidus excutitur cinis, ac iam poſtibus arma,
Iam chlamydes regũ, iam lutea gauſapa captis,
Eſſedaq́ ingenteſq́ locat Cæſonia Rhenos,
Diis igitur Genioq́ ducis, centum paria, ob res
Egregie geſtas indico: quis vetat? aude.
Væ, niſi conniues, oleum, artocreaſq́ popello
Largior, an prohibes? dic clarè, nõ audeo inquis.
Exoſſatus ager iuxta eſt: age, ſi mihi nulla
Iam reliqua ex amitis, patruelis nulla, proneptis
Nulla manet patrui, ſterilis matertera vixit,
Deq́ auia nihilum ſupereſt, accedo Bouillas,
Cliuũq́ ad Virbi, præſtò eſt mihi Manius hæres,
Progenies terræ: quære ex me, quis mihi quartus
Sit pater, haud promptè, dicam tamen, adde etiam vnum,
Vnum etiam, terræ eſt iam filius, & mihi ritu
Manius

Manius hic generis propè maior auũculus exit,
Qui prior es, cur me in decursu lãpada poscis?

¶Ecphrasis.

¶O auare qui studes hæredi plurimum relinquere, tu extendens cogitationem & curam tuam ultra mortem ac cinerem, in quem resolueris, metuas hæc, ne hæres tibi iratus negligat cœnam, curamq; funeris, & ea quæ ad honorificas pertinent exequias? At quicunq; eris meus hæres, secretè paulum à turba audi, O bone, num ignoras? laurus missa est à Cæsare ob insignem cladem Germanorũ, & frigidus cinis excutitur aris, ignisq; paratur ad sacrificandum: Cæsonia mulier, Caligulæ imperatori charissima, disponit iã postibus tẽpli arma, & chlamydes regũ, & captiuis gausapa crocei coloris & esseda procerosq; Rheni accolas. Solenni igitur ritu me sacrificaturũ profiteor, sacrificiũ ducẽtarũ uictimarũ dijs, & Genio ĩperatoris, ob res egregiè gestas. Quis prohibet? aude uetare mihi, ne hoc faciã. Væ tibi, nisi permittis. Largiri uolo plebi oleum, & artocreas: an prohibes? dic clara uoce: non audeo inquis prohibere, quo minus facias, ne saxis cædar, quorum plenus ager propinquus est. Age si nulla ex amitis iam reliqua est mihi, nulla patruelis, nulla proneptis patrui manet, si matertera uixit sterilis, & nihil de auia superest, accedo Bouillas, & ad cliuum Virbij. Manius terræ filius præsto est hæres mihi. Quære ex me quis abauus mihi sit, haud promptè quidem, tamen dicã tibi. Quòd si attauũ tritauũq; addideris, ad eũ tãdẽ uenies, cuius parens ignoretur, atq; ob id terræ filius habeatur. Et ita hic Manius quem dixi terræ filium, euadit mihi propè maior auunculus ritu generis. Cur tu, me natu grandior, meam captas hæreditatem, cum tuam exspectare potius debeam?

¶SCHOLIA.

¶Cinere ulterior). Quantum pertinet ad curam & metum, qui extenditur ultra mortem & bustum. ¶Gausapa). Genus stramenti uil- Gausapa.

Q losi

losi quo milites in castris utuntur, & genus uilis indumenti. ¶Essedum. Essedum genus uehiculi Galliæ. Vergilius, Belgica uel molli melius foret esseda collo. ¶Rhenos). Rheni accolas, Germanos & Gallos. ¶Indico). Legitur & induco. ¶Indico). Id est, solenni ritu me sacrificaturum profiteor. Si placet induco, subintellige ad sacrificandum. ¶Artocreas). Artocrea est genus cibi ex pane & carne, quod compositio indicat, ἄρτος enim panis κρέας caro dicitur. ¶Dic clare). Visus est hæres ægro animo id tulisse, ac propterea frontem aliquantulum contraxisse, quare eum clarius atq; apertius loqui iubet. ¶Non audeo inquis). Bifariam hic uersus bonus defenditur: aut enim in quinta sede pæan primus est, diphthongo in duas diuisa syllabas, ut apud Catullum, Si linguam clauso tenes in ore: aut dactylus, ut etiam e abijciatur, quemadmodum apud Verg. Pendent lychni laquearibus aureis, & apud alios nonnunquam. Primum autem pæana in quinto loco uersus hexametri inueniri docuimus in rudimentis artis uersificatoriæ. ¶Age si mihi nulla). Tacitæ obiectioni respondet. Nam dicere potuisset. Si patrimonium dissolues, propinquum hæredem non inuenies. Ait ergo, qui suam hæreditatem adeant, non defuturos. ¶Bouillas). Bouillæ uicus inter urbem Romam & Ariciam in uia Appia, in quo cæci, & mutilati corporis homines mendicabant. ¶Cliuumq; ad Virbi). Alij cliuum Virbium in urbe accipiunt proximum cyprio uico, alij cliuum Aricinum, ubi Virbius, id est, Hippolytus à Diana in uitam reuocatus, uersari solitus traditur. ¶Manius). Manius prænomen est eius qui manè natus est. Manius quidam consecrauit Dianæ Aricinæ lucum aricinum, à quo Manio multi & clari uiri orti sunt, & per multos annos fuerunt, unde prouerbium inuulgatum est, Multi Manij Ariciæ. Ad hoc prouerbium nunc clanculum alludit Persius, qui cum de cliuo Aricino loquitur, Manium potius quàm alium non temere dixit. ¶Progenies terræ). Olim homines obscuro, ignotoq; genere prognati, terræ filij dicebantur, propterea quòd terra sit omnium cõmunis parens, uel quòd iuxta quorundã etiã historiam, primitus mortales è terra nascebantur. Marc. Tull. ad Atticum

Marginal notes: Essedum. Artocrea. Bouillæ. Cliuus. Virbij. Manius. Prouerbiũ.

ticum, Et huic terræ filio nescio cui, committere epistolam tantis de rebus non audebã. ¶*Maior auunculus). Vt scribit Festus, dicitur aui & auiæ auũculus.* ¶*Qui prior es, cur me in decursu lãpada poscis). Assiduæ sunt hominum uices, & primus impellitur à secundo, non aliter quàm in ludo Promethei, & Cereris, ut quidam uolunt, primus decurrens dat lampada secundo, secundus tertio, tertius quarto, & ita deinceps. Hæc decursio significabat humanæ uitæ mutationem, & uicem perpetuam esse. Lucretius lib. 2. Inq; breui spacio mutantur sæcla animantum. Et quasi cursores uitai lampada tradunt. Hinc prouerbium, Cursu lampada trado, id est, partes quasi successione in alium, atque alium transfero.* Maior auũculus. Prouerbiũ.

Sum tibi Mercurius, venio deus huc ego, vt ille
Pingitur, an renuis? vin' tu gaudere relictis?
Deest aliquid sũmę, minui mihi, sed tibi totũ est
Quicquid id est, vbi sit, fuge quærere, quod mihi quondam
Legarat Stadius, neu dicta repone paterna,
Fœnoris accedat merces, hinc exime sumptus.
Quid reliquũ est? reliquũ? nũc nũc impẽsius vnge,
Vnge puer caules, mihi festa luce coquatur
Vrtica, & fissa spumosum sinciput aure,
Vt tuus iste nepos olim satur anseris extis,
Cum morosa vago singultiet inguine vena.
Patritiæ immeiat vuluæ? mihi trama figuræ
Sit reliqua, ast illi tremat omento popa venter?
Vende animã lucro, mercare, atq; excute solers

Omne latus mundi, ne sit præstantior alter
Cappadocas rigida pingues pauisse catasta.
Rem duplica, feci: iam duplex, iã mihi quartò,
Iam decies redit in rugam, depinge vbi sistam
Inuentus Chrysippe tui finitor acerui.

¶Ecphrasis.

¶Sum Mercurius tibi, ego uenio Deus huc, sicut ille pingitur. An re= nuis accipere quæ tibi affero? uis ne tu gaudere bonis, quæ relique= ro? Heres, Aliquid deest summæ. Persius, Minui mihi, noli quærere ubi sit id, quod Stadius legauerat mihi quondam, néue renoua mihi uerba patris. Merces fœnoris addatur sorti & principali summæ, exime impensas tuas ex ipso fœnore. Heres, Quid reliquũ est? Per= sius, Quæris quid sit reliquum? ò famule unge nunc nunc sumptuo= sius caules, unge inquam. An mihi urtica feriato die coquatur, & fu mosum sinciput aure fissa, ut iste tuus nepos satur olim iecore anseri= no, rem habeat cum fœmina patricij generis, quando Venerea libidi= ne quatietur? An mihi macilentißima cutis sit reliqua, at uenter con= sumptor tremat illi pinguetudine? Heres, Vende animam tuam lucro, mercaturam exerce, atq; solers disquire omne latus mundi, ne alter sit te præstantior ad pascendos pingues seruos in rigida catasta. Duplica rem tuam. Persius, Feci, iam res mea est duplex, iam multiplicatur mihi quartò, iam decies. O Chrysippe qui es inuentus finitor tui acerui, depinge mihi ubi sistam.

¶SCHOLIA.

Sinciput. *¶Sinciput). Proprie est anterior pars capitis, cui cerebrum subditum est. Accipitur pro toto capite & hic, & apud Iuuenalẽ, Comedam, in= quit, flebile nati sinciput elixi.* *Nepos.* *¶Nepos). Cum filium filij dicere ui= deatur, alludit ad id quòd nepos etiam consumptorem & prodigum significat.* *Popa.* *¶Popa). Consumptor, uorator: popa dicitur uictimarius, id est, qui uictimas ad altare ligat, & ferit. Helius Spartianus, Per=*

cußit

cußit hostiam popa nomine Antonius. Hic accipitur authore Hermolao Barbaro pro helluone, uoratoreq; ac phagone. Quidam hic pro Illi, legunt Ille, ut sit ordo & sensus, Ast ille popa, id est, pinguis, & uenter, id est, helluo, ac gulosus tremat omento? ❡Vende animam lucro). Mihi pace aliorum uidentur hæc esse auari hæredis uerba ad Persium. Dicit enim hoc, non solum corpus emaciãdum est tibi propter lucrũ, & opulentiæ famam, sed & anima uendenda est. ❡Cappadocas). Seruos, qui ex Cappadocia multi aduehebãtur. Vnde Horatius, Mancipijs locuples eget æris Cappadocum rex. ❡Catasta). Locus est, in quo serui uenales exponuntur. ❡Rẽ duplica). Auarus hæres Persij reprehensione non deterritus, sed eandem canens cantilenam, hortatur ut rem non solum non minuat, sed etiam negotiando geminet. Respondet Persius illudendo ei, Feci, hoc est, rem meam, id est, satyricum uersum geminaui, & est iam duplex, & iam mihi quarto multiplicatur, hoc est, fiunt octo, duo enim quater sumpta, octo sunt, & iam redit in rugam, id est, multiplicatur decies, fiũtq; octoginta uersus huius Satyræ, qua taxantur auari. Octo enim decies multiplicata, sunt octoginta, quot sunt huius Satyræ uersus. Obiter cum aliud Poëta dicere uideatur, auarũ irridet, qui in infinitum opes suas augere studet. ❡Depinge ubi sistam). Latenter ostendit in omnibus rebus modum esse seruandum. ❡Acerui). Aceruus hic dicitur argumentatio aceruialis, græcè σωρίτης. Hũc peculiariter Chrysippus coluit, & celebrauit. Est igitur sensus, O Chrysippe, Stoicorum acutißime, qui aceruum tuum, tametsi longius progrediendo uix conclusionis modum inueniret, aliquando tamen finijsti, depinge tu mihi modum rei meæ geminandæ, hoc est, Satyræ concludendæ. Recte autem utitur apostropha ad Chrysippum Stoicum, cum ipse in hoc opere maxime Stoicos imitetur. De aceruo meminit & Martianus Capella, Chrysippus cumulet, proprium consumat aceruum.

Cappadoces.

Catasta.

Noua expositio.

Aceruus.

FINIS.

IOANNES MVRMEL. HERMANNO BVSCHIO SVO.

I uales bene est, ego quidem ualeo. Accepi Pasiphile suauissime, ex aliquot studiosis hominibus, te quum isthic Persij satyras, non sine gloria enarrares, ex uaria & recondita eruditione nonnulla in medium protulisse, quæ in peruulgatis commentarijs minime lectitentur: Quare quum his diebus, ego quoq; (tametsi non sat idoneus professor) in eundem Persium sim impacturus, oratum te uelim, ut pro humanitate tua, quæ uno omnium ore (nec immerito) celebratur, me participem facias eorum, quæ uel marte tuo inuenta, uel ex ueteribus, & fortasse nondum publicatis commentarijs exquisita, nostris studijs non indigna censueris: Habebis me tibi hoc nomine magis obnoxium: nec istorum quicquam citra honorificam tui mentionem nominis publicabo. Vale decus nostrum, & Murmellium tui amantissimum dilige.

HERMANNVS BVSCHIVS PASIPHILVS MVRMELLIO SVO.

Mni ex parte, quas ad me dedisti, literæ tuæ mihi placuerunt Murmelli humanissime, nec erat quod in illis culparem tantillum, præter breuitatem: hæc uero sola mihi displicuit. Nam sicut oratio M. Tullij (ut Secundus inquit) optima fertur ea, quæ est longissima, ita eruditi & bene literati uiri (qualem te esse citra omnem adulationis suspicionem libenter confiteor) epistola, mihi multo iucundissima est ea, quæ latissima. At tu fortasse laconismon amas. Sis igitur, si quando alijs scribis, Lacedæmonijs, uel (ut Sydonij uerbis dicam) breuior Amyclis: quum autem mihi, ipsis sis loquacior Athenis. Petis a me quasdem meas in Persium enarrationes, quas me hic auditoribus meis dictasse (ut ex tuis literis intelligo) quorundam isthic studiosorum

ſorum ſermo uulgauit, quòd in eis fortaſſe loca quædam illius poë-
tæ, ſecus quàm ab alijs interpretibus, a me explicata putas. In non-
nullis ſane ab illis (fateor) diſſenſi, & mihi etiam diſſentio (fortaſſe
non recte). Et ut loca quædam tibi commonſtrem, iambicum ſcazon
illud, quod quaſi operis ueſtibulum aduenientem lectorem ſtatim ex-
cipit, quur a poëta appoſitum, quæue eius argumenti ratio, neminem
adhuc uideo explicaſſe. Alij eum in poëtas libidinoſos, aut aliàs ui-
tioſos inuehi arbitrantur, alij alia quædam, ſed nuſquam ferme re-
mota erroris nebula ſuſpicantur: Ego autem dico, proprie denuntia-
tionem eſſe reprehenſionis in nobiles Romanos, gloriam doctrinæ ex
uitijs ſuis aucupantes. Quid poteſt dici ſimplicius? hoc tamen iſti gram
matici uerboſiſsimis ambagibus non ſunt aſſecuti. Prima enim ſatyra
Perſij, in nobilibus duo præcipue damnat: inutiles inquam fabulas, le-
uitatemq; materiæ in ſcribendo, & ſordes, illiberalitatemq; erga do-
ctos quoſq;, non poëtas modo, uerum alios etiam, ut grammaticos,
rhetores, hiſtoricos: quam reprehenſionem etiam Iuuenalis tota ſepti-
ma ſatyra peragit. Hæc duo igitur uelut propoſitione prælibantur
primum, & quaſi ante denuntiantur nobilibus hoc ſcazonte à Per-
ſio. Nam per fontem Caballinum, Heliconidas, pallidam Pyrenen,
inutilem materiam ſcriptorum notat: quam propterea (ut dicit) relin-
quit etiam illis, qui imaginibus & ſtatuis laureatis ſibi rem factam
eſſe credebant, per quos ſine dubio uellicat nobileis Roman. qui hæc
inſignia uirtutis, ſine ulla uirtute impudenter recipiebant, praua
quorundam deferentium adulatione. Per reliqua enim: Quis expedi-
uit pſittaco ſuum chære, & quæ ſequuntur, ad finem uſq;, taxatur
auaritia eorundem nobilium, & ſordes fœdiſsimæ, quarum inſtinctu,
quidam eorum non contenti fama ingenij, etiam quæſtum inde ca-
ptabant indecorum, quaſi cogente inopia (id quod pauperibus acci-
dit) uenirent ad ſcribendum: quemadmodum pſittaci, & auiculæ quæ-
dam aliæ, coguntur ſtimulante fame, negatas natura uoces reddere.
Teneant Murmelli, alij quod uelint, hanc ſententiam ego teneo. Et
ad hanc non friuolis fortaſſe ueſtigijs deducor, ſed probatiſsimo ue-

terum

terum more Romanorum, *qui nullam, teste Seruio, artem esse uoluerunt, quæ non esset aliquã utilis reipublicæ.* Vnde illud Domitij Pisonis *celebre dictum*: Autores non oportere libros, sed thesauros cõponere. Plato quoq; poëtas & oratores in suis legibus præcipit, aut prohibendos à ciuitate, aut cogendos utilia scribere. Quod Horatius in sua Poëtica repetens, poëtæ professionem esse uult, simul & iucũda & idonea dicere uitæ. Quum itaq; ipsi nobiles magna ex parte uitiosi, non uitæ idonea, sed flagitia & labes uitæ ederent, easq; in totam urbem sua autoritate infunderẽt, satyram illis poëta hoc iambico (uelut classico) comminatus, ob hanc potißimam inquam defectionem ab egregio illo maiorum instituto, quo utilia solum dicere & scribere permittebatur, iuxta illud: Hæc fierent si testiculi uena ulla paterni Viueret in nobis? An non & simili modo, fere dimidium primæ suæ satyræ etiam Iuuenalis in notandis huiusmodi fabulosis, omnium à summo minimoq; poëta, ineptijs, nihil omnino moribus profuturis, imo nocituris consumit? Per hoc astruens non gratia placendi, sed uolũtate iuuandi oportere ad scribendum accedere. Vt ergo is inquit, non per illorum campum flectemus equos, qui de Theseo, de Thelepho, de Oreste, de Martis luco, de Aetna, uentisq; Aeolijs, de inferis, & Aeaco, de Iasone & Argonautis, de centaurorum pugna cum Lapithis, cæterisq; id genus meris nugis, uerbosas composuere fabulas: & per quem magnus equos Auruncæ flexit alumnus: Quod est, per argumenta & uestigia illorum uagabor, qui utile, & profuturum aliquid moribus ac reipublicæ fecerũt: Ita hic ipse Persius noster, eodem nimirum sensu, Heliconidas, inquit, pallidamq; Pyrenen, & quicquid non solum de Parnaso, uerum etiam Troiás, amoribusq; heroidum nugari libuerit: ergo diuersa his scripturus, hæc nobilibus & diuitibus nostris (tanquam suas urticas) relinquo. Cuiusmodi etiam non uerentur pro mercede scribere, si usquam spes ipsis dolosi affulserit nummi. Quasi non habeant sat facultatum per se ipsi ad bene uiuendum, sed impellente angustia rei familiaris ad alia cogantur: sicut fere psittaci & picæ, ob uentris neceßitatẽ, uoces humanas (natura

tura sibi negatas)fame diutius tortæ tandem addiscunt & reddunt. Si ita accepimus, apertus erit & cōstās nimirū sensus totius iābiá, neq; quicquā omnino necesse, tot quæstiones afferre primū, tot postea soluere, uti quidam cum suo Britannico fecerunt. Quod autem dixi, Persium notare nobiles & diuites quosdā Rom. etiam spe quæstus, nec famæ tantum dulcedine, scripsisse, non mirabitur hoc, nec ridebit omnino, qui leget eosdem apud Iuuenalem, non erubuisse pauperum sportulas(quod nescio an fœdius adhuc)petere cum ipsis, imo enimuero praeripere eisdem solitos, quum inquit:

Da prætori, da deinde tribuno. Et paulò infrà: Sed quum summus bonos, finito computet anno Sportula quid referat, quantum rationibus addat, Quid facient comites, quibus hinc toga, calceus hinc est, Et panis fumusq; domi est? densissima centum Quadrantes lectica petit. Nosti reliqua. Est igitur à uerò non multū absimile, hūc quem ostendi, sensum esse huius iambiá: illoq; Persium, uelut manu in primæ suæ satyræ materiā deducere lectorē, idq; ipsum ordiri hic, quod in illa mox urget latius atq; pertexit. Et ut præ cæteris poëtæ paucis proponūt in principio de quo scripturi sunt, deinde propositionem exequuntur: ita & Persius in hoc procemio, quod breuiter uelut prælibat, in proxima statim satyra reponit latius, atq; solidat. Est ergo quasi satyræ sequentis propositio quædam(ut suprà dixi)hic Choliambus. Hactenus de prologo Persiano, nunc uero de prima operis ipsius satyra uideamus. Hanc in poëtas malos scriptam ferè omnes consentiunt. At cur in solos poëtas potius illā Persius, quàm generaliter in quosuis scriptores malos? Quòd non poëtas mordeat hæc satyra solum, sed etiam prosa oratione scribentes, uel ille uersiculus abūdè arguerit: Scribimus inclusi numeros ille, hic pede liber. Et illud: Fur es ait Pedio. Pedius quid? crimina rasis librat in antithetis. Ego libere affirmo, nec in poëtas, nec pro poëtis compositam esse peculiariter hāc satyram, sed generaliter in omneis, delectationis & inanis gloriæ causa scribenteis, siue iam poëtæ fuerint illi, siue non: plus dico, siue etiam boni illi fuerint scriptores, siue mali:

R hoc est,

hoc est, siue docti, siue indocti fuerint, æqualiter eos arripit hæc cēsura Persiana, quicunq; animi tantum & otiosæ delectationis causa magis quàm publicæ utilitatis gratia ueniunt ad scribendum. Est igi*tur* Persij*(ut breuißimè dicam)intentio, hac satyra non tam præcipuè poëtas reprehendere, quàm scriptores quoscunq;, scribendi munere siue officio abutentes, etiam doctißimos. Quod quia potißimum culpa & socordia nobilium fieret, uoluptatem plerūq; pluris quàm uirtutem facientium, & per hoc reliquum populum paßim suo exemplo corrumpentium, ideò reprehensionis exordium haud temere sumpsit à nobilibus, quorum tanto perniciosiora sunt uitia, quanto plureis sui habent imitatores.* Vnde *conuenie̅ter dictum à Cæcilio secundo est:* In *imperio morbum grauißimum esse, qui à capite descēdat. Quod autem nobileis(non poëtas propriè)exagitet propter abusum scribendi, singula penè declarant uerba. Quid enim sibi uult* Pulydamas, & Troiades *sui? Quid recitator ille pexus, togaq; recenti & natalitia cū sardonyche nitidus, liquido plasmate collutus, ocello patranti fractus? Qui deniq; cum recitationem hanc sardonycati trepidant, utrum plebei illi, an ingentes* Titi*? Præterea inter pocula quærentes, quid dia poëmata narrent? Cur nō humiles aliqui de plebe Quirites, sed* Ro*mulidæ saturi?* Inter *quos hyacinthina(nescio quis)læna uisendus & tenero supplantans uerba palato,* Phyllidas, & *simileis alias id genus nugas eliquat.* Paulò *infra hæc: Quid* Ilias *Acci ebria ueratro? Quid crudi proceres in lectis citreis scribentes notantur potißimum? Quid uult sibi:* Vos *ò patritius sanguis? Quid quòd* Persius *monetur:* Vi*deat ne maiorum sibi forte, hoc est, nobilium limina frigescant?* Post *quæ discedens, utrum indignatur, quòd in plebeios, an potius quòd in nobileis nihil tale sibi liceat, quale olim* Lucilio, *qui non arripuerit eos modo, sed etiam genuinum fregerit in illis, hoc est, nimis libera insectatione exarserit? Ostendi iam satis(ut opinor)hanc satyram nō in poëtas, sed in nobileis ferri.* Restat *nunc ostendere reprehensionis caput esse, peccata scribentium, non illa tamen compositionis, sed materiæ quam sibi eligant omnes ferè contra bonos mores, & leges maiorum,*

maiorum, eoq; dementiæ redigant cæteros, ut nemo iam utilia amplius scribere propterea, aut legere curet. Omneis enim placendi causa scribere. Quod quum ita sit, omnes etiam talia scribere, qualia placere, & probari uideant, maximè nobilibus. Vnde fiat, ut quotidie malis moribus adstruatur aliquid: contrà, bonis decedat, culpa & flagitio eorundem, anilibus nugis & fabulis indies autoritate sua pretium augentium, nec(ut decebat)solidis & grauibus studijs ullum meritum honorem deferētium. Quare non ignorantiæ uitia(nisi obiter) sed uitæ, & morum dehonestamenta castigare & reprehendere principaliter nunc in scriptoribus Persium, argumento interim est illud, quod primo statim uersu, inquit: O curas hominum, ô quantum est in rebus inane. Non quantum est, inquit, in literis, in syllabis, in uerbis, sed quantum est in rebus inane. Quis leget hæc? nemo Hercule, nemo? uel duo, uel nemo. Nec obstat, quòd hæc à monitore dicā uideantur ad Persium. Nam quia tam multa sunt inania in rebus Romæ, id est, quia paßim omnia sunt ibi plena stultorum, hinc illud subit, quòd nemo hæc, id est, utilia, & moribus profutura, leget. Nā non hoc erat tam inane, quòd Persius honesta componebat, quàm erat inane, quòd nemo hæc honesta, & utilia lecturus erat. Vnde etiam ipse poëta continuo ex sua persona respondet, nugæ: Quasi dicat, nugæ sunt, eo quòd nec utilia nec honesta curātur Romæ, ideo statim talia non scribere, cum honesta per seipsa expetenda, & amplectenda sint, non propter laudem hominum, quæ sequi debet, non appeti. Vnde seipsum fatetur quidem non recusare os populi, sed nō ambire, dicens:

Non ego cum scribo, si forte quid aptius exit,
Quando hæc rara auis est, si quid tamen aptius exit,
Laudari metuam: neq; enim mihi cornea fibra est,
Sed recti finemq;, extremumq; esse recuso.

Quare & intempestiua hæc ὑποτυφία *siue auiditas auræ popularis, uel acerrimè notatur à Persio, & uelut reliquæ uniuersæ stultitiæ mater deridetur, itaq; exploditur tota propemodum satyra. Cur*

enim pexus ille, pulcherq; populo recitans, potissimum incessitur à Persio? Nonne quia famæ seruit ineptus? Quia scire suum, nihil putat, nisi se scire hoc sciat alter? Quia digito optat monstrari? Optat cirratorum dictata fieri? Cur iterum ille inter Romulidûm pocula, Phyllidas suas cantillans, præcipuè eligitur ridiculum? Ideò sanè, quia honestate nō mouetur, sed laude ducitur inani, plausu & assentatione capitur futili adulātiū, etiā nūc senex & uetulus ipse. Quod (ut turpissimū facinus) insectatur merito poëta, sæpius caniē ideò, & senium appellans atq; increpitans. Hinc illa plena quidem indignationis: Tunc cum ad caniem, &, Tun uetule? &, En pallor, seniumq;. Inde igitur quòd nobiles (etiam senes & cani) ex huiusmodi rebus tam leuibus, tamq; inanibus, adhuc quasi lasciuientes adolescētuli, laudem & plausum passim captarent, & non potius more maiorum alia grauiora, & digniora se spectarent, poëtam sibi scribēdæ huius satyræ materiam sumpsisse, liquidò manifestéq; apparet. His itaq; sic demonstratis, uidelicet non poëtas, sed communiter quosuis scriptores, & præcipuè nobiles (maximeq; ex eis senes) taxari à Persio, neq; id tam quòd scribant recitentue carmina, seu prosam orationem, quàm quòd materiam, & argumenta horum inutilia, & sæpius flagitiosa sibi sumant, unde uelut ex capite, quamplurima peccata, eaq; indies grauiora, deriuentur in iuuentutem, infero & concludo paucis, nihil aliud esse hanc primam satyram Persij, quàm reprehensionem nobiliū Romanorum & proprie senum, studio & otio scribendi, per turpeis & indignas nugas, ad inanes gloriolas, auditorumq; assentatiunculas nequiter abutentium. Habes Murmelli, tantum de prima satyra Persij, & liminari eius choliambo, meam sentētiam (nam de reliquis mihi scribere, modo nō uacat): quam si probas, gaudeo: sin improbas, pœnitet profectò temeritatis, quòd nouo hoc modo in scenam, coram te Roscio literario prodire non extimuerim. Vale, & ista qualiacunq; tandem uidebuntur, boni consule. XII. calen. Aprilis. Coloniæ.

A. PERSII FLACCI VITA EX LIbro Petri Criniti de poëtis latinis tertio.

VL. Persius Volaterris, Hetruriæ oppido natus est. Quidam existimarũt Lunæ, quòd hoc uideatur insinuari ab ipso Persio. Eusebius artè & grammaticã ueteres Volaterranum faciunt. In secũdo ordine permansit, ut adnotatum est. Constat eum claruisse ijsdẽ fermè temporibus, quibus Domitius Nero imperium Romanæ urbis suscepit. In grammatice præceptorem habuit Rhemnium Palæmonem Vicentinum, qui grauissimas inimicitias dicitur exercuisse cum Marco Varrone. In rhetoricæ Flauium Virginium, si fides adhibeatur grammaticorum commentarijs, qui eundem Persium exposuerunt. Annæũ uerò Cornutum, qui philosophiæ studio excelluit, magna diligentia, singularíq; obseruatione coluit, cumq; eo familiarissime diu uixit: qua in re mirifice gratulatur Persius sibiipsi, quòd sibi contigerit Cornutum habere præceptorem, optimamq; illius disciplinam atq; institutionem sequi, ut amice ac libere ad eum scribit: Cũq; iter ambiguũ est, & uitæ nescius error Diducit trepidas ramosa in cõpita mentes Me tibi supposui, teneros tu suscipis annos Socratico Cornute sinu. Amicos præterea maximè dilexit, Annæum Lucanũ, Cæsium Bassum, qui in lyricis carminibus claruit, & Macrinum, quod aperte colligitur, cum ipsius Persij uersibus, tum ueterum commentarijs. Probis moribus fuit, & egregia uitæ integritate. Quocirca continere se non potuit, quin ipsum quoq; Neronem, eiusq; iniquissima flagitia liberius accusaret, ut qui sub Midæ regis nomine illum irriserit satyrica quadam urbanitate, sed admonente Cornuto, carmen immutauit. Composuit satyras numero sex, præfatus in his multum se laboris atq; diligentiæ posuisse, neq; se repentè poëtam prodijsse. Non desunt, qui scribant, imperfectum fuisse hoc opus à Persio relictum. Quod mihi uerisimile uidetur, propter immaturum illius obitum. Quũ publicarẽtur Persij satyræ, mirum est, quàm fuerint iudicio eruditorum approbatæ.

Itaque maiorem laudem atq; ampliorem cõmendationem meruit, quàm grande illud, atque operosum poëma Marſi, quod Amazonidis nomine inſcripſit, ut Fabius, & Valerius Martialis teſtatur:

Sæpius in libro memoratur Perſius uno,
Quàm leuis in tota Marſus Amazonide.

Secutus eſt in ſcribendis ſatyris poëtam Lucilium, qui acerrimus fuit in notandis atque inſectandis Romanorũ uitijs. Relatum eſt ab Euſebio, eum periiſſe, cum nondum trigeſimum uitæ annum compleuiſſet: quo tempore Nero imperator, omnium ſcelerum æmulatiſſimus, cum cantoribus ac ſcenicis hominibus in theatro decantauit.

DE SATYRA.

Atyra carmen eſt apud Romanos maledicum, & ad carpenda hominum uitia, archææ comœdiæ charactere compoſitũ. Archæa, comœdia uetus dicitur, ἀρχαῖον enim græce, priſcus & antiquus interpretatur latinè, de qua Horat. primi ſermonum libri ſatyra quarta:

Eupolis atque Cratinus Ariſtophanesq́; poëtæ
Atque alij, quorum comœdia priſca uirorum eſt,
Si quis erat dignus deſcribi, quòd malus, aut fur,
Quòd mœchus foret, aut ſicarius, aut alioqui
Famoſus, multa cum libertate notabant.
Hinc omnis pendet Lucilius, hoſce ſecutus
Mutatis tantum pedibus, numerisq́;, facetus.

Satyra dicta eſt à Satyris deis, quos non ſolum proteruos, ſed riſores etiam, & dicaces fuiſſe Flaccus oſtendit in arte poëtica. Horum igitur naſutas irriſiones, dicacitatem, mordacitatemq́; ſatyricì poëtæ imitantur. Vnde illud: Sed ſum petulanti ſplene cachinno, & id genus alia non pauca.

DE SATYROGRAPHIS.

Atyræ latinæ scriptores quatuor celebrãtur, Lucilius, Horatius, Persius, & Iuuenalis, tametsi quidam Turnum nescio quem (nisi quòd eius Martialis meminit) eorum numero accenseant. C. Lucilius satyrarum libros supra triginta cõposuit, uti Varro & alij grãmatici ostendunt. Eruditio est in eo mira, libertasq; & acerbitas, & abundè salis, sed hominum incuria nullus hodie Lucilij librorum superest, uersus autem aliquot paßim apud quosdam scriptores repeririũtur. Quintus Horatius Flaccus, quatuor satyrarum libros scripsit, quorum duo inscribuntur Epistolarum, quasi ad absentes, reliqui uero duo, Sermonum, tanquàm ad præsentes. Quintilianus præcipuum in satyra dicit hunc ipsum ac purum in primis & tersum. Quin hoc illi proprium & peculiare fuit, ut ridenti similis, & quasi dißimulans, improbitatem ac uitia hominũ accusaret; quòd ea magis urgeãt atq; afficiant, quæ sensim irrepunt, quàm quæ aperta frõte inuadũt. A. Persius Flaccus multum & ueræ gloriæ quàmuis uno libro meruit, & à diuo Hieronymo satyricus disertißimus nuncupatur: nec immerito, nam & sanctitate scribendi, & sententiarum grauitate, & uerborum põdere, & satyrica urbanitate nulli postponendus esse uidetur. Insectatur uitia, sontes carpit, præceptis legentium animos sanctißimis format & imbuit, quem nunc eo impensius placiturum pudicis auribus confido, quòd fœdiora quædam castos adolescẽtes dubio procul offensura, sunt prouidenter resecta, ita ut iam nullus anguis in herba, nullus coluber sub frondibus delitescat. Decius Iunius Iuuenalis quinq; satyrarum libros fecit, eruditionis multijugæ refertißimos, qui ut est morum censor optimus, & uitiorum acerrimus insectator, ita & inter satyricos lectu foret dignißimus, nisi cõpluries nefandißima quædam sui seculi flagitia nimis apertè (ne dicam impudenter) taxando explicaret.

F I N I S.

SA
ALIT UVOS ERYTH
TVMNON
CO
S

